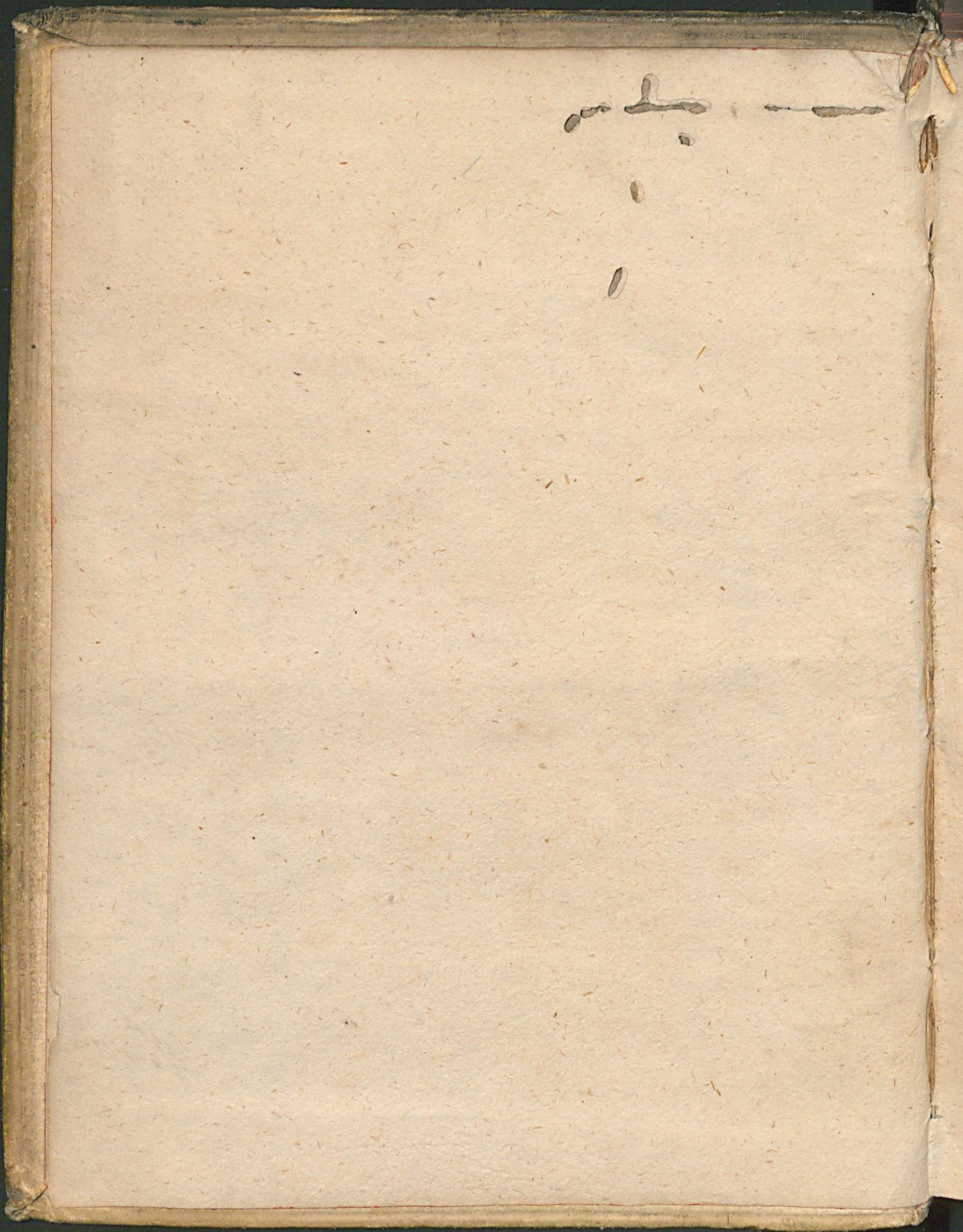
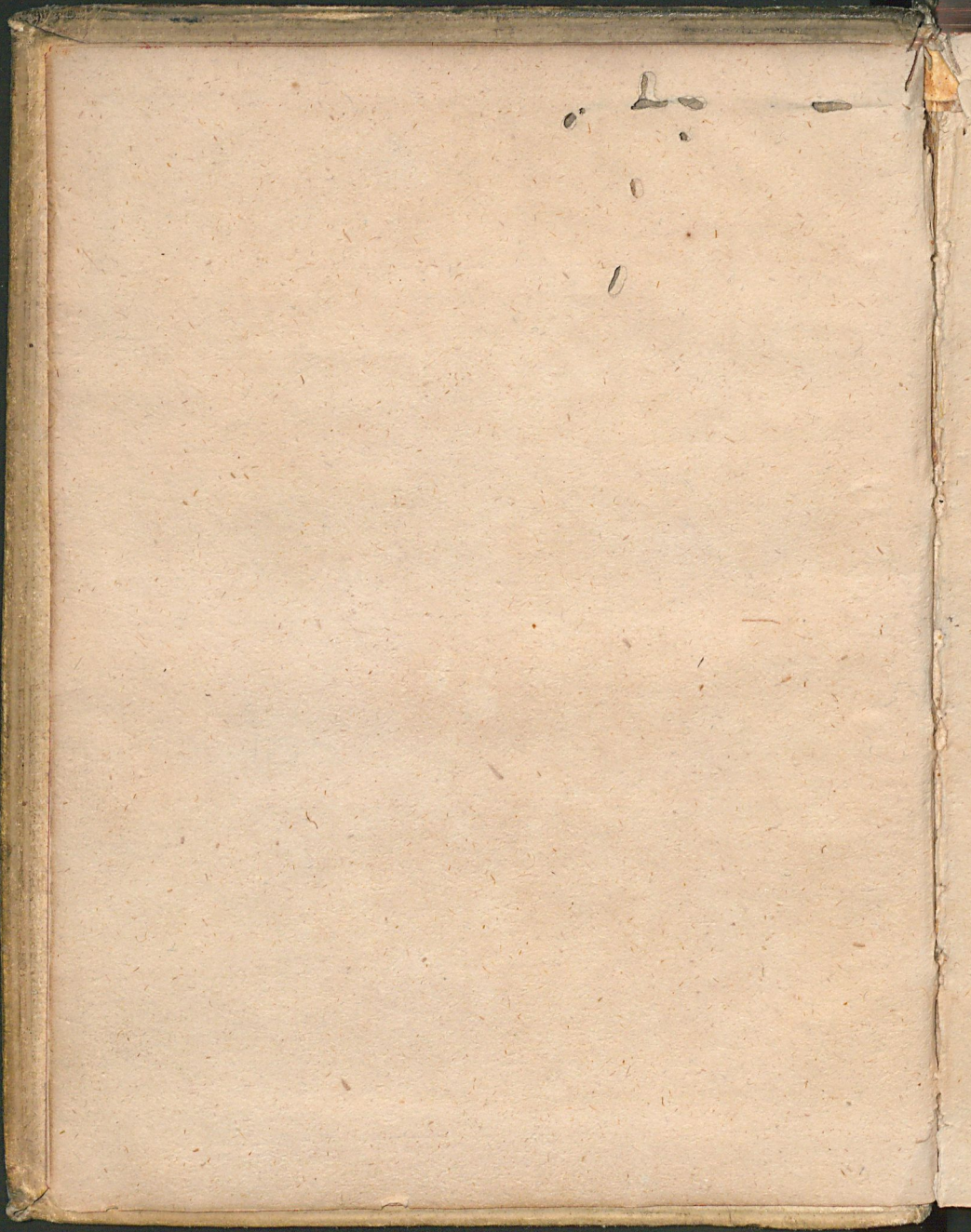

~~Q. 11. 7~~ EX BIBLIOTH.
NATIONIS HUNGAR.
VITEBERG.
17-69. ———
SIGNAT. MDCCCXIII.

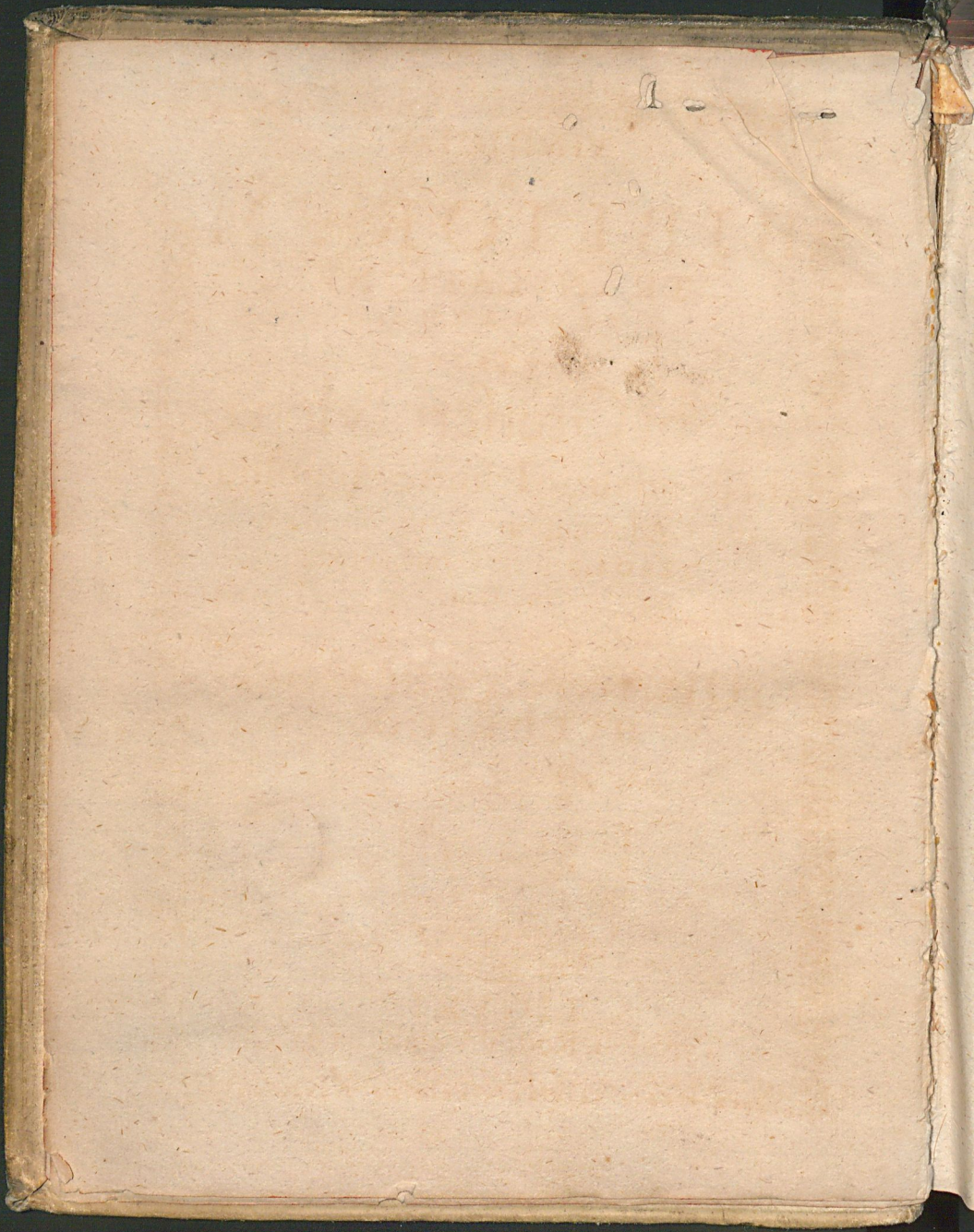

100

e

xc

VINDICIAE
PRO
BIBLIORVM
TRANSLATIONE
TIGVRINA; 7

ADVERSVS
Iacobi Gretseri, Mona-
chi è Sodalitio Iesuitico Ingolsta-
diani, Admonitionem, noviter ad EX-
TEROS, protervâ criminatione
emissam;

AVTHORE
IOHANNE IACOBO
HVLDRICO.

TIGVRI,
Typis Ioh. Rod. VVolphij. 1616.

MAGNIFICO ET PR V.
dentissimo Viro DN. IOHANNI
VLRICO VVOLPHIO, inclytæ Tigu-
rinorum Reipublicæ PROCONSULI
spectatissimo, literarum Mæcenati; &
Affini amanter colendo.

Vum primùm mihi copia facta fuis-
set, Magnifice DN. PROCONSUL,
Admonitionis illius, à Iacobo Gretse-
ro, Iesuita Ingolstadiano, de BIBLIIS
TIGVRINIS nuper contextæ, et pro-
jectâ impudentiâ ad Exteros emissæ: suspicari cœ-
peram, hominem istum Criticum, in solerti Transla-
tionis Bibliorum Tigurinæ indagatione, & cum
fontibus Hebræis Græcisq; exquisitâ collatione,
aliquos errores & fraudes, ad quas nec acutissimo-
rum virorum oculi hætenus penetrare potuerint,
deprehendisse: quib. non modò ipsam Nostratem
Translationem, quæ supra septuaginta annos, in
plerisq; Reformatis Europæis Ecclesijs, præclarâ
existimatione & gloriâ floruerat: verum etiam ejus-
dem effectum & fructum, doctrinam videlicet Evan-
gelicam universam, adeoq; Ecclesiam ipsam Tiguri-
nam, ex qua cetera matrice, repurgatæ fidei præconium,
in exteriores regiones (exemplo Thesalonicensis
Ecclesiæ, I. Thes. I. v. 8.) propagatum fuit: ignomi-

nię notis per ora hominum traducturus sit: ut nesciam quę cogitationes horridulę, animum meum, á prima istius libri inspectione subierint. Spem veró firmiorem protinus conceperam, Venerandos Ecclesię nostrę Præsides & Pastores, Antecessorum suorum in Deo Servatore pla idé quiescentium, præclaram Existimationem: ministerij Ecclesiastici, atq; adeó Civitatis Tigurinę illustrem dignitatem, adversus Thrasonis istius insolentem & procacem infectionem, publico nomine, masculé vindicatos esse.

Verumenimveró tertiã istius Admonitionis paginã vix perlectã, corvi mali ovum pessimum deprehendi. Etenim ne unicum quidem argumentum, homine docto, linguarum sacrarum perito, qualis Author etiam inter nos hæctenus audivit, dignum, ex sacris fontib. derivatum, reperire potui, quo Translatio Tigurina vel minimã fraudis argui convinci posset: quin potius evidenter perspexi, universam telam contextam esse ex mordacissimis scommatibus, dictionibus, calumnijsque virulentissimis, quibus & pijs manibus beatę defunctorum, de Ecclesia Christi optimé meritorum, procaciter insultavit: & illustri Tigurinorum Reipublicę, divinã protectione etiam nunc florecenti, Sardoã linguã contumeliosę illudit: adeó ut vivam illius viri imaginem representet, quem Apostolus ex Psalte descripsit: cuius os dirã maledictione & amarulentiã plenum est: cuius

guttur:

guttur sepulchrum apertum, qui linguâ suâ ad do-
lum usus: qui venenum aspidû sub labijs suis fovet:
Psal. 5. & 10. 140. Rom. 3. v. 13. 14. qui juxta Salomo-
nem Prover. 25. Thraſonis instar magnifica polli-
citus, nil nisi ventum & nubem absque imbre exhi-
buit: qui velut Dögi ipsius frater, Psal. 7. ver. 15. 16.
17. parturijt vanitatem, & concepto labore, menda-
cium peperit: qui cisternam excavavit, in quam seis-
sum dejecerat: in foveâ operaturus opus suum: cu-
jus labor in proprium ipsius caput redibit: & super
verticem ipsius injuria tentata descendet, &c.

Quæ causa mihi facilé persuasit, Ecclesiæ Tigu-
rinæ præsides, quorum pietas, eruditio & integritas
Orthodoxa, toti mundo jam pridem perspecta fuit,
virum istum procacem, responso publico indignum
judicaturos esse.

Cæterum quó minús Goliathus iste, e castris Phi-
listeo Romanis, adversus Isralêm progressus, inflato
& tumentis animo tripudiaret, quasi pusillum Do-
mini gregem ventoso ictu territum confudisset: vel
victoriam á quiéscente Ecclesiâ reportasset: visum
est amicis quibusdam Ecclesiasticæ dignitatis ob-
servantibus, ut præsentem operam admonitionis
istius Satyricæ refellendæ, licet privato nomine, su-
sciperem.

Quod eo alacrius præstiti, ut hac ratione non tan-
tüm nefariam convitiandi *κακονθεϊαν*, Iesuitis insitam,
luculentis exemplis, cuius cordato ob oculos pone-

rem: verum etiam Ecclesie Tigurinae, in cujus sinu,
divinam benedictionem, enutritus sum a puero, ani-
mum pro collatis in me benefactis gratum, hoc pu-
blico signo testificarer & comprobarem

Magnificentiae vero tuae, vir consultissime, pe-
culiariter hanc Translationis Tigurinae vindica-
tionem inscriptam & dicatam esse volui: tum quia
majores tui ex utroque ordine, Ecclesiastico & Politi-
co, in patriae nostrae Primatibus, perpetuo encomio
dignis, numerandi sunt, qui divinam benedictionem in-
stitutam Ecclesie Tigurinae Reformationem, consi-
lio & patricinio suo, fideliter propagarunt, et factam
tectam conservarunt: tum vero quod ingenium tu-
um ab ineunte aetate optimarum literarum studiis tam
feliciter imbutum esse constat, ut non tam de patriae
priscis annalibus & historiis perite prompteque dis-
serere, quam de controversiis Religionis etiam ἀκριβῶς
dextereque judicare possis: judiciique tui documenta in
Comitatus Kyburgi gubernatione: senatorij ordi-
nis functione diuturna, & in tot legationibus ad Con-
foederatorum Comitia obeundis, edideris plurima:
quin etiam laudatissimo vitae pietatis & virtutis
exemplo, tam solertem exornandis Scholis & litera-
rum studiis operam impendis, ut filios tuos numero
plures, ipsi singulari et indefesso desiderio consecra-
ri velis: quos eo nomine vestigiis patriis ingressu-
ros, & illustria divinae gloriae in Ecclesia & Republi-
ca propagandae organa, aliquando futuros esse, om-
nes

nes boni mecum sperant: Tum denique, ut animi
mei pro beneficijs amplissimis in me, & filios meos
commendatione Tuâ ad exteras Academias profe-
ctos, collatis, grati symbolon atque monumentum
hoc publicum Tuæ Ampl. exhiberem: quod ut
æquo animo accipiat, meq; cum filijs meis constanti
favore & amore prosequi pergat, enixé rogo. Deum
moderatore[m] vitæ humanæ, per Filium Vnigeni-
tum, Mediatorem & Intercessorem nostrū unicū,
assiduis votis precor, ut Te Tuamq; familiam spe-
ctatissimam, cœlesti benedictione, animâ & corpo-
re, cumulare & locupletare pergat. Denique florén-
tissimam Rempubli[m] Tigurinam, cum illustribus
& potentissimis Bernensium, Basiliensium, Scha-
phusianorum, Rhætorum, aliorumq; Confœdera-
torum Civitatibus, in quarum Ecclesijs Reforma-
tis, dulcissima docentium *καταρτυσία* & consensio di-
vinâ benedictione fovetur, adversus sanguinarias
malignorum insidias machinâsque, Omnipoten-
tis sui præsidij alis, diutissimé protegere &
conservare velit. Ex m[un]d[us]æo meo, 20.

Iulij Anno reparatæ salutis.

M. DC. XVI.

TVÆ MAGNIFIC.

observantiss. affinis

IOHAN. IACOBVS

HVLDRICVS.

ELENCHVS

VINDICIARVM.

- CAP. I.** De causa Admonitionis Grefseriana, Exteris inscripta, f. 1-
II. Calumnia generalis, quibus Orthodoxi Pastores Ecclesie Tigurinae, tam vivi, quam defuncti, à Grefsero procacissime proscindantur. f. 4. 5. 6.
III. De consilio, sine & usu Translationis à Theologis Tigurinis olim suscepta & absoluta. f. 6-11.
IV. De sacrorum Bibliorum Translatione Tigurina, à Roberto Stephano, Parisijs typis Regijs edita, cum annotationibus Fr. Vatabli: De Indice quoque librorum haeticorum, à Synodo Tridentina interdictorum. f. 12-16.
V. Confutatio nugarum historicarum, quibus Grefserus Antiquitatis incluta civitatis Tigurinae proterve illudit. f. 16-23.
VI. Vindicatio H. Zuinglij, & Reformatorem Ecclesie Tigurinae, à criminibus Apostasiae, Heresion, fidei matrimonij, &c. f. 23-35.
VII. Leonis Iuda Defensio, adversus probra familiae, scriptis & morti ejus intentata. f. 35-39.
VIII. De Rodolphi Gualtheri Epopœia, quâ singulorum librorum utriusque Testamenti capita o w t o u a s complexus fuit, &c. f. 39-

CAP. I.

CAPV T. I.

De Causa Admonitionis Gretserianæ, EXTERIS inscriptæ.

ADMONITIONEM tuam, Gretser. Iesu
suis, de Biblijs Tigurinjs, inscripsisti EX-
TERIS: dubius eram, quĩnam tibi essent
Exteri, et cur illis potissimũ hanc tuã com-
monestationem consecrãres. Enimverõ si
in sacrã Bibliõrum Translatione, vel erro-
rem aliquem notabilem, vel fraudem minimam offendisses:
nã non tam Exteras illas & remotiores nationes, quã
propinquiores Helvetios, Suevos, aliosq; Germanos, præ
ceteris admonendi, occasio & causa tibi suppeditata fuisset
idonea: Verũ lectã relectãq; Admonitione tuã totã, faci-
le deprehendi, qui nam Exterorum nomine tuam mentem
subierint: & unde illæ tuæ lachrymæ obortæ! Dicam can-
didè quod sentio.

Serenissima Venetorum Respublica, jampridem æquo
plura sustinuerat gravamina, a Pontifice & Hierarchiã
Romanã *avvovvovvov* profecta: a ita ut libertas ejus in pun-
tendis maleficijs atque flagitijs, tam raris unctisq; cleri-
cis, quã cæcis laicis, juri divino consentanea, palam im-
minuit: ^b ut quibusvis sive Senatoribus, sive civibus alijsq;
domesticis, sive etiam peregrinis, undelibet gentium ad-
ventantibus, cujusvis sortis et conditionis hominibus, licen-
4

A

VINDIC. BIBLIOR.

tia condendi templa, sacella, xenodochia & coenobia, promiscuè quocunque libéret loco per universam ditionem Venetam, concessa fuerit, Illustrissimo etiam Duce & Senatu inconsultis: ° ut ex Monachis potissimum Iesuitæ, divitum agrotorum animis singulari calliditate sese insinuantes, ad ipsorum lectos, ceu corvi ad ca Javera, convolare soliti, promovendæ pietatis, animarumq; é purgatorio per vigiliis & anniversaria redimendarum prætextu, integras sæpenumero & amplissimas hæreditates, justis hæredibus exclusis, ad se transfulerint: adeo ut annui Iesuitarum proventus censusq;, accrescentibus tam immensis pecuniarum legatis, cum universis Venetiæ Reipublicæ vestigalibus, jam certaturi fuerint: & præsentissimum periculum publici ærarîi, ceu potissimi nervi sumptuum; terrâ mariq; belli pacisq; tempore sustinendorum, imminuendi exorbendique; authoritatis item & libertatis universæ opprimendæ, Illustrissimæ illi Reipublicæ impendéret.

Quâ gravaminum mole, prudentissima Respublica, quantumvis refragante Pontifice Paulo V. impulsâ fuit, ut aucupes istos publicorum honorum insatiabiles, privilegiorum liberarum Rerumpublicarum hostes Iesuitas, publico edicto, Civitate & territorio suo, laudatissimo exemplo, exegerit; posthabitis tot censuris, comminationibus, interdictionibus, maledictionibus, excommunicationibus, é Pontificio Olympo, fulminis instar bruti, vibratis.

Interea durante isto inter Venetos & Pontificios dissidio: adeoq; non nihil remittente Pontificæ Inquisitionis rigore, variorum authorum scripta, ultrâ citroque emissâ in lucem prodeunt: & inter complures Theologicos libros, typis Venetianis exeurdatur liber luculentus, nigro Gretseri lapillo notatus, *CLYPEVS Concionatorum verbi Dei: quo Catholica veritatis concionatores, tanquam armaturâ cataphracti respiciantur, ad sustinendum & retorquendum omnia ad versariorum spicula:*

cula: sive Iudeorum, sive hereticorum: auctore Ferdinando de Escalante, ordinis Sanctissima Trinitatis, & redemptionis Captivorum, Sacra Theologia Doctore. Qui liber antequam in publicum orbis Christiani theatrum prodiret, Censurâ trium Illustrissimi Consilij directorum, approbatus: quin etiam DN. Philippo tertio, Hispaniarum Monarchæ, luculentâ præfatione dedicatus fuerat.

Author verò illius Clypei, integræ conscientiæ fide, studio, & historicæ veritatis asserendæ, honestissimam Interpretum Tigurinorum, quâ digni erant, mentionem fecit: & deo ut bonus ille Ferdinandus, hoc libro edito seipsum in gravem suspicionem haustæ hæreseologix, apud Sedis Romanæ adulescentes Iesuitas coniecerit: & velut imprudens commendator ac propagator, librorum anathemate Pontificio interdictorum, infestissimum ab iisdem adhuc sustineat odium. In ultimo autem capite libri sexti, tractat author hanc quæstionem: Vtrum certum sit, in alijs editionibus Latinis Catholicorum, quæ circumferuntur, Sacram Scripturam esse æquè ut in vulgatâ; Ibi commemorata translatione Sancti Pagnini Lucensis, monachi Dominicani: Benedicti quoque Arizæ Montani: tandem Tigurinae mentionem facit. Verba verò bonâ fide allegata, ita habent: lib. 6. cap. ult.

Diu multumq; flagranti studio & desiderio videndi translationem Tigurinam, ut tractarem quidnam auctoritatis Latina illa inter cæteras ediciones publicas retineat: nec usquam quaerendo invenire potui: vadens autem visum & salutarum doctissimum, integerrimum, & sanctissimum virum D. Sanctium ab Avila & Toledo, illustrissimum & reverendissimum Episcopum Giennensem, non minus sacrarum litterarum scientiâ præpollentem, quàm verbi divini prædicatione præstantem: præter infinitas Sanctorum reliquias, quibus devotissimè de dicitur est, quas ostendit mihi, inducere dignatus est me in Bibliothecam suam, omnium quas unquam vidi operib. selectissimis maxime referam: Inter ea reperi Biblia Tigurina tantoperè desiderata.

VINDIC. BIBLIORUM

ea, quae lubentissimo animo illustrissima sua dominatio mihi mutuo de-
 dit, operâ, & diligentia elaborata Leonis Tigurinae Ecclesia Epi-
 scopi, qui pio zelo fervens, Latinam versionem Bibliorum moliri
 cepit. In transferendo autem Veteri Testamento usus est, Hebrai-
 co exemplari emendatissimo: Graecis etiam & Latinis editionibus:
 unde lectionis veritatem putavit esse petendam, neq. neglexit, quae
 de genuino & germano sensu, passim tradiderunt Orthodoxi eloqui-
 i, divini interpretes.

Adjutus est autem plurimum operâ & industria clarissimorum
 virorum, tam linguarum, quam rerum peritissimorum, quibus omni-
 bus adminiculis Latinam suam translationem, sincere ad veritatem
 Hebraicam conformare conatus est, quam ad optatum finem perdu-
 cere non potuit, propter ingentem tanti operis molem. Non enim cor-
 pusculum optimi viri senio jam debilitatum, & laboribus fractum, diu-
 tius tantum oneris sustinere valebat: quare in morbum incidens gra-
 vissimum, praesentissimae mortis nuncium certissimum, orabat atq. ob-
 testabatur Theodorum Biblianderum, in Ecclesia Tigurina sacra-
 rum litterarum expositorem, & Conradum Pellicanum sanctae lingua
 ibidem professorem, ut ea in sua Bibliorum Versione absolverent, quae
 morbo & morte interceptus, transferre & perficere nequibat, octo
 scilicet postrema capita Ezechielis, Danielem totum, librum Iob
 integrum, Psalmos quadraginta octo ultimos, libellos Salomonis duo-
 os Ecclesiastem, & Cantica Canticorum, quae ob rerum & styli diffi-
 cultatem non attingerat, sed ultimo reseraviderat conatui. Postquam
 vero ad Dominum felicissime migrasset Leo, Bibliander & Pellica-
 nus circissime & diligentissime, quae promiserant praestiterunt. Et pro-
 pterea quod salicis memoriae Leo, laborem suum dicatum voluit fide-
 lissimis & religiosissimis fratribus, pastoribus Verbi & Ecclesiarum
 ministris, per agrum Tigurinum, hinc factum est, quod Translatio haec
 Tigurina nuncupetur.

Libros autem sacros hujus translationis ita disposuerunt, ut Cy-
 prianus in expositione symboli: conjunxerunt enim historiales omnes,
 ab orbe condito ultra instauratam urbem, à captivitate Babylonica:
 his sub-

his subjunxerunt Prophetas majores & minores numero sexdecim: quibus demum appenderunt reliquos variè contextos libros. Volumen sc. Iob, hymnorum codicem, & Salomonis libros tres. Porro libri omnes Ecclesiastici soli in unum volumen sunt redacti, & ut mira sua vitate permulcerent lectorem, affixerunt uni versò argumenta singulorum capitum, carmine comprehensa à doctissimo viro Rodolpho Gualthero, in gratiam & usum studiosorum composita. Annotationes quoq; suas suis libris apposuit Bibliander, quemadmodum Leo suas suæ versionis adjecit. Notæ etiam marginales ubicunq; occurrunt, diversitatem lectionis, & versionis varietatem indicant, & sensum aptiunt auctorum; occasionem subministrant majora investigandi, rationem deniq; nonnunquam reddunt versionis. Testamentum novum horum Bibliorum Tigur. vertit Des. Erasmus Roterodamus; nihilominus tamen collata est hæc novi Testamenti editio cum ipsa veritate Græca; consultis interim aliquot per vœcusi exemplaribus & versionibus, editione scilicet Hispaniensi sive Toletana, Gallicana sive Parisiensi, & reliquis quibusdam codicibus antiquissimis. Potissimam verò in hæc parte operam præstitit, optimi & doctissimi viri, Petrus Cholinus, & Rodolphus Gualtherus.

Ex hæc Clypei Venetiani consideratione, cuius cor dato facili conjecturâ assequitur, qui nam illi EXTERI sint, de quorum salute tam sollicitus anxiusque, Gretsere, fueris: Venetianos putas, Italos, Hispanos, Gallos: quorum oculis, lumen illud orthodoxæ fidei, ex secretâ librorum Evangelicorum lectione & investigatione, paulatim affulgere: e contrario verò Pontificiæ fraudes, superstitiones & imposturæ, penitus innotescere: eoque dexteris de Nostratum studiis laboribusque Ecclesiasticis, judicij signa, ab ipsædem EXTERIS magis magisque depromi cœperant.

Sed quorsum hæc magni, me hercule, ponderis EXTERORVM mentio apud me fuerit. Attestor enim conscientiam tuam, Gretsere, tantam esse divinæ veritatis vim, ut licet sive laicis cæcis, Sacrarum Scripturarum utriusque Te-

VINDIC. BIBLIOR.

stamenti : sive & clericis & laicis simul, Orthodoxorum Evangelicorum librorum lectione, anathemate dīro, interdicatis, nullis tamen humanæ prudentiæ machinis opprimi queat: adeo ut inter medios Italos & Hispanos, qui Catholicissimi sedis Romane filij audire satagunt, complures reperiantur, non minús quàm inter Turcas & Mahomethanos, quibus propitiâ Domini providentiâ, præter humanam expectationem, librorum quorundam de fide Orthodoxæ editorum copia obtingit : quod exempla priorum martyrum in media Hispania & Italia, ob gustum reformatæ Religionis qualemcunq; , ex libris interdictis haustum, patrum & , nostrâ memoriâ igni traditorum, apertè testantur: CHRIS
 , STOIÆSV Rege veritatis victorioso, inter medios ho
 , stes perpetuûm dominatur, Psalm. 110 v. 2.

Deinde tantam Evangelicæ veritatis lucem esse constat, ut si omnibus Christianum nomen profitentibus, nostrorum librorum libera legendorum copia, & Orthodoxiæ nostræ juxta ac Pontificiæ doctrinæ ad canonem divinum utriusq; Testamenti, expendendæ, facultas concederetur, de universi Papatus superstitionibus, quantumvis speciosis, facillè actum foret. Quod Pauli Vergerij, Episcopi Iustinopolitani (quod ditionis Venetorum in Histria est oppidum) à Pontificis Romani latere, ad Carolum V. Imper. & ad Ferdinandum Regem, in Germaniam legati, exemplo illustri, pluribus omissis, comprobatur, circa annum 1540.

Annon interdictum lectionis sacræ, certissima est nota hæreticorum, lucifugarum divinæ Scripturæ, juxta Tertulianum de Resurrect. Carnis cap. 3. Annon causæ pravitatem produunt illi ipsi, quos pudet Evangelij, quod tamen potentia Dei est ad salutem omni credenti? Rom. 1. Et quicunq; teste Salvatore Ioh. 3. v. 20. perversè agunt, (& docent) illi oderunt lucem (lucernam illam semitarum nostrarum ad æternam lucem Psalm. 119.) nec veniunt ad lucem

Lucem, ne arguantur opera eorum; Annon econtrario Orthodoxæ Religionis indubitatum est indicium, libertas evolvendi & ad trutinam Prophetarum & Apostolorum, adversariorum de fide libros examinandi, pijs ac prudentibus quibusvis concessâ?

Luce enim meridianâ clarîus est, multa errorum, blasphemiarum, hæreseon, jam pridem Orco traditarum, portenta reformatis Ecclesijs calumniosè falsocq; imponi & imputari; ut odium & invidiam plebetorum, doctrinæ nostræ imperitorum, in Evangelicam Religionem, vehementius concitent & incendiant; simplices à judicio Iesuitarum pendentes, alienis oculis videntes, alienis auribus audientes, alieno ore loquentes, à cognitione veritatis arceant! Quæ omnia sponte sua ruerent, si ἐὺγένεια illa, quam Spiritus S. tantopere in Berôensibus; Actor. 17. quotidie scrutantibus Scripturas comendat, an hæc ita se habeant, inter tam vicinos, quàm Exteros illos Romano-pontificios, locum haberet ullum: Nec Iesuitæ; ipsorum ἀρχιπαλαίτριται, posthac ullis æquivo- cationibus, incendijs, persecutionibus et bellis, superstitiones suas propagare molirentur: Sed exemplo Christi, Prophetarum, Apostolorum, Ecclesiarum reformatarum, veracæ institutione verbi divini, armis spiritualibus in Deo validis, fidem Catholicam asserere, vindicare & conservare studerent.

Quo autem animo maligno, Greflere, Tigurinorum Bibliorum versionem ad Exteros detulisti; eodem comuniter omnes Iesuitæ, fontes Hebræos & Græcos Scripturarum Propheticarum & Apostolicarum, velut suspectæ fidei codices, injuriâ temporis depravatos, traducunt & diffamant; Et licet aliqui concedere videantur fontium illibatam puritatem; solam tamen vulgaram editionem authenticam æstimant & amplectuntur: Scriptorum τῶν γυνόντων ab ipso Spiritu S. inspiratorū autoritatem non divinam; ex mate-

VINDIC. BIBLIOR:

ria, forma, sine & effectis proprijs certissimè depromptam sed humanam, Ecclesiasticam, ab arbitrio Pontificum & conciliorum dependentem: Obscuram, imperfectam, mancam, instar cerei nasi flexibilem, convitiantur: quod unius Hosij testimonio de expresso Dei verbo, demonstratur. Nos Scripturas (ajs) quarum tot jam non diversas modo, sed etiam contrarias interpretationes afferri videmus, facessere jubeamus, nec ad egena ista Elementa convertamur. Non oportet Scriptura peritum, sed à Deo ductum esse: Vanus est labor qui Scripturis impenditur, &c. Proh magnificum divinx Scripturæ Encomium, Iesuitico Spiritu dignum, ad extremos Garamantas emittendum.

CAPVT. II.

Calumniæ generales, quibus Orthodoxi Pastores Ecclesiæ Tigurinæ, tam vivi, quàm defuncti, à Gretsero procacissimè proscinduntur.

EXhorresco, bonâ fide, revocans in memoriam, Saatyricam tuam, Gretseri, procacitatem & maledicentiam, quâ non modo pijs manibus virorum de Christiana Ecclesia optimè meritorum, & in fide Iesu Christi, Salvatoris unici, beatè defunctorum, per univerfam tuam admonitionem insultasti: Verùm etiam filios, nepotes & successores eorundem, fidelem Deo & Ecclesiæ operam præstantes, contumeliosè proscidisti: ne minimâ quidem occasione ad calumny stringendum, nedum ad linguam tot disterijs, scommatibus, convitijs, mendacijsque virulentis exacuendam

exacuendam, nec publicè, nec privatim læcèssitus & provocatus.

Majores nostros, sanctissimæ memoriæ viros, quorum operâ Deus misericors, Pater luminum, discussis Antichristianissimi tenebris, lucem Evangelij mundo restituit, sublata conscientiarum carnificinâ, consolationem veram, pacem & tranquillitatem, fide in Iesum Christum, demonstravit, maledico tuo ore; Grefere, eriminaris, miseros Tigurina urbis; imò fortissima & bellicosissima Helvetia seductores; avita fidei evertores, flagitiosos Apostatas, sacrilegos, perditosq; Sacramentarios, terribilissimos Hæreticos, Monasticorum ordinum desertores, votifragos sacerdotes, pessimos, nocentissimos: quorum mors aditus fuerit ad mortem secundam: qui tot millia animarum à veritatis tramite abduxerint, Episcopos in rem malam remittendos, dignos qui ab Hispanis in cineres vertantur, & iudicio ipsius quoq; Lutheri, portentis habitos, intus & extra à Diabolo obsessos & circumseptos, &c.

Miror profectò, virum, qui hæcenus & doctus, linguarum illustrator & in disputando moderatus etiam inter nostrates audivit, tantâ animi impotentia, in hanc virulentam insectationem, à nemine nostrum irritatum, nedum provocatum erupisse & profultasse: omnes Christianæ charitatis & modestiæ limites legesq; transivisse. Ecce verò quàm egregiè *Convenient fati nomina dira tuis*: tot enim spiras exspuisq; hæreticos, ut facillè crediderim te in cute verum esse GREZERVUM, priore literâ R, in vertice apertâ, et accuratam ejus definitionem tibi longè convenientius, quàm minimo Antecessorum nostrorum, applicari posse, ut infra videbis, Vel si Germanici jdiomatis usum retinere malis, te prodix verum esse *Nätscher* / id est λόιδ ορον delatorem, calumniatorem, adeoq; tela illa linguæ tuæ maledicæ in pios manes nostratum vibrata, optimo jure in tuum sinum retorqueri posse.

Misis verò istis convitijs tuis & ad διάβολον mens

B

VINDIC. BIBLOR.

dactorum. Patrem remissis: Nostri ex Verbo Dei didi-
 cerunt, maledicta & diras, Satanae, Antichristi & mundi ex-
 22. secrationes, patienti animo sustinere. Beatos nôrunt præ-
 23. dicari Salvatoris ore (Matth. 5.) qui convitia & persecu-
 24. tiones ferant præter meritum falsó & mendaciter, & quid
 25. vis mali perpetiantur propter Christi nomen, idem Pro-
 26. phetis & Apostolis, imó beatissimo veritatis ori Christo
 27. accidisse: Si probris afficimini (1 Pet. 4. v. 14.) propter no-
 28. men Christi, beati estis, quoniam & ille gloria, & Domini
 29. Spiritus super vos requiescit, qui quod ad illos quidem
 30. attinet, blasphematur, quod ad vos autem, glorificatur.

Deinde solantur nos adversus virulentam tuam, Grefse-
 re, λοιδορίαν, luculenta illa divini præsidij documenta, quibus
 lucis Evangelicæ renascentis prædicti instauratores, Spiritu
 Sapientiæ & Fortitudinis instructi, Reformationē non mo-
 dō cœperant, verū etiam propagarant & consumarant: Ce-
 saribus, Pontificibus, Regibus, Principibus, Monachorum
 ordinibus, frustra renitentib; arma & flāmas minitantibus.
 Nam profigatis errorum et superstitionum idololatricarum
 tenebris, excusso item jugo servitutis Antichristianæ, puri-
 tatem doctrinæ & cultus divini, ad præscriptum Canonis
 Prophetici & Apostolici, juxta primitivæ Ecclesiæ ideam,
 pristino nitore Ecclesijs restituerunt: non externā vi, seditio-
 nibus, proditionibus, armis: sed voce & scriptis, prudentis,
 Magistratu, exemplo Davidis, Asæ, Iosie, &c. operam suam
 politicā cum Ecclesiastica auctoritate strenuē conjungente.

Institutis illius operis successus erat quoq; admirabilis pla-
 nē & divinus. Cū enim proximē antegresso seculo, litera-
 rum bonarum instauratio passim in Scholis facta fuisset: &
 ars typographica prius ignota, instar præclari organi & ad-
 ministrati sequuturæ repurgationis, peculiari Dei beneficio,
 revelata fuisset: factum est, ut cordati homines, tot supersti-
 tionum & errorum pertasi, in Helvetia, Germania, Gallia,
 Belgio, Anglia, Polonia, Vngaria, Italia, veritatis lucem as-

fulgentem facilius perspexerint, & ad Orthodoxos veritatis
divinæ præcones sese alacrius aggregarint, quin etiam in
hunc vsq; diem, adversus millenas Satanae, Antiehristi & in-
grati mundi, minas machinasq; cōstanter, dulcissimadoctri-
nae *παραμυρία*, perstiterint, & porro firmis, divini præsidij
spe, infractis animis perseveraturi sint: *Rumpantur ut ilia Esaro*

Tertiò, confirmant nos adversus Satyricam tuam *νεολο-
γία*, Gretsere, præclara illa testimonia illustriū Ecclesiarum,
Civitatum, Rerumpublicarum Helveticarum, quib. Refor-
matorum suorum sanctissimam & docendo & conversando
operam præstitam, honorificentissimè exornarunt: judicia
item & encomia publica exterarum gentium, puta Germa-
norum, Belgarum, Gallorum, Anglorum, Polonorum, Vn-
garorum, quib. majorum nostrorum monumenta eruditissi-
ma, Exegetica, Didactica, Polemica, ex Sacris Prophetarum
& Apostolorum fontibus derivata, luculenter eomendant:
quod vel unico exemplo Confessionis Helveticarum Ecce-
siarum, ab exteris illis *ὁμοπίπτως* receptæ, approbatæ, & ha-
ctenus assertæ, *ἀντιπίπτως* comprobari possit.

Deniq; nos confortat, adversus malignos Gretseri & om-
nium leuitarū insultus, expectatio magni illius diei, quo eoe-
lestis ille iudex, sp̄nc̄sus & caput Ecclesiae, Iesus Christus,
Evangelij sui veritatem, adversus quaslibet quorumvis ho-
stium, apertorū & clandestinorū, maledictiones & execera-
tiones, perfectè vindicaturus, Ecclesiam ab idololatrarū & he-
reticorum colluvie, electos ab hypocrytis, segregaturus est.
Quid tum eventurum sit convitiatoribus & illusoribus Dei,
Scripturæ Sanctæ, Ecclesie, & fidelium piorum *ἀναλαρότοις*,
,, vivis coloribus sapientis ille vobis præfiguravit, Sap. cap. 5.
,, Tunc stabit confidentia magna iustus, in conspectu eo-
,, rum, qui affligerunt ipsum, & qui abjecerunt labores
,, ejus. Videntes turbabuntur timore gravi, & stupe-
,, sient propter inopinatam salutem ejus: Dicentque a-
,, pud se ipsos penitentiam moti, & gementes propter

VINDIC. BIBLIOR.

,, angustiam spiritus: Hic erat, quem habebamus aliquan-
 ,, do ludibrio & communi probro. Stulti viam ejus aestima-
 ,, bamus furorem, & finem ejus ignominiosum. Quomodo
 ,, relatus est in filios Dei, & in sanctis est sors illius? Planè
 ,, erravimus à via veritatis: justitiæ luce non lucente no-
 ,, bis, & Sole justitiæ non exorto nobis, iniquitatis & per-
 ,, ditionis callibus expleti sumus: & perambulavimus de-
 ,, serta avia: viam autem Domini non cognovimus. Quid
 ,, juvit nos superbia? Et quid divitiæ cum gloriatione con-
 ,, tulerunt nobis? Præterierunt illa omnia, tanquam um-
 ,, bra; justi verò in seculum vivunt, quorum merces est
 ,, in Domino, & quorum cura est apud Altissimum.

Quoad specialia verò convitia, quibus Dn. Zuinglium,
 Leonem Iudæ, & Rod. Gualtherum seorsim, proscidisti; in-
 fra plentiùs ista persequemur, additis nonnullis, quæ vide-
 buntur ad divinæ gloriæ, veritatis Evangelicæ, & præcla-
 ræ priorum Doctorum existimationis vindicationem, neces-
 saria esse: de quibus tecum, Gretsere, ita agemus, ut postha-
 bitis stultorum armis, cavillis, dicterijisq; res cum re, ratio
 cum ratione certatura sit.

C A P V T. III.

De consilio, fine & usu Translatio- nis à Theologis Tigurinis olim susceptæ & absolutæ.

Renaſcente jam, divinâ benignitate; purioris Evan-
 gelicæ doctrinæ luce, in Helvetiorum metropoli,
 interpretatio & illustratio Sacrarum litterarum
 viris quibusdam Clarissimis, & linguarum peritissimis de-
 mandata fuerat, qui ab Anno DN. 1524: Vetus Testamē-
 tum, ex veritate Hæbræica, linguarum collatione, ex Ortho-
 doxorum

doxorum veterum quoque interpretationibus, in Ecclesia & Schola Tigurinâ fidelissimè exposuerant.

Continuata autem fuerat illa Scripturas Canonicas interpretandi provincia supra annos octodecim, incredibili curâ, diligentia, fide ab ipsdem viris; quorum assiduus auditor fuerat. LEO Iudæ, inter pastores Tigurinos non postremus, qui ex ore Professorum studiosissimè exceperat, quæcunque ex proprietate & ingenio linguæ Hebraicæ, ex Hebræorum Rabinis seu interpretibus, ex Ecclesiasticorum veterum & neotericorû enarratione, e collatione exemplarium; & diversâ lectione, summâ industriâ & eruditione proposuerant, quæ postmodum domi recolligens, cum ipsis authoribus, librisque authenticis conferens, divinâ haud dubiè providentiâ sic præordinante, veluti sylvam futuro huic operi preparavit. Quæ viri illius indefessâ industriâ, complures Ecclesiarum in Helvetia Reformatarum antistites, viros pios juxta atque doctos permovit, ut confertim & indefinenter tam necessarij operis conatum & consumationem ab ipso postularent.

Ille verò laboris molem initio subterfugerat cunctando, tum quod pro suâ humilitate & modestia, illud opus facultate sua majus æstimaret; alijsque linguarum peritioribus & eruditioribus commendandum judicaret: Tum quod tum temporis quoque extaret non una Bibliorum, ex Hebræorum & Græcorum fontibus deprompta translatio Latina; denique quod non aliud scribendi genus calumnijs magis obnoxium esset, quàm translationes.

Instantibus verò fratribus, Ecclesiarum Pastoribus, & libertatem transferendi Biblicum textum, ex nativâ lingua in Latinam, vel aliâ popularem, veteribus quoque solennem fuisse, contendentibus: Vulgatam verò Versionem Latinam, licet universorû Pontificorû judicio pro solâ authenticâ, divinâ, Canonicâ approbatam, ab Hebraicâ veri-

VINDIC. BIBLIOR.

tate, & Græcorum fontibus tam enormiter multis in locis discrepantem; tot barbarissimis & solocissimis scitentem & corruptam, ab Hieronymi stylo *δις ἑξ ἑωσὼν* alienam esse, ex Lyra, Pagnino, Cajetano, Valla, Ludovico Vive, Aria Montano, evidenter demonstrantibus, deniq; cōmunem Ecclesiæ Christianæ ædificationem, & divinæ gloriæ propagationem urgentibus; tandem hisce rationib. optimus vir, Leo, persuasus, sacro operi manū suam pio zelo admovit, consolatus sese illo Hieronymi: *In templo Dei offert unus quisq; quod potest, alij aurum; alij argentum, & lapides preciosos; alij byssum, & purpuram & coccum offerunt, & hyacinthum; nobiscum bene agitur, si offerimus pelles, & caprarum pilos. Et iterum; Diversa sunt Dei dona, & talenta: maledictus qui non gnauiter suo talento negotiatur. Ego itaq; paupertate mea deprompta, si quid lucrari queat, experiar, ecc.*

In transferendo autem usus erat Leo, Hebraico exemplari, eoque emendatissimo, quod religiosissimè, ceu unicam Cynosuram, & æternæ veritatis regulam observavit; consultis quoq; alijs exemplaribus Hebræis, circa locorū difficultum interpretationē: Græcis item Latinisq; editionibus alijs non neglectis, ut penitus ipsi constaret, quid de genuina lectione, & germano sensu, Orthodoxi Ecclesiæ interpretes passim tradidissent; adjunctus plurimū operā & diligentia fidelissimorum Collegarum, quorum iudicio & censura opus successivè contextum, totum submitit. Atq; ita majorem veteris Testam. partē persequutus est; idq; tantā fide, ut equi candidiq; lectoris, qui affectib. non abripitur, conscientia testari possimus, interpretem illum nostrum nullibi quicquam multis detorsisse; nullibi scientem, volentē, tantillum depravasse; nihil alieni insarxisse; nihil impiè detruncasse, sed optimā fide, genuino & simplicissimo sensu, idoneā dicendi mediocritate absq; superstitiosa eloquētia, omnia reddidisse.

Verum est, hunc sacre interpretationis laborem LEONI IVDÆ viro optimo tanto constituisse, ut mole grandis operis

operis oppressus, corpusculi teneri viribus sento debilitatis, antequam ad finem perduxisset, in lethalem incidere morbum: Residui vero operis partem, DN. THEODORO BILIANO, professori Theologiae in Schola Tigurina fidelissimo, consentiente & eundem cunctantem exhortante universo Pastorum coetu, demandâris qui, licet afflictâ esset tum temporis valetudine, translationem feliciter absolvit & postmodum à Clarissimo viro D. Conrado Pellicano S. Linguae Professore celeberrimo visam, recognitam, comprobam, quàm castigatissimè, in lucem emisit.

Ecclesiasticorum verò librorum, à Canone Prophetico Veteris Testamenti perpetuò distinctorū, conversionem è Greco in Latinum sermonē, fidelissimè pertexuit DN. PETRVS CHOLINVS Tugienſis, genere patritio ortus, vir pius, quinque linguarum eximie peritus, sanctimonia vitæ præclarus, cuius mors placidissima, vitæ temperanti & innocenti respondens, in ipsum diem Editionis absolutæ inciderat. Denique Testamenti Novi interpretationem ab Erasmo, illustri literarum Antistite, elaboratam, & annotationibus ejusdem illustratam, majore ex parte Theologi Tigurini retinuerunt, ita tamen ut N. Testamenti editionē cum ipsa veritate Græca, ex qua lectionis *ἀποστόλων* canon unice depromendus, accuratius contulerint, consultis quibusdam per vetustis exemplaribus, Editione Toletana, Gallicana item sive Parisiensis, Anglicana quoque alijsq; nonnullis codicibus.

Verum enim verò prædicti Bibliorum interpretes Tigurini, non alium in labore illo sacro sustinendo finē respexerunt, quàm communem Ecclesiae Christianae utilitatem, cui pro virili prodesse voluerunt: quo nomine fidelissimis & religiosissimis per ditionem Tigurinam fratribus, Ecclesiarum Pastoribus, hoc opus sacrum dedicatū voluerūt, ut in hoc esse unice exercerent, quò aliquando summo Pastori et Servatori nostro Iesu Christo, ad iudiciū redituro, pro ovis sibi commissis rationē reddere possent; firma spe freti, complures

VINDIC. BIBLIOR.

per orbem Christianum Pastores, & religiosos Iesu Christi cultores, hoc labore ad promovendam pietatem sancte usuros esse.

Hoc ipsum DN. Leo, in præfatiunculâ Proverbijs Salomonis præfixâ, proximè ante obitum suum testificatur: *Mibi hoc unicum semper in omnibus studijs meis propositum fuit; hic unicus scopus, ad quem collimavi: ut id, quod ore Dei proditum mihi esset, Βδοσων & ceu Lydium lapidem sequendum; proponerem, ne ve trans versum pilum ab eo deflecterem; Deinde ut mihi, & alijs, ea quæ ex ore Dei observâsem, ad virtutem & veram pietatem promovendam, accommodarem; adeoq; multis prodessem. Hoc si assequor, satis mihi fuerit, sin minus, contentus ero conscientia rectis idq; fecisse, quod dicitur charitas, qua nihil agit perperam.*

Habes Gressere Iesuita, Translationis Sacrorum Bibliorum à Theologis Tigurinis, fidei, doctrinæ, vitæq; probatæ viris, felicissimè absolutæ consilium, scopum & rationem; ex quibus nulla vestigia criminis falsi, pro invidiâ & malignâ tuâ mente, ipsis intentati, demonstrare poteris; vel aucthores φιλοτιμύμενος, & privati nominis gloriam affectantes, cum quopiam propter versionem digladiatos fuisse. Nemini enim præjudicârunt; nemini laborem sacrum imperiosius obtruserunt; nullius pñ doctrinæ viri labores vigiliasq; hoc vel alio scripti genere contempserunt; Sed omnium Sacris invigilantium literis sedulitatem magni fecerunt; nulli mortalium invisuri, si quis accuratius, tersiusve, pro dono cœlitus sibi concessio, Sacra Biblia, posteris temporibus interpretaturus fuisset.

Cum verò tam innumeris laboribus, vigilijsq; propagandæ divinæ gloriæ studio susceptis, quibus nulla gratia referri queat, complures Ecclesiæ, tam Extæræ, quàm vicinæ, maximo cum fructu & emolumento usæ fuerint, easdemq; luculentissimis Encomijs cohonestârint; conscientia quoque cordatiores Pontificios, de hujus operis dignitate convin-

convincente: Ecquid te Grefere permovit; qua privata vel publica injuria lacelsitus in hanc Satyricam Palastram profiliisti, ut opus hoc sacrum, supra septuaginta annos uniuerso orbi Christiano commendatissimum, tam diris contitijs profcinderes? Quod aliud hinc reportas ἀπιστίαν, nisi ut turpissimam ingratiitudinem, animi livorem odiumq; in Evangelicam Orthodoxiam lethale, & viris de Ecclesia Christi optimé meritís insultandi maledicendiq; *καταχρησάν* putidissimam prodas?

Obijcis, sciolorum esse ingenium, novas Bibliorum Versiones proferre, quo laudem eruditionis in lingua Hebræa reportent; quod sententiá quádam ex operibus Lutheri, de verbis Novissimis Davidis, allegata comprobare satagis: Vnde colligere videris, sacrosanctam Scripturæ divinæ auctoritatem ejusmodi translationibus quassari & in dubium vocari, imminui item veteris Ecclesiæ existimationem; dum posthabita versione veteri, vulgata communiterq; recepta, Translationes novæ proferantur, inter se verbotim non congruentes. Negamus Grefere, sciolos καὶ τῆς νεοδ'οξίας affectatores esse, qui dona divinitus concessa, illustrandis Scripturis, ad publicam Ecclesiæ utilitatem, cum timore Dei impendunt: Negamus, hoc pietatis studio divinam auctoritatem Scripturarum labefactari: verum potius eandem commendari & propagari asserimus. Cum enim divini verbi majestas in ipsis fontibus resideat, illorum meditatione & scrutatione solerti, divinæ veritatis gloriam magnificari & celebrari certum est. Nec ex ullis historijs probatur, Ecclesiam Christianam, veram dogmatum fidem juxta aliorum librorum canonem examinasse, nisi juxta Hebræa volumina in Veteri; & juxta Græcam veritatem, in Novo Testamento.

Versiones autem Bibliorum ex lingua nativa in Latinam, sive aliam tritam, liberas in Ecclesia Christiana fuisse

VINDIC. BIBLIOR.

constat: ut sermo Christi copiosè cum omni sapientia in
 fidelibus Christianis inhabitaret Colof. 3. 16. Erasmus li-
 terarum Antistes in suis ad N. Test. annotationibus demon-
 strat luculenter, *discrepantes fuisse multorum Sacra Scriptura lo-*
corum interpretationes Cypriani, Hieronymi & Augustini. Certum
 quoq; est Occidentali Ecclesiæ, S. Hieronymi seculo, usita-
 tam fuisse Latinam versionem, licet ab incertis authoribus
 profectam; cuius tamen non fuerat tanta authoritas, quin
 Hieronymus novam concinnârît, veteri quidem Testamen-
 to ad Hebraicam, Novo autem ad Græcam veritatem revo-
 cato; & libertatē suæ translationis vel recipiendæ, vel repu-
 diandæ Ecclesijs reliquerit. Deniq; quod nullus unquam in
 orbe liber extiterit, in quo describendo, reddendo, vel trans-
 ferendo, plura laborarint ingenia, quàm in codice Biblio-
 rum sacro.

Huc spectat Augustini sententia, libro de doctrina
 Christiana 2. cap. 11. *Qui Scripturas ex Hebræa lingua in Græ-*
cam verterunt, numerari possunt: Latini autē interpretes nullo modo.
Ve enim cuique primis fidei temporibus, in manus venit codex Græ-
cus, & aliquantulum facultatis sibi met utriusque lingua habere vi-
debat, ausus est interpretari. Quæ quidem res (cap. 12. ejusdem li-
brî) plus adjuvit intelligentiam, quam impedivit, si modò legentes
non sint negligentes. Nam nonnullas obscuriores sententias plurimum
codicum sæpe manifesta vit inspectio: Et quam vis versiones singulo-
rum non verbotim, & per omnia consentire videantur, sufficit tamen
cas sensu convenire, præsertim in dogmatum veritate.

Magnoperè verò admiror, Grætere, billem tuam Tiguri-
 nâ sacrorum Bibliorum versione adeò intumuisse, cum lon-
 gé antiquiorem stomachandi occasionem captare potueris.
 Annon in celebri Gallix synodo Viennensi, circa Annum
 DN. 1311. à trecentis Episcopis sancitum fuerat, ut linguæ
 Orientales, Hebræa, Syriaca, Chaldæa, Arabica, Græca, in
 publicis Scholis, ad propagandam Religionis Christianæ
 veritas.

veritatem, docerentur, ut hac ratione Saraceni infideles, qui nullis armis, bellisq; haecenus domari poterant, lectione facrarum literarum populari & vernacula, ad viam salutis revocati, Christo lucriferent: Ab eo enim tempore, Academiae per orbem Christianum apertis, linguarum & literarum studijs restauratis, fundamenta futuræ Reformationis Ecclesiarum jacta fuerunt.

Illius verò Concilij decretum, tandem exsequutus fuerat Franciscus Ximinius Archiepiscopus Toleranus in Hispania, Academiae Complutensis fundator, qui circa Annum Domini 1515. Sacra Biblia sex Tomis, incredibili sumptu ediderat, ita ut Veteris Testamenti textus Hebraicus, & Paraphrasis Chaldaica (in qua Scripturæ verba non tam strictè retinentur, quàm sensus verborum è sensu depromitur, & quæcunq; de Messia dubiè scripta videbantur oracula, aperta & clara redduntur) cum totidem versionibus Latinis: Novi verò Testamenti textus Græcus cum Translatione Latina, luculenter extaret, quòd opus à Leone X. Pontifice Romano, magnificis privi. gijs communitum & commendatum fuerat.

In quo opere admiranda Dei providentia eluxit. Etenim cum illud ipsum non tam cura, & sumptibus Pontificij Cardinalis, quàm magnifico privilegio Papæ Romani, in lucem prodixisset, non aliter, ac si divino quodam oraculo & mandato omnibus lectu adprimè necessarium obtruderetur: Ecce factum est, ut, quod ne cogitando quidem sancti illi Patres divinare poterant, occasio & organon exoptatissimum suppeteret, quo textus Bibliorum sacrosanctus, jampridem otiosorum Monachorum & Sacrificorum tempore, pulvere situq; coopertus, penitus inspiceretur, & in apertam lucem revocaretur: adeoq; gladius $\delta\iota\sigma\omicron\mu\theta$, ἐνθυμήσεων καὶ ἐνοσιῶν καρδίας κριτικὸς Heb. 4. ad infligenda corpori Pontificio vulnera lethalia, viris pijs doctisq; spiritu Hebraeæ præditis, in manus porrigeretur.

VINDIC. BIBLIOR.

Idem sentiunt Evangelici Doctores, de opere Hispani-
co, Benedicti Ariæ Montani, viri decem linguarum peritissi-
simi, studio, sumptibus verò Phisippi Regis Hispaniarum,
Antuerpiæ novius edito: In quo textus Hebræus cum para-
phrasi Chaldaica, Græca, Syriaca, & aliquot Latinis, Veteri-
bus ac Novis conjunctis, magno cum compendio fructuq;
discentum extat.

Tantum abest, Greflere, ut Pontificijs illustrem hanc
gloriam, ex magnificorum operum Biblicorum Editioni-
bus comparatam, invidiamus, ut potius pro singulari hoc
benefacto divinitus concesso, & præter consilium scopum-
que Paparum, ad Evangelicæ lucis propagationem directo,
æternas Patri luminum gratias agamus: eodémque vestro
exemplo, Antecessorum nostrorum laborem studiumque
transferendis & illustrandis Sacris Biblijs impensum, à ca-
lumnijs Sycophantarum confidenter vindicemus.

Placuit verò his annectere luculentum de Biblijs Tigu-
rinis iudicium Iacobi Augustini Thuani, Præsidis Parisini,
hominis Pontificij, histor. l. 35. pag. 714. quod Grefserus trun-
catè, pro fide Iesuiti, allegavit: Ejus autè verba ita habent:
*Obiit ex peste Tiguri, ubi profitebatur, Theodorus Bibliander, vir
multi-juga eruditionis valdè senex, cui in munere susceptus est Ioh.
Guilhel. Stuckius. Novæ autem Bibliorum editioni anno 1543. Ti-
guri publicata, quam Leo Iudæ inchoaverat, & moriens, ut opus per-
sequeretur collegis in fidem religiosè adactis transcripserat, ultimam
manum imposuit Bibliander, Conradi Pellicani, et Petri Cholini Tu-
gimensis, Græca linguæ peritissimi, operâ adjutus, quam translationem
biennio post in sua editione ad veterem adjecit Robertus Stephanus,
suppressa eorum, qui in illa laborarunt, mentione: et Hispani Theolo-
gi diu post recognitam, per Guilhelmum Royvillum, denuò Lugduni
excudendam curaverunt: Quod eò commemorandum duxi, ut Versio-
nes, tantè apud nos, & Hispanos ipsos facta, origo cognosceretur,*

ET.

ET INSIGNE DOCUMENTVM EXTARET; QVID
 UTILITATIS EX ADVERSARIORVM LIBRIS, ET
 INDVSTRIA, SI SEMOTIS ODIIS, CHARITATEM,
 ET AEQVITATEM INDVAMVS, AD DEI GLORIAM
 CAPI POSSIT.

Deniq; exprobrâsti, Gressere, Ecclesiae Tigurinae An-
 tistitibus inconsideratum & temerarium Doct. Lutheri ju-
 dicium, imò ingratum animum, quo Exemplar Biblicum
 Editionis Tigurinae, à Typographo CHRIST. Froshovero
 elegantius compactam, & quod revera fuerat, amoris ac ho-
 noris symbolon, VVittebergam missum, acceptârit, &c.
 Quanti verò quâso ponderis istud fuerit, ad sacri operis
 dignitatem imminuendam? Non etenim iudicium sanum
 solidumq; ex eo fieri convenit, quod D. Luthero, licet insi-
 gni gloriae divinae organo, attamen ut homini, affectibus in
 æstu concertationum abrepto, impotentia quadam animi
 exciderat: Sed respiciendum potius, quàm honorificè, ante
 illud certamen Sacramentarium exortum, de Confessione
 Ecclesiae Tigurinae senserit & scripserit: Nam Zuinglium,
 & Oecolampadium, Ecclesiarum Helveticarum Reforma-
 tores primos, *Excellentes doctrina & pietate viros, fortes Christi
 Athletas, publicis literis Anno 1527. compellavit: Helveticarum
 Ecclesiarum confessionem, à Bullingero, Myconio & Gry-
 naë Anno 1536. concinnatam, pro Orthodoxa agnovit licet
 quorundam verborum illustrationem in ea requireret. Præ-
 terea ex recessu conventus Schmalealdici, mense Martio
 Anno 1537. celebrati; ex publicis deniq; Lutheri literis, ad
 illustres Helvetiorum Civitates, Tigurinam, Bernensem,
 Basiliensem, Scaphusianam, Sangallensem, Mylhusinam,
 Bielensem, transmissis, evidenter constat: D. Lutherum arden-
 tibus votis hoc à Deo precatum, ut Ecclesiarum Helveticarum Do-
 ctiores, in hoc sacro opere magis magisq; confirmare velit: Quo no-
 mine idem Lutherus Confessionem Fidei Christianae fra-*

VINDIC. BIBLIOR.

trum Vualdensium, per Bohemiam & Moraviam agentium, Helveticae *δὲ τῆς ἑσπερίας συνόδου*, luculenta praefatione toti Christianae Ecclesiae commendavit Anno 1547.

Porrò longè majoris apud nos ponderis erit dexterius illud iudicium, Philippi Melancthonis, D. Lutheri *παρρησιασθέντος* fidelissimi, qui scriptis ad DN. Bullingerum Ecclesiae Tigurinae Antistitem literis, Biblicum hoc opus approbavit & magnificè commendavit: è contrario verò immoderatum zelum assumpti Lutheri ita deploravit, ut disertis verbis testificatus sit: D. Lutherum jam lecto affixum, & emigrationem suam beatam è mundo ad caelestes sedes meditantem ac maturantem, serio animi dolore immoderatum illum & astuantem condemnandi à se dissentientes zelum deprecatum fuisse.

Denique à Lutheri, & aliorum privatorum temerarijs iudicijs, ad universae Ecclesiae in Germania, Gallia, Anglia, Scotia, Polonia, Vngaria, Reformatae iudicium provocamus: ejusdem si usus poscat, luculentissima testimonia ex archivis prolaturi.

CAPVT

CAPVT. IIII.

De sacrorum Bibliorum Translatione Tigurinâ, á Roberto Stephano, Parisijs, typis Regijs editâ, cum annotationibus Fr. Vatabli; de indice quoq; librorum Hæreticorum, á Synodo Tridentinâ interdictorum.

EXpostulas porró, Gretserè, vehementi stomacho, cum Roberto Stephano, beatæ memoriæ viro, & de Republica literaria præ cæteris Europæis Typographis, longè meritissimo, de crimine falsi, circa publicationem & propagationem Translationis Tigurinæ commissio, videlicet, quod R. Stephanus biennio post publicata à Tigurinâ Biblia, Anno MDXLV. Parisijs novam Bibliorum editionem adornans, cum veteri & vulgatâ Versione junxerit translationem Tigurinam, fraudulenter, Tigurinorum nomine diligenter suppresso: (quia Parisijs haud satis tutum erat ejusmodi Versores & Versiones e vulgare) ut ita translatio Zuinglianorum, quibus jam cum Robertus sese adjunxerat, facilius disseminaretur; & tamen dolus non à quo vis animadverteret. 2. Quod item in antiqui Testamenti libros, qui olim in Iudaorum Canone extabant, Scholia Vatabli adjunxerit. 3. Quod deniq; Genebrardus in Chronologia sua, &c. referat Vatablum hæc Scholia á Stephano edita pro suis non agnovisse; & gravissimè cum Stephano, tanquam cum falsario exposulâsse; nec Stephanum aliter crimen istud diluere potuisse, quàm fugâ ad Genevenses, ablati simul typis Regijs.

Hanc veró Gretserianam insurrectionem, cum Stephana Bibliorū Editione, ejusdemq; adversus Sorbonistarum et Parisiensium Theologorū censuras, vindicatione, accuratius collatâ, nihil aliud esse, quàm crambè contumeliosè recoctâ;

VINDIC. BIBLIORUM

& a solertissimo literarum propagatore Stephano ipso jam pridem dilutam, evidenter demonstrari potest.

Constat enim ex Gallicis proximi seculi annalibus, R. Stephanum Sacra Biblia, veteri illa & vulgata versione Latina, prorsus integra & facta secta asservata, quaternis vicibus, incredibili studio & labore, hactenus typis Regijs, Parisijs publicasse: nec ab ullo hominum vel hæreseos, vel alius fraudis crimen, editionibus illis intentatum fuisse. Accidit verò ut circa annum Dn. 1545. novum opus Bibliorum, gemina versione Latina: & veteri vulgata, & nova correctiore e regione apposita contextum, in lucem emitteret: non alio consilio & fine, nisi ut illa, quæ in veteri illa & vulgata obscuriora essent, & à veritate Hebræa remotiora, in altera illa planius, & cum sacris fontibus convenientius proponerentur: adeoq; gloria Dei, de sua immutabili voluntate, ac nostra æterna salute, in divinis illis libris testificantis: & Ecclesiæ emolumentum publicum felicius propagari posset.

Quinetiam in locis obscurioribus explicandis, adhibuit tum Sanctis Pagnini: tum omnium propemodum, qui Biblia enarraverunt, Doctorum interpretationem & annotationes: maximè verò recentiores illos Tigurinos interpretes, de quorum eruditione, judicio & fide in sacris literis explicandis, publicum extabat testimonium, non sine insigni fructu consuluit: singulorum nominibus quidem suppressis: non ut simplicioribus imponeret, nedum hæreseos allicujus viris animis incautorum instillaret: verum potius ut præjudicium hominum, nimio repurgatæ religionis odio abreptorum, præcaveret: & hostibus Evangelij, viam ad prohibendum & obstruendum puriorem cœlestis doctrinæ fontem præcluderet.

Quoniam verò Hebræicæ linguæ tam admiranda est *ἰσαόρτης*, ut quò magis quis in ea interpretanda verbum verbo

verbo reddit; eò magis illius simplicis & inaffectati sermonis dignitatem retineat; interim verò multas loquendi formas seu Hebraismos non parum obscuros relinquat: Stephanus huic incommodo mederi volens, ea licentiã, quam nonnulli in ipso contextu sibi permiserant, in Annotationibus uti, minùs periculosum esse iudicavit. Si quæ igitur in contextu, servata Hebraica phrasi, fideliter quidem, sed minùs perspicuè conversa videbantur, ea ad Latini sermonis continnitatem revocans, apertiora reddidit; & si quod Hebraicum vocabulum non satis significanter uno Latino exprimi poterat, operam dedit, ut ejus vis pluribus Latinis synonymis illustraretur.

Et quia tum temporis Franciscus Vatablus, Regius Hebraicarum literarum Professor, magna eruditione & fide, Canonicos Veteris Testamenti libros omnes, ab Hebræa & Christiana Ecclesia pariter receptos, interpretatus fuerat; & prælectiones ejus ab auditoribus solerti industria ac aviditate exciperentur: Stephanus excepta ab ipsis, quanta animi attentione fieri poterat, cum Nova ista Latinã versione contulit, & ex his peculiare quasdam Hebraici sermonis formas, quas ad margines Bibliorum superioribus annis à se excusorum, annotaverat, omnes propemodum explicavit: tanta fide & integritate, ac si Vatablus ipse istas annotationes edidisset: máximo doctrinæ & facilitatis cumulo ad sacram lectionem accedente.

Quid verò, Gretsere, in his desideras? *Quòd in solos illos antiqui Testamenti libros, qui olim in Iudeorum Canone extabant, annotationes adjunxit:* Verum fateris; quia illi soli sunt Canonici veteris Testamenti, *θεϊοπωραιοι, ἀποπωραιοι*, Prophetici libri: soli illi literis Hebraicis consignati; ex solis illis Dn. Christi & Apostoli testimonia sua ad confirmandam Evangelij doctrinam allegarunt; soli illi ab orthodoxis vetustis doctoribus, inde ab Apostolorum ætate usq; ad Augustinum,

VINDIC. BIBLIOR.

intemerato consensu pro veré Canonicis recepti, & ab alijs Ecclesiasticis libris fuerunt perpetuó distincti: ac propterea Franciscus Vatablus Hebraicarum literarum interpres, non alios Hebræos antiqui Testamenti libros annotationibus suis illustrare potuit, nisi hos ipsos.

Quid porró Gretserus Viro integerrimo exprobrat? Stephanum annotationes Vatablas fraudulentè adulterasse: eoque nomine gravissimè à Vatablo accusatum fuisse: typos regios Parisijs abstulisse: nec alia ratione, nisi fuga ad Geneverses suscepta, crimen illud diluere potuisse. Mendacia sunt impudentissima: si ve à Genebrardo: si ve ab alio Sorbonæ discipulo; si ve à Gretsero vel alio Lajolita conficta: quibus detegendis confutandisque abundè sufficienti tum rationes gravissimæ, quibus Robertus Stephanus ante annos sexaginta, suorum operum Bibliorum existimationem, adversus Sorbonistarum & cæterorum Parisinæ facultatis Theologorum censuras virulentas, vindicavit, & typis in publicum Anno 1572. evulgavit: tum denique illustre elogium & encomium, quo Jacobus Augustinus Thuanus, professione Pontificius, Parlamenti Parisini præses: magnæ quoque juxta Gretserianam admonitionem, autoritatis historicus, ex Archivi Regijs, Roberti Stephani fidelitatem atque integritatem, publicè condecoravit. Ita verò habet Stephani protestatio.

Non ignoravi hætenus, quantum invidia passim apud multos bonos viros meus è Gallia discessus sustineret: Imò antequàm Parisijs emigrarem, hoc mihi sæpe in mentem venit, passim à plerisque factum meum damnatum iri: non solum quòd deserta patria aliò concessissem: sed quia solum vertissem cum publici boni jactura: & erga Regem, à quo tam liberaliter fueram tractatus, parum gratus fuissem. Nam mihi valde honorificum erat, quòd me Rex Typographum suum constituere dignatus, semper presidio suo texit contra omnes invidos & malevolos: nec cessavit modis omnibus benignè jurare. Si qui verò pij homines sinistrè de me judicaverunt, ijs ego facillè ignosco; modò justam satisfactionem placidè animis & æquis auribus nunc admittant.

Principio

Principio hoc de animi mei sensu prefari cogor, quoties memoria repero, quale mihi annis circiter viginti, cum Sorbona ballum fuerit non possum satis admirari, quomodo caduto homuncioni robur suffecerit. Quoties autem liberationis meae recordor, vox illa, quae celebratur in Psal. 126. redemptio Ecclesiae Dei, in corde meo personat: Quum reduceret Dominus captiuitatem Sion, sui tanquam somniantes. Psal. 124. Benedictus Dominus, qui non dedit nos pradam dentibus eorum: anima nostra sicut avis exiit de laqueo venantium, &c. Nam quod locus, in quem me recepi, apud imperitos vel improbos minus bene audit: quum id partim errore fiat, partim malitia, susq; deque ferendum est. Qualescunq; spargantur calumniae, sustulit me Dominus e profundi-
 disimis regni Satanae tenebris: & deduxit me in Ecclesiam suam, in qua lux illa, lux inquam unica aeterna salutis & vita lucet, illuminans tenebras omnes. Densores, obsecro, tenebras Aegyptiacas quis credat illis tenebris, quibus obscurant hominum mentes, adeoq; fascinant boni illi Theologi, quum a Christo Seruatore unico, animos abducant, mentes ab Evangelij verbo: cuius loco tenebras somniorum suorum offundant.

Qua erat iniquitas mea, ut me ad ignes usq; persequeretur, dum vis flamma ab illis (Sorbonistis) excitata, arderet in urbe nostra Lutetia, An. 1532, nisi quod Biblia majori volumine, in quib. fides & diligentia mea bonis omnib. & literatis nota est, imprimere ausus fueram! quod tamen permissu & consilio Seniorum Collegij ipsorum praestiti. Cujus rei locuples testimoniū reddebat privilegium Regis, quod certe nunquam impetrassem, nisi palam constaret primariis Rabinis ita placere. Illi tamen occasionem nacti, ad capitale supplicium me postulabant: suo more impotenter clamitantes, me Biblia corrupisse: Et de me actum erat, nisi ego a Domino adiutus, quorum auctoritate factum fuisset, in tempore monstrassem. Idem ab ipsis aduersus me tentatum fuerat An 1532, cum ego Typographia vitrici mei, Simonis Colinei, praessem, & N. Test. emendatum sanè, elegantiq; caractere excusum publicassem. Tunc quoq; me vix ad ignem rapiendum esse vociferabantur, qui huiusmodi libros sacros tam corruptos imprimerem. Nam corruptionem praedicabant, quicquid a face inscitiae vulgaris, euj assueverant, repurgatum erat. Atq; ego tunc facti mei, quam oportuit, rationem reddidi.

VINDIC. BIBLIOR.

Elapsis annis septem, Anno 1540. Biblia rursum excudo, in quibus multa ex vetusto codice repono: veram lectionem Hebraei codicibus congruentem ad margines notans; nomine codicis scripti adjecto. Sed hinc rursus nova flamma: impotenter bacchantur prohi isti censores contra totum librum, in quo ne minimum quidē erat vel levi reprehensione dignum, quod carpere ipsi jure possent. licet atrocibus minis me terrentes.

Interea quod illis essem suspectus de heresi (ut loquuntur) quoties domum meam scrutari sunt iudices ipsorum impulsu, si qui forte Libri suspecti possent reperiri? Collecto tandem animo, cum tempestas illa paululum sedata esse videretur, non tantum Novi Testamenti Editionem, cum brevissimis annotationibus ad marginem, publici juris factio: verum etiam ut lectionum Hebraicarum, quas publicē Rex Franciscus Valesius instituerat, fructus ad plures manaret, nec tantum ad nostrā nationis homines, sed etiam ad exteros: Ego magno labore, summis vigilijs, singulari attentione animi, quae ex Francisco Vatablo, homine literarum Hebraicarum peritissimo, professore Regio, exceperant auditores docti, colligo in unum volumen, adjecta nova Bibliorum translatione ē regione veteris. Opus hoc Anno MDXLV. absolutum fuit. Quod statim doctissimis quibusq; Synagoga communico: rogo si quid videatur minus apte collectum, de hoc admonear: me, si quid usquam peccatum sit, sarciturum polliceor. Remittunt: salva omnia esse ajunt: quod non statim mali quid ex Vatabli lectionibus publicē savoriturum crederent.

Interea a nonnullis minus improbis admoneor, ut mihi caveam & prospiciam: rumorem maximum inter venerandi ordinis homines sparsum, me impressisse, sine permissu Facultatis, cui me subijci oporteret, quantumvis impressor Regius essem: futurum, ut brevi persuaderent, vel Curia, vel urbis Praefecto, ut venditio Bibliorum cum annotationibus mihi interdicatur: quodam illic esse, quae non placent ipsis. Ego ut principijs obstarem, profectus in aulam regiam Francisci, admoneo Petrum Castellanum, tunc Marisconensem Episcopum, de Theologorum insidijs adversus me: addo, me libenter impressurum ad calcem

calcem, quicquid vitij à Theologis deprehensum esset, adjecta censura: me non pudere: nec gravatim facturum, ut sic admonerentur lectores, nec incauti impingerent in annotationem, qua Christum non resperet. Placuit consilium etiam Regi: qui mox Castellano imperavit, ut suo nomine scriberet Theologis, ut perlegerent Biblia à suo impressore excusa cum annotationibus, si quid esset, quod non placéret, seorsim annotarent: & judicij sui causam adscriberent singulis erratis, omnia mihi eraderent postea imprimenda, quæ vel una cum singulis reliquis Biblijs, vel etiam seorsim venderem. Theologi verò, quorum nutu religio Galliarum vel stare vel cadere videbatur, censuras suspendunt a quo diutius: regis mandato neglecto & data opera contempto. Moritur interea Rex Franciscus, cui Henricus Filius successit Anno 1547, qui easdem censuras urget. Tandem Theologi Regi multis verbis persuadent, ut Biblia à Typographo suo, quovis hæretico nocentiore, impressa supprimat: Castellanus Regi persuadet ab eundem mihi esse, natali, solo migrandum.

Egresso autem è Gallia finibus Roberto Stephano, ecce Theologi Parisienses, exhibent secretiori Regis consilio, in Pratorio Fontis bellaquæo, articulos errorum, qui ex Biblijs à Stephano diversis temporibus excusis, excerpti fuerint: quos postea typis regijs in lucem emissos, Stephanus solidissimis rationibus sigillatim confutavit: & Bibliorum à se excusorum textum Hebræicæ veritati consentientem, cum marginalibus appendicibus, annotationibus & indicibus, adversus Parisiensium condemnationes gravissimè vindicavit, libello Genevæ excuso Anno 1552. addito hoc Colophone: *Quò licentia progressi sint isti ex stygia palude rannunculi ad maledicendum Deo vivo, ex meis defensionibus abundè perspicuum esse arbitror. Proiciant nunc ut libuerit, suas ampullas, & sua errorum, blasphemiarum, hæreson tonitrua in caput meum vibrando, sana pietatis doctrine insultent: Ego interea uno Pauli fulmine, quo recta feriuntur, contentus ero: Quisquis non diligit Dominum Iesum, sit anathema: Maranatha: Amen, amen.*

VINDIC. BIBLIOR.

Ex hac proluxa Roberti Stephani vindicatione constat, Gresserum cum Sorbonistis non aliam ob causam stomachatum fuisse in virum de Republica literaria optimè meritum, quàm quòd typis Regijs tot illustria Bibliorum opera, velut Evangelicæ veritatis cognoscendæ, adversus Pontificios errores & imposturas asserendæ, propagandæ & conservandæ organa, Christiano orbi communicarit, & tandem potius elegerit, cum Ecclesia Dei vera malis vexari, quàm temporariam amplecti & retinere peccati fruitionem: majores arbitratus divitias exilium ob Christi gloriam, quàm Parisiorum thesauros.

Audi verò, Gressere, quanto opere Thuanus, Pontifici religionis cõsors, lib. XXIII. historiarum sui temporis, integritatem honestissimè illius viri ex archivis Regijs commendat: *Non multò post Ioachimi Perionij obitum, vi vis exemptus est Robertus Stephanus, Parisiensis Typographus Regius: secundum Aldum Manutium Romanum, qui Venetijs; & Iohannem Frobenium, qui Basilea eandem artem summa laude exercuerunt, clarissimus: quos ille longo spatio supergressus est, acri iudicio, diligentia accurata & artis ipsius elegantia: cui ob id non solum Gallia, sed universus Christianus orbis plus debet, quàm cuiquam fortissimorum belli ducum, ob propagatos fines, patria unquam debuit: majusq; ex ejus unius industria, quàm ex tot præclarè bello & pace gestis, ad Franciscum decus, & nunquam interitura gloria redundavit. sed migrante ad Deum, optimo non solum Principe, sed literarum fautore ac parente eximio, indigna benè merito de patria, cui tot editis Hebraicis, Græcis & Latinis libris gratia repensa est à Theologorum nostrorum collegio, qui hominem Reipub. in vigilantiem, & quas vi æquas condiciones accipere se paratum demonstrantem, non desierunt laceßere, donec ille vexationum iniustarum perasus, ex necessitate consilium cepit, & relicta patria Genevæ ad extremum se conculit: vbi tanta prudentia publicam simul & privatam rem curavit, ut quamvis tot adversitatibus conflatus et incommoditatibus, quæ solum vertentibus necessario perferendæ sunt*

funt, tamen in opere assiduus ad ultimum vitæ spiritum, laudabile rei
litterariæ adjuvande propositum, constanter tenuerit. Ac tandem cum
LVI. annum vitæ ageret, septimo Eid. Octobris fati concessit, foris
gloria dives, & domi liberis, qui Geneva manerent, relicta opulenta
suppellectile: hanc enim legem ingrata patria pertusus, non tam ejus
odio, quàm iusta, ut putabat, ultionis ratione in testamento dixit.

Quæ denique, Grefere, de authorum bonorum, Papistis
susceptorum, indice expurgatorio, synodi Tridentinae hortatu, con-
cinnato, & postmodum publicato, subjungis: ipsi ipsi, te, &
quotquot Romane sedi addicti sunt, doctores, nefarii crimi-
nis falsi, reos coarguis & constituis, Annon fraudulenta Pa-
pismi propagandi machina ista fuerit, quâ in bonorum au-
thorum sacrorum & profanorum monumentis adulteran-
dis, castrandis, detruncandis, ut vestri judicij calculo con-
formia fiant, insolenter utimini? quâ non modò nostratum
Orthodoxorum libros, notarum criticarum telis venenatis
configitis, instar Pharaonicorum ministrorum, qui nascentes
Israëlitarum foetus, inter genua sua comprimere & con-
trucidare conati fuerunt, ut fertilior seges populi Dei pro-
culcaretur: verum etiam Orthodoxorum Patrum manes
sanctos, eodem gladio ferire & divexare non erubescitis; a-
verruncantes ex ipsorum monumentis, quæcunq; superstitioni
& idololatriæ vestræ adversari videntur. Eius facinoris
indicium omni contradictione majus, index expurgatorius,
librorum vestro calculo castratorum, diplomate Regis His-
paniarum communitus, & in lucem editus, omnium oculis
obversatur: vos ipsos inquam convincens, nefariæ fraudis,
quâ in Deum; in Scripturam Sacram; in Ecclesiam; in Pa-
tres & quosvis bonos authores graviter peccatis; quæ ty-
rannis est Patris mendaciorum; potestas tenebrarum; ho-
minum impiorum perfidia; in vestræ religionis ignominiam
perpetuam, præter consilium vestrum, divinitus retor-
quenda.

Confutatio nugarum Historica-
rum, quibus Gretserus ANTIQVITATI
indlytæ Civitatis Tigurinæ, proca-
citer illulit.

 Vam livido & maligno animo, admonitionem tua-
am, Gretsere, de Bibliorum translatione Tigurina,
vix in manus sumperis; nedum contexueris, facile
conjectare potui ex præfationis tuæ limine. Non enim Ti-
guri & Tigurinorum mentionem facere, tibi visum est, pri-
usquam Tigurinæ ANTIQVITATIS existimationem atq;
gloriam, quâ ex multis seculis apud vetustissimos historia-
rum conditores, indubitatè polluit, imprudenti ac perperam
informato iudicio Iacobi Spigelij, in dubium quoddam vo-
cares & obscurares.

Quid enim aliud tibi vöolunt tua ista verba? Cogitabam
non procul ab Alpibus Tigurum & Tigurinum lacum esse, Aventino
in Annalibus nomenclatore & indice; non tantüm in Helvetia.
Quanquam ijs, qui hac ætate in Helvetia Tigurinos, & Tigurinorum
Iulij Casaris posteros se vocitant; & nomen, & hanc tantâ vetustatè
viri docti abjudicant. Ex quorum numero Iacobus Spigelius ad ver-
sum illum Ligurini: Nobile Turregum insedit; qui putant, inquit,
Turregum olim dictum esse Tigurum, falluntur: siquidem pagi Ti-
gurini, cuius est mentio apud Casarem, sunt Vranienses. Est autem
Turregum novum oppidum, cui fluvius Turga, ut & ipsi regioni
Turgavia, nomen indidit.

Tu verò, Gretsere, captiosa verborum caligînosî istius
Spigelij commemoratione, ansam mihi præbes, de illustri
Tigurinorum vetustate, ex Chronicis Helvetiorum fide di-
gnissimis,

gnissimis, paulò pleniùs plantusq; differendí: ut non tantùm præclara Patriæ meæ existimatio, à grato cive adversus malignorum obtreftationem, solidè vindicetur: verumetiam æquo lectori pateat, quot & quanta divinæ providentiæ documenta, in protegenda & conservandâ illâ civitate, adversus Satanæ, mundi & Antichristi insidias machinasq; ab ali-quot seculis eluxerint; ut tandem extremis his temporibus, restauratæ luci Evangelicæ, & Ecclesiæ Christianæ, hospitium præbere possent.

TIGVRVM & Salodorum vetustissimas Helvetiorum urbes esse, tradunt annales multorum seculorum fide comprobati. Tigurum enim, seu, ut antiquitùs appellabatur Thuricum sive Turregum, annis sedecim post Trevirorum urbem, à Thurico Arelatensium seu Gallorum Narbonensium Rege, qui castrum illud in Celsiore ad Limagum præterlabentem colle extruxerat, conditum fuit. Trebedum verò filium Nini (qui per Semiramidem regno pulsus, & in has regiones delatus fuerat) Abrahami temporibus Treviros condidisse, Marianus Scotus Monachus Fuldanus circa An. DN. 1060. memoriæ prodidit: unde Trevirorum, Thuri- censium & Salodorensium civitates sorores cognominatæ fuerunt.

Tigurinos in primarijs Helvetiorum gentibus numeros à vetustis fuisse, quem nisi historiarum ignarum si g'it e- lisdem verò annumerati quondam fuerant Turgavij, Glaronenses, Tugini, Suitenses item & Taurisci seu Vranij: isdemq; societate quadam auxiliari conjuncti fuerant Verbi genæ, Aventicani & Antuatæ: populi omnes Cesto-Galli, liberæ Reipublicæ consortes, communi & vetustissimo Helvetiorum nomine nuncupati.

Variam verò Tigurinorum sortem & statum, pro dispari temporum ratione fuisse, certum est. Postquam enim Cimabri, ex Dania, Holsatia, Seelandia, Frisia, & ex vicinis Ocea-

VINDIC. ANTIQVITAT.

ni Germanici oris, annis supra centum, ante incarnationem Salvatoris nostri, vel horribili inundatione maris; vel fame & inedia excitati, relictis sedibus finibusq; suis, innumerâ multitudinē, in superiores Alemannorum regiones, intra Neccarum, Rhenum, Moenum & alpes Austrinas, sitas, com migrassent, & sese Helvetijs magis magisque conjunxissent: factum est, ut Tigurini ex illo tempore varios fortunæ casus & discrimina rerum, primū sub Romanis; deinde sub Alemannis; tertio sub Gallis & Francis, & denique sub Imperio ad Germanos translato, sustinuerint.

Cimbri enim, quæ erant animorum ferocitate, non cessarant Helvetios ad societatem belli adversus Romanos incendi sollicitare, donec & ipsi sedibus finibusq; patrijs, ceu angustiioribus, inter Rhodanum & Rhenum sitis, posthabitis, ampliores, multitudine incolarum, gloriâ item fortitudinis atque belli digniores, in Gallijs quarere & occupare, duce Orgetorige, omnibus copijs viribusq; conarentur.

Quo spectat Historia bellorum, accipiti fortunâ inter Tigurinos & Romanorum legiones gestorū; quibus Tigurini primū Lucium Cassium Consulem Romanum, cum duobus legatis, Calpurnio Pisone, & Q. Publico Pisone, in finibus Allobrogum conciderunt; partesq; Romanorum residuas sub jugum miserunt; deinde verò Tigurini à Cajo Mario Aquinate Consule Romano, ad aquas Sextias in Gallia Narbonensi, occisi; denique à Cajo Iulio Casare, cui bellorum pro Gallicis provincijs adversus Helvetios administratio à Senatu Romano demandata fuerat, tot prælijs attriti, & ad internecionem ferè deleti, ut Tigurinjs bellorum superstitibus, pacem precariò consequutis, relictas sedes recuperare, incensas urbes pagosq; instaurare, agros denique ad hominum & armentorum nutritionem, recolere liceret.

Atqui C. Iulius Casar lib. I. de Bello Gallico, Helvetiorum sui temporis fines limitesq; hunc ferè in modum determinavit.

minavit; quod undiq̄ loci naturâ contenti tuti esse potuerint: unâ ex parte (ad Orientem & Septentrionem) flumine Rheno latissimo atq̄ altissimo, qui agrum Helvetium à Germanis divideret; alterâ ex parte monte Iura (qui & Iurassus, versus occidentem) altissimo inter Sequanos & Helvetios exurgente: tertîâ verò parte (versus meridiem) lacu Lemanno (Genevensi) & fluvio Rhodano, qui provinciam Romanorum (Galliam Narbonensem) ab Helvetijs sejunxerit: nullâ mentione factâ quarti limitis, versus orientem, montis Adulæ: cujus accolæ sunt Lepontij Grysones, Rhatii. Et his ipsis finibus tam præcisè à Cæsare designatis, Helvetia hodie adhuc quasi circumvallata est; licet quorundam oppidorum & vicorum locis nominibusq̄ post modum mutatis: jurisdictionis quoque Helveticæ pomerijs, divinâ benedictione, etiam extra limites illos undiquaq̄ dilatatis & adauctis.

Omnis verò civitas (id est, Respublica seu sociorum communio) Helvetiorum, Cæsari in quatuor pagos divisa fuit: quorum primarius & celeberrimus erat TIGVRINVS: cæteri verò, ut Aegidio Tschudio videtur, Verbigenus seu Arogovianus, Aventicus & Antuaticus: qui hodiernam quoq̄ Helvetiam *ὡς ἐν κύκλῳ* complectuntur.

Tigurino pago accensi olim fuerant, testantibus Helvetiorum annalibus, Turgavij, Abbatiscellani ad lacum usq̄ Acronium seu Brigantium: Tugini item, Suitenses, Vriani & Glaronenses: ejusdemq̄ Pagi oppida, juxta Strabonem, & Antoninum in itineralio sub Constantino, juxta diplomata quoq̄ Caroli M. Et Henr. 4. Imp. antiquis celebrata fuere octo: Graconodurum, (postea Constantia, à Constantino Chloro, Constantini Magni Patre, circa Annum Dn. 300. nomen adeptum) Thuricum, Arbor Felix, Ad Fines Turgæ; Forum Tiberij; Sedes Cæsaris; Tuginum, & Vitodurum.

Imperatoribus verò Diocletiano & Maximiano, savis-

VINDIC. ANTIQVITAT.

simam in Christianos persecutionem, circa Annum Dni. CCXC. excitantibus, militum strenuorum Legio Thebana, Christianam fidem professâ, ex Ægypto ad coercendos Gallorum & finitimorum motus, evocata fuit: quæ primùm ad Veragros, Sedunenses, Antuates & Allobroges Helvetiorum vicinos, duce Mauritio, deducta: deinde verò ob recusatam Deorum Gentilium qualemcunq; venerationem, fraude præsidum Romanorum Christianæ fidei infensorum, in varias gentes, Burgundos, Sequanos, Belgas distracta: & denique adversis prælijs sparsim ad internecionem ferè extincta fuit. Illius legionis Christianæ superstites, numero pauculi, ex quibus nominatim S. Felix & S. Regula, superato monte Furca, ad Vrianos Helvetios: inde ad Glaronenses: deniq; ad Thuricenses delati, Christum Iesum unigenitum Dei Filium, Salvatorem Mundi unicum confessi, Decio castri & agri Thuricensis præfecto, dirissima quæque ipsis frustra minitante & inferente, supplicio capitis tandem affecti, prima pietatis Christianæ semina & fundamenta, in ipso Casareano pago Tigurino, ad ripam Limagi fluminis, circa Annum Dni. 294. jecerunt.

Postquam verò Helvetij jugum illud Romanorum tyrannorum diutissimè sustinuissent, & servitutis ignominiosæ jam pertæsi essent: socios sibi adseverunt Alemannos: (quasi omnium gentium viros dixeris) id est, diversas illas gentes Gallorum, Germanorum, Sequanorum, Burgundiorum, Vindellicorum, Suevorum, trans Rhenum & Neccarum habitantium, Romanorum manu æquo gravius professorum: qui conjunctis viribus legiones Romanas è finibus suis ejectas, trans alpes propulsarunt; & sedes suas in pristinam Reipub. libertatè denuò vindicaverunt. Quâ societate in itâ, tanta gentium illarum commixtio facta fuerat, ut Tigurini Alemannis; hi vicissim Helvetijs accenserentur. Unde pagus Tigurinus cum Turgavia, Suevia, Rætia, Alemannic.

mannico Ducatu in vetustis quibusdam diplomatis, annu-
meratur. Quae ratione quoque Felix Hemmerlinus, qui in
Helvetijs circa An. 1440. claruit, iudicavit; Castrū nostrū Thuri-
cum inde Turregum, quasi Duregum nuncupatum fuisse, quod duo-
rum tum temporis regnorum: Gallici illius seu Burgundici Argovia-
ni: & alterius Alemannici. trans Rhenum proveni, quasi locum inter-
medium, fluvio Limago interlabente, obrinuerit. Nauclero etiam
videtur Generat. 43. Tigurum in Suevia situm esse: & eandem
ob causam Hercinia Alemannorum sylvā, trans Rhenum sita, Eo-
remus Helveticorum dicta fuit. Quid nō igitur Greclero Iesuita,
historiarum Helveticarum censori argutissimo, Aventini
Annalibus gaudenti placeret: Tigurum quoq; extra Helvetiam
in Bavariā situm esse? Prōh mirandam regionum μέδασσις
καὶ μίσησις.

Alemannorum verō copijs viribusq; nimsūm accrescen-
tibus, Tigurini cum socijs Helvetijs paulatim pristino
Francorum seu Gallorum imperio sese denuō submiserunt;
eidemq; tot fidelitatis officia, domi militatq; praestiterunt,
ut a Regibus Francorum, amplissimis privilegijs, immuni-
tatibus, sacrorum bonorum redditibus amplissimis, alijsque
muneribus magnificentissimē fuerint condecorati: ut infra
pleniū recensebimus.

Progressu autem temporis, stirpe & potentia posterō-
rum Caroli Magni, Regum Francicorum, paulatim decre-
scente: contra verō Hungaris tartareo stridore, & inaudita
crudelitate (juxta Albert. Kranztium lib. 3. cap. 8.) Aleman-
nia praevalescentibus, Imperij Romani dignitas a Gallis ad
Germanos, Conrado primo, Habsia Principe, Augusto Im-
peratore creato, circa Annum Dni. DCCCXX. translata
fuit: quo tempore Tigurini cum socijs Helvetijs, a Ducatu
Alemanniae, qui tum duobus fratribus, Berchtoldo & Er-
chingero, Galliae Regis Ludovici 3. feudatarijs parēbat, se-
gregati, Imperio Romano volentes lubentes restituti, & lie-

VINDIC. ANTIQVITAT.

bertete Republicæ longé ampliore donati fuerant. Ex quo tempore Tigurini animorum integritatem & constantiam, Romanis Imperatoribus, inter gravissimos & cruentissimos bellorum motus, tot comprobaverunt documentis, ut Augusti Imperatores, eandem Tigurinorum fidem, remuneratione magnificorum privilegiorum; donationibus monasteriorum, basilicarum, coenobiorum, &c. dignissimam judicarent.

Habes, Greftere, brevissimam *ἱστορίαν* rerum memorabilem, quæ circa ortum & progressum civitatis Tigurinæ, in Helvetijs antiquissimæ, evenerunt, integrâ fide depromptam non modò ex recentioribus, Glareano, Tschudò, Vadiano, Bullingero, Stumphio, Simlero, immortalibus Helvetiæ ornamentis: verùm etiam ex vetustissimis rerum Romanarum historicis, Iulio Cæsare, Lucio Floro, Paulo Orosio: unde liquidissimè patet, civitatem & ditionem Tigurinam eum finitima provincia Turgavea, illum ipsum pagum Tigurinum esse antiquissimum, à Iulio Cæsare, Romanorum Imperatore victoriosissimo, ante sedecim centurias annorum, tantopere celebratum.

Quod ipsum & vocis *ἱστορίαν* invariaturum; loci situs amoenissimus, commodissimus: luculenta item diplomata & monumenta donationum: vestigia deniq; vetustissimorum castrorum, cumulatiùs confirmant.

Sive enim *ἱστορίαν* vocis antiquissimæ, ex Gallicæ linguæ: sive ex Latinæ usu, incolis loci septiùs novatis, in Germanicam deflexerit: (quod & Aventico Verbigenum metropoli: & Vindonissæ, & Augustæ Rauracorum, pari ratione acciderat) eadem tamen significatio perpetuò remansit: sive enim Turregum, sive Thurieum, sive Tigurum, sive pagum Tigurinum appellaveris: eandem Etymologiam referes: sive THVRICH sive TIGVRICH: sive TZVRICH dixeris: nec mirum, metropolin Tigurinorū ab incolis postmodum Tigurum

Tigurum nuncupatam fuisse: sicut Parisiorum Lutetiæ à Parisijs populis, Metensi civitati à Mediomatricibus indigenis acciderat.

Et quis de Civitatis Tiguriinæ augustâ vetustate dubitaverit, cui loci illius situs unquam perspectus fuit? Illâ enim itineraterra lacuq; spatiosissima, ex Rauracis & Sequanis ad Leopontios: & porrò in Italiam profecturis, equitibus, peditibus: mercibus item importandis: iisdemq; ex Rhetia ad Rauracos reducendis ac reportandis, non tam arte, quam naturâ, patent: ut omni exceptione majus sit argumentum, illa ipsa itinera antiquissimis Romanis, exercitus suos ex Italia in Galliam deducentibus, tritissimâ fuisse. Quis item loci ejusdem amœnitatem cum fertilitate frugum, frumentorum, vini, pascuorum, & aliorum ad vitæ humanæ voluptatem conducentium fructuum conjunctam: coeruleum item tractum lacus supra oppidum patuli: non limosis, sed limpidissimis, piscibus saluberrimis scatentis, & sese in oppidi faucibus effundentis: urbem mediâ interfecantibus: intersecam duobus pontibus publicijs connectentis: admiratus, non fatebitur lubens, hanc ipsam sedem antiquissimis Tigurinis dignam fuisse?

Quò facit illud Florentici, in historia Felicis & Regule: *Est locus insignis, in sine cujusdam lacus, ubi antiquissimum castrum, quod Turregum vocamus, existit, de quo etiam idem lacus cognomen suum trahit.*

Non dicam de vetustissimorum castrorum vestigijs, quæ ab incolis proximorum pagorum demonstrantur ad oculum: Saxa item, quibus Romanæ literæ incisæ sunt, quæ prudentibus facile persuadent, priscos Romanos in his ipsis finibus, stativa sua quondam locasse.

Verum ne quis hæc monumenta murorum Tigurinis cum alijs gentibus communissima esse prætendat: præstò sunt. insuper longè augustiora documenta litera-

VINDIC. ANTIQVITAT.

ria, diplomata & commentaria donationum antiquissimarum, à Ruperto Alemannicæ Duce, Anno DCXC. à Regibus item Gallo Francis: Carolo M. An. DCCLXXX. Ludovico Germanico An. DCCXXXVII. A Carolo Crasso Anno DCCCLXXXIII. A VVernhero Comite Bādensi Anno MCLIII. A Berchtoldo Duce Zeeringensi, An. MCXCI. Ab Imperatoribus item Augustis: Henrico 4. An. MLVII. Henrico 5. An. MCXXVIII. Lothario An. MCXXX. Friderico Barbarossa An. MCL. Friderico 2. An. MCCXVIII. VVILHELMO An. MCCLV. Richardo An. MCCLXII. Rodolpho Habspurgensi An. MCCLXXVII. Alberto primo An. MCCC. Carolo quarto An. MCCCLXII. Venceslao An. MCCCLXXXIII. Ruperto Palatino An. MCCCC. Sigismundo An. MCCCCXV. Alberto A. MCCCCXXXIX. &c. factarum, inquam, donationum monumenta & diplomata, quæ hanc ipsam urbem ad Limagi ripam conditam, „ Castrum Thuricense, in pago Zürichgavensi situm; & „ Castrum Thuricinum, Sepulchrum martyrum Thuricensium, S. Felicis & S. Regulæ; Turrem Regum Romanorum; eorundemq; Regale Palatium, Imperialium legum „ & antiquæ Imperialis Majestatis conservationem; diserte nuncupant.

Cumq; Conradus, Sueviæ Dux, conatus fuisset privilegia ab avo suo Friderico 2. Imperatore, civitati Thuricensi donata, ad Ducatum Sueviæ transferre, Richardus Imperator, Regis Angliæ frater, Anno MCCLXII. privilegia imperialia civitatis vetustissimæ, publico diplomate communit. *Richardus, Dei gratiâ Romanorum Rex, &c. universis Romani Imperij fidelibus, &c. Sanè fideli relatione pervenit ad nostræ Serenitatis auditum, quòd Conradinus, olim Conradi Regis filius, qui se Duce[m] Sueviæ nominat, eam non contentus injuriâ, quòd in vanum gloriam sibi alienam usurpat; & insuper in cives nostros Thuricenses, in nostro & Imperij gremio speciali collocatos; nec ad Ducatum eundem; sed*

sed ad imperium, prout stabilivit antiquitas, & modernitas approbavit, immediatè spectantes, tanquam subessent memorato Ducatui, pro-
 scriptionis de Facto, cum nullo penitus jure posset, Sententiam pro-
 mulgavit: Nos ad causam eisdem civibus, ne aliquid in simplicium
 oculis saltem eos infamiae nubilum decoloreret, proscriptionis sententi-
 am prædictam, utpote omni robore vacuam, auctoritate regia & ple-
 nitudine potestatis nostræ, denunciamus omnino carere viribus, & de-
 cernimus esse nulla. Data Hagenoæ 20. Novembr. Indiæ. 6. Anno
 1262. Regni nostri Anno sexto. Otho Frisingensis, Imperatoris
 Friderici Barbarossæ Patruus, lib. 1. cap. 8. recensens res ge-
 stas Friderici primi, licet Helvetiæ & Sueviæ regiones con-
 fundat, respectu seculi proximè antegressi, quo Alemanni &
 Helvetij, auxiliari quâdam societate, quasi in unam gentem
 coaluerant, fluviumq; Limagum à Lemanno minùs accu-
 ratè distinguat: Turrego tamen oppido hoc illustre tribuit
 Encomium: Hoc oppidum Sueviæ nobilissimum, in faucibus monti-
 um, versus Italiam, ad lacum, unde Lemannus (verius Limagus)
 fluvius fluit, situm, Imperatorum seu Regum olim Colonia fuit: tantæ
 juxta majorum nostrorum traditionem auctoritatis, ut Mediolanen-
 ses, si quando ab Imperatore ad Transalpina vocarentur judicia, ibi
 discindi vel judicari de jure deberent. Unde ex eiusdem tam in rebus,
 quàm honoribus abundantia, in ipsius portâ scriptum dicitur: Nobile
 Turregum multarum copia rerum. Nam VVernherus comes
 Badensis, Otthonis $\sigma\upsilon\gamma\chi\sigma\sigma\upsilon\upsilon$, cui Turregi situs longè certi-
 us fuerat exploratus, sub finem sui diplomatis, quo Ecclesiæ
 Tigurinæ Abbatissanæ luculentos bonorum redditus, & præ-
 claras immunitates donaverat, disertè testatur: Turregum ad
 Limagum fluentem, imperialis illius palatij locum esse. Circa An-
 num Dn. 1153.

Cujus augusti & Imperialis palatij vestigia atq; monu-
 menta videntur adhuc hodiè, in arca illâ cellâ proceris ti-
 lijs consitâ, ex minore oppido Tigurino juxta Limagum
 eminente, ubi hodiè arcu, luctâ, disco, cursu &c. certatur.

VINDIC. ANTIQVITAT.

Sed opponis, Grefere, Jacobi Spigelij Scholia, in ver-
sus Guntheri Monachi Eluonenſis, Benedictini, de rebus
geſtis Imperatoris Caſaris Friderici ſcriptos, quæ diverſum
de Tigurinis com̄emorent. Qualia verò illa? *Revera ἀτοπὰ,*
ridicula, abſurda, à fide vetuſtorum annalium aliena. Pri-
mum, quòd *falli dicit, quoz quot Turregum olim dictum eſſe Tigu-*
rum, putent. Næ falluntur: & fallitur equidē bonus ille Gun-
theri Scholiaſtes, Spigelius, oculis ſcabris ſpeculum com-
mentariorum Helveticorum intuitus. Quis enim un-
quam, niſi imprudenter, dixerit, hodiernam pagi Tigurini
metropolim, olim denominatā fuiſſe Tigurum? *Καθ' ὅςπερ*
ἀεὶ ἔρερον: verum verſatā vice aſſero, civitatem noſtram, Ti-
gurum hodie appellatam, voce cum Caſareāna phraſi ma-
gis congruente, olim Turregum & Thuricum nuncupatam
fuiſſe: & ſuprà tibi planiùs demonſtravi, non ſemel hoc fa-
ctum, ut regionis alicujus metropolis, ſortita ſit nomen ſu-
um ab incolis: ut Parīſia, ſeu Parīſiorū Lutetia. à Parīſijs po-
pulis: ſic Tigurum à Tigurinatorum pago ſeu territorio.

Alterum Spigelij eſſatum non minùs abſonum eſt: *Siqui-*
dem pagi Tigurini, cujus eſt mentio apud Caſarem, ſunt Vraniēſes:
ἀμυρβόλωρ, dictum: vel enim Vraniēſes Helvetij ſunt & fue-
runt concives pagi noſtri Tigurini, à Caſare propter virtu-
tem bellicam celebrati: hoc ut annalium veritati conſenta-
neum amplector: vel Vraniēſium regio totus eſt pagus ille
Tigurinatorum Caſareanus, ita ut ab Vraniēſium pago, nõ-
ſtrates moderni Tigurini originem ſuam trahant: hoc ut ἀτο-
πov, à fide hitoriçā alienum & ridiculum reſpuo. Nec verò
me latet Spigelij ſententiam cum Rhenano & Munſtero
conſentire: veterum Tigurinatorum ſedem ibi fuiſſe, ubi ho-
die Vraniēſes habitent: & pagum illum VRI mutilatā voce
Tiguri ob id nominari, &c. Atqui & fallunt & falluntur,
qui Etymologiam vocum quarumlibet venantur, præſer-
tim in vocabulis longo uſu antiquatis, & conjunctis cum re-
rum

rum hominumq; mutationib. Deinde omnes illi, quib. situs Vrania regionis cognitus est, testantur, ejus loci oram certissimum esse documentum, tam populosam nationem, qualem Tigurinorum ante & post Iulium Cæsarem fuisse, ex rerum gestarum circumstantia apparet, nunquam isthic habitasse. Cùm enim Cæsar disertè memoret, Lucium Castum, Consullem Romanum, patrum suorum memoriâ, à Tigurinis occisum; & ejus exercitum sub jugum Tigurinorum missum fuisse, non contemnendam hominum manum fuisse oportet, quæ tam insignem consulari exercitui calamitatem atque cladem inferret.

Quibus accedit, quod cùm Cæsar Helvetios devictos domum à se remissos, propter agri bonitatem commemorat: Strabo lib. 7. eosdem in campestribus (non montanis) locis habitasse narrat. Atqui Vriana regio & montosa est, & præter boum pascua, nec frumentum nec vinum fert: quis ergo eò adducetur, ut credat illustrem Helvetiorum pagum Tigurinum, in tam angusto sterilitq; tractu egisse?

Tertium verò Spigelij documentum, ridiculâ suâ levitate & errore, præcedentibus non inferius est: *Turregum novum esse oppidum: cui fluvius Turga, ut & ipsi regioni Turgavia, nomen indidit.* Pròh virum & regionum & rerum Helveticarum ὑπερβολῆς gnarum! Quis mortalium unquam audiit vel vidit oppidum aliquod in universa Helvetiorum provinciâ Turgavâ, Turregi nomine insignitum: sive vetustum sive novum & recentius sit? Turgavæus Comitatus ab Austraciis translatus est ad antiquiores Helvetici fœderis socios; non tam jure belli, quod occasione Concilij Constantiensis susceperant; quàm pacto pacis inter fœdus Suevicum & Helvetios, Maximiliani primi Imperatoris tempore, inita: ab exili fluvio Durâ, medium ferè agrum interlabente, nomen sortitus Turgaviæ; ad confines territorij Tigurini immediatè situs: unde ab antiquis Tigurino pago Cæsareano, unâ

VINDIC. ANTIQVITAT.

eum Sanctogallensibus, Abbatiscellanis, & civitate Gra-
vonoduro postea Constantiã appellato; accensus fuit.

Et licet Ruperti Ducis Alemanniã tempore, quo Hel-
vetij cum Alemannis societate quadam auxiliari, quasi con-
fusi fuerant, erroneo vulgi arbitrio Turregum Turgavien-
si pago annumeratum fuerit, quod Beatus Rhenanus unus
antiqui diplomatis testimonio adstruere conatur: constat
tamen Turgaviensis pagi nomen Cæsari & priscais Scripto-
ribus ignotum fuisse: & dolum committere, quotquot pro
Rauracis Rheni aecolis jam pridem celeberrimis, Tauriacos
feu Turgæos in Cæsaris Commentarijs legere malunt: non
dicam quòd supra monui ex antiquissimorum annalium
Commentarijs, Turgavæam regionem, pago & territorio
Tigurino, intra Rhenum, Arolam & alpes Austrinas limita-
to, societatis jure quondam accensam fuisse.

Recensui tibi, Gretsere, bonã et candidã Helveticã fide,
augustam Civitatis Tigurine Vetustatem & claritatem; tot
monumentis & commentarijs annalium atque historiarum:
tot diplomatis & instrumentis Imperatorum, Regum,
Principum, omni exceptione majoribus, communitam; à
nullo antiquitatum perito hactenus in dubium vocatam.
Vnde firmissimè colligo, nostrates Tigurinos hodiernos ve-
rè se vocitare posse Iulij Cæsaris posteros: ideoq; nomen
ipsum & vetustatem à nullo viro bono & docto, ratione fir-
ma Helvetijs Tigurinjs abjudicari posse.

Brevitatis tamen studio omisi, quod in meritis simam an-
tiquæ hujus Civitatis laudem, jure dici posset: quot cruen-
tissimorum motuum, periculorum, prodittonum, bellorum,
obsidionum, proscriptionum item & excommunicationum
Pontificiarum iniquissimarum, discrimina continua, qua-
ternorum seculorum proximorum intervallo sustinuerit:
quot peculiaria divinæ benedictionis & protectionis docu-
menta interea fuerit experta: donec Deus opt. Max. novis-
simis

simis diebus, illam ipsam omnium augustissimo beneficio
condecoraverat, ut luce veritatis Evangelicæ nascentis
perfusa, è Babylone occidentali mysticâ egressa; ab Anti-
christiana animæ & corporis servitute erepta, & velut civi-
tas supra montem posita, universo orbi Christiano conspi-
cua & gloriosa redderetur. Quot item Ecclesijs & reformatis
reformandis, Pastores fidos sæpenumero subministrârunt:
Quot Christi exulibus hospitium præbuerit benignissimè
quot Ecclesijs Sinonio adversariorum artificio turbatis, fi-
deli admonitione, consilijs salutaribus, & exemplo invictæ
in sancta Confessione perseverantiæ, magnopere profue-
rit: quot Ecclesiarum ministros beneficentia sua & aluerit,
atq; etiam num alar adjuvetq; in finitimis quibusdam regio-
nibus, in quibus alioquin vel deserta jacerent Ecclesiæ sine
Pastoribus, vel lupi grassarentur in oviculas Christi: ut
præ multis illustribus civitatibus, hac ingenti gloria urbs
Tigurina, ut antiquissima, sic *in vopias* causa inter Helveti-
cas *πρωτεία*, metropoleos instar, jure obtinens, ineffabili
Dei opt. Max. beneficio, emineat & excellat.

Conticesce igitur, Gretsere Iesuita, & posthac parce tam
illustri Civitati & Reipub. cujus humanitatem & benevo-
lentiam hospitalem, tui quoq; peregrinatores Bojarij, cu-
juscunq; status & ordinis homines, ad statuam Deæ Tute-
laris in Eremo Helvetiorum prostitutam, vota soluturi, hac
transeuntes, verbis factisq; abundè experiuntur: atque ad-
mirantur, Conticesce inquam, ne tibi idem aliquando ob-
tingat, quod Fr. Comandro cuidam, rerum Helveticarum
indagatori nupero, delicatulo, nasutulo noviter evenisse
fertur: is enim ad Cantonem inter Pontificios Helvetios
non obscurum, profectus, honorarij alicujus pro studijs la-
boribusque Historicis adipiscendi gratiâ, à masculis ejus lo-
ci incolis, in Publicum fontem, magno spectantium risu, pro-
jectus, lepidissimum *ἀπιστίον* reportavit.

Vindicatio H. Zuinglii, & Reformato- rum Ecclesiæ Tigurinæ, à criminibus Apostasiæ, Hæreseon, &c.

Visum verò est, Gressere, hoc loco contrahere plaustrum convitiatorum foedissimorum, quæ sparsim per universam tuam Admonitionem virulentam, instar fellis, in viros de Ecclesia Christi optimè meritos, evo-
muisti. Quorum primus nobis erit Huldricus Zuinglius, ejusq; in Reformationis negotio collega *παρυσάρας*, quos toties iterata voce APOSTATAS criminaris.

I. Ego verò nondum video, qua veritatis conscientia, eos tam odioso Apostatarum nomine traducas, ut qui non à vera & electa Christi Ecclesia, fundamento Prophetarum & Apostolorum (extra quod nullum aliud ad salutem collocari potest Eph. 2. 1.) Cor. 3. superstructa recesserunt: sed à sola Pontificia, Antichristiana, ex Scripturis tot superstitionum, errorum, hæreseon & idololatricorum cultuum evidentè convicta & condemnata: in qua, inquam, nulla prorsus vestigia veræ Apostolicæ Ecclesiæ, sive doctrinam: sive ordinationem ministrorum: sive ritus, & universum Ecclesiæ regimen species, apparent.

Et quis, nisi furijs deploratæ conscientiaë agitatus, Apostasiæ condemnabit illos, qui, quod piorum omnium officium est, à crudelium hostium & Evangelij persecutorum turba, ad ingenuos Christi confessores transmigrarunt: qui cum Lotho ex Sodoma & Gomorrha egressi: cum Abrahamo ex urbe Chaldeorum: cum Mose ex Aegypto: cum Daniele ex caverna Leonum: cum Ezra & Nehemia ex Baby-
lone:

lone; qui ab idolis mutis ad templum Dei viventis: à tenebris ad lucis communionem: à Beliale ad Christum transiverunt, expresso Dei mandato excitati, ut egrederentur é medio istorum & separarentur, impuras superstitiones non tangerent: 2. Cor. 6. 17. ut idola fugerent: 1. Ioh. 5. ut egrederentur ex Babylone, cum quâ Reges terræ scortati erant, ne particeps fierent peccatorum ejus, & ex plagis ejus acciperent, Apoc. 18. 4.

II. Deinde Zuinglium & collegas, ut *avita fidei aversores*, maligna lingua calamoq; insectaris. Ego verò é contrario eosdem avitæ, id est, veræ & antiquæ fidei instauratores fuisse assero. Non enim novam, id est, à eanone divinx Scripturæ antiquissimo alienam invexerunt doctrinam, sed formam faciemq; primævæ illius Ecclesiæ, quoad dogmatum puritatem, rituumq; simplicitatem, abolitis, quæ injuria temporum, juxta Pontificum temeraria decreta, successivè irreperant, superstitionibus & idololatrijs, puram atq; integram restituerunt.

Conferantur Confessionis Helveticæ dogmata, cum doctrina primitivæ Ecclesiæ Apostolicæ: videbis, nisi livore & felle præoccupatus, magis cor in oculis, quam in corde habeas, puræ illius Antiquitatis expolitissimam apud nos relucere faciem: é contrario horrendam *μεταμόρφωσιν* dogmatum, rituum, morum, inter Romanos Papistas exoritam esse.

Canitiam dogmatum divinatorum meritò veneramur: Canitiam verò & antiquitatem fidei Ecclesiæq; Catholicæ eamdemum agnoscimus & credimus, quæ suprà omnes aetates, ad ipsum Christum usq; transcendit: & quæ Canonicis libris utriusq; Testamenti absolutissimè est comprehensa. Quenam Ecclesia & doctrina, vel Augustino, vel Ambrosio antiqua fuit: Vtiq; quæ ab Apostolorum aetate profecta est. Quid Tertullian, lib. de præscript, adversus Hæreticos:

VINDIC. BIBLIOR.

Id prius, quod verius: id verius, quod ab initio: hoc ab initio, quod ab Apostolis: hoc ab Apostolis, quod a Christo. Idem Tertul. lib. de veland. virginib. Veritati nemo præscribere potest, non spatium temporum: non patrocinia personarum: non privilegia regionum. Ex his enim consuetudo initium ab aliquâ ignorantia vel simplicitate sortita, in usum per successionem corroboratur, & ita adversus veritatem vindicatur. Sed Dominus noster Iesus Christus, veritatem se, non consuetudinem cognominavit. Sic semper Christus est prior omnibus: veritas antiqua & sempiterna res est. *Viderint ergo, quibus novum est, quod Christo vetus est. Hæresin non tam novitas, quam veritas revincit. Quodcumq; adversus veritatem sapit, hoc erit hæresis: etiam veteris consuetudo.*

Demonstrâ, si possis, Greflere, ex divinis literis, hæc Pontificia dogmata in Ecclesia Christi verè avita esse: de Scripturæ canonicæ authoritate, quoad nos, humana: de imperfectione ejusdem verbo non scripto complendâ, de obscuritate ejusdem, seu litis & hæreseon materia & matrice: de Traditionibus Ecclesiasticis pari pietatis affectu cum Scriptura divina recipiendis: de sanctorum demortuorum invocatione: de beatæ Mariæ ὑπερδουλεία, de imaginum λατρεία: de incruento sacrificio Messæ propitiatorio, pro peccatis vivorum & mortuorum: de Transubstantiatione panis & vini, in carnem & sanguinem Christi: de communione sub una tantum specie: de tormentis animarū in purgatorio: de justificatione ex operum condigno: de capitibus vicarij, Pontificis Romani, in omnes Ecclesias, Principatus item & jurisdictiones politicas, potestate & dominio ἀνωθενθεν: & sexcenta hujus generis: tum demum fatebimur, nos à tramite fidelavitæ recessisse.

Quandoquidè verò hoc sæpius Tigurinis obijcitur, quòd ab avita primorum fidei Christianæ in Helvetia Confessorum & Martyrum, Felicis, Regulæ, Exuperantijs, Vrsi, &c. de fecerint, agedum videamus, quæ nam Sanctorum illorum
Mar

Martyrum fides fuerit. Annales Helvetiorum, & vetustiores Eusebij & Eutropij historię consentiunt: Maurittium Ducem cum legione Thebana, á Romanis ex Aegypto evocatum, in terras Gallicas & Helveticas pervenisse: Erat autē Ecclesia Christiana Thebana, in Aegypto Alexandrinā á Marco Eugelista plantatā, & á Schola illustri postmodum erecta concelebratā, prorsus conjuncta: ex qua Clemens Alexandrinus, Origenes Catechista, Cyrillus & alij docti viri prodierunt, quicq; voce & scriptis doctrinam Apostolicam & Evangelicam in remotiores terras fideliter propagarunt.

Non profitebantur ergo primi illi Christiani Helvetiorum Martyres aliam doctrinam & fidem, nisi illam ipsam, quam in Aegyptiacis Ecclesijs, Alexandrina & Thebana, ex fontibus Apostolicorum librorum imbibebant, ita ut unum Essentia Deū creatorē & conservatorem cœli & terrę, unum generis humani Redemptorem, Dei Filium Iesum Christum, eundem Dei & hominum unicum mediatorem agnoverint, invocaverint, coluerint, ab idolis abhorruerint, nec dubitarint atrocissimos cruciatus & supplicia subire potius, quā idolis gentiliū, vel sacrificia offerre, vel minimum cultum præstare.

Hoc ipsum ex Irenæo, illorum Martyrum συγχρόνως, demonstrari potest: pleraq; superstitionis & idololatrię Pontificiæ capita, de veneratione imaginum, de peregrinationibus religiosis ad reliquias & statuas divorum; de sanctorum mortuorū invocatione, suffragijs, opitulationibus: de transubstantiatione, de adoratione Panacei Numinis: de propitiatorio pro vivis & mortuis sacrificio; de purgatorio, & sextis alijs illius farina, veris Christi confessoribus incognita & peregrina prorsus fuisse: dogmata verò divina Prophetica, Apostolica de uno Deo, personis trinis distincto: & peculiariter de unigenito Dei filio θεοῦ ἑκείνου unico & perfecto

VINDIC. BIBLIOR.

Mediatore, Salvatore & capite Ecclesiae, colendo, invocando: de absoluta Christi ἀπολύτωση, & satisfactione pro culpa & poena peccatorum universi generis humani; de justificatione per fidem in eundem, absq; operum merito: de legitimo usu Sacri Baptismi & S. Coenae: deniq; de Scriptura divina, quam Orthodoxi Doctores illius seculi, columnam & firmamentum nostrae fidei & totius Ecclesiae nuncupaverunt: de S. Scripturae, inquam, auctoritate authentica, perspicuitate, perfectione absoluta, omnium S. controversiarum norma: & quae in proximè subsequenti synodis Oecumenicis, Orthodoxis, ex verbo Dei porro illustrata fuerant, veris fidelibus inculcata fuisse.

Ex his concludo: primos Christi confessores in Helvetia, fidem non aliam professos, quam quae in Ecclesia Alexandrina & Thibetiana tum personuerat, non aliam ob fidem persecutionem & mortem sustinuisse sub Romanis Praesidibus, quam propter eandem Evangelicam, quae hodie in Ecclesijs Reformatis docetur: nec unicum verum Martyrem propter superstitiones Pontificias, quae tales hodie exercentur, id est, propter venerationem imaginum: propter invocationem Sanctorum, propter Romani Pontificis Hierarchiam, &c. martyrii corona donatum fuisse.

Tigurini igitur beatissimis martyribus & majoribus suis, illum exhibent honorem & venerationem, quae nec ipsi aviti confessores, nec ipsorum σύγχρονοι unquam exoptarunt majorem: nec lesuitae parem eis unquam detulerunt: ut cum iisdem Sacrae Scripturae plenitudinem ἀντοπίσθω adoremus: recipientes cum laude ipsorum dogmata divino canoni congruentia: discrepantia verò cum pace ipsorum modestè respiciamus.

III. Eisdem momenti tertium quoq; est, quo Zuinglium & collegas toties HAERETICOS, & urbis Tigurinae, imò ipsius bellicosissima Helvetiae seductores, convitiantis: os impudens.

dens! Zuinglius á Presbyterio & Magistratu Tigurino, ad Ecclesiæ illius functionem legitime ex Breuo Helvetiorum, ubi odinarium obibat Sacerdotium, singulari integritate, doctrina & zelo, omnibus pijs tum commendatus, evocatus fuit: qui absq; ulla mora & tergiversatione, gregem sibi divinitus creditum, ex Evangelio ita instituit, ut remissionem peccatorum & redemptionem æternam, non in alio quopiam medio, nisi in perfecta absolutaq; satisfactione Domini Iesu Christi Θεωπώρω, unici Ecclesiæ suæ electæ Salvatoris, Mediatoris & capitis, demonstrârît, solida fiducia apprehendendam: è contrario verò errores inveteratos & abusus idololatricos Romanæ synagogæ, prudenti ac constanti zelo detexit & oppugnavit. Quin etiam præcipua doctrinæ Evangelicæ capita, in publico Presbyterorû, ex universa Dicecési Constantensi, iusta & idonea τῆς ἀσφαλείας fide & cautione data, accersitorum coetu, terq; quaterq;, Tiguri, Bernæ, Badenis, &c. coacto, adversus Pontificiorum accusationes & objecta hæreses crimina, ex sacris Scripturis constanter solideq; defendit & vindicavit: quarum disputationum acta in omnium manibus versantur.

Aderat Zuinglio & collegis Reformatoribus, pius & cordatus Magistratus, ratione officij sui, utriusq; tabulæ Legis divinæ custos, qui laudatissimo Davidis, Asæ, Iosif, Ezechizæ, Constantini Magni, Theodosiorum, aliorumq; Principum, Ecclesiæ nutritiorum, exemplo, repurgationem templorum in universa sua ditione, ἐπιδαίτως καὶ ἐυχημότως, absq; ullo motu & tumultu instituit: luxum & tyrannidem Sacerdotum repressit: subditos plebeios eorumq; liberos, in articulis fidei Christianæ, qui majore ex parte contempti & sepulti sub Scholasticorum tricis & nugis jacebant, institui curavit: adscitis progressu temporis ordinarijs Ministris & Pastoribus, qui juxta Canonem Apostolicum apti essent ad docendum, vitæq; inculpati. Et talis reformata Ecclesiæ fora

VINDIC. BIBLIOR.

ma, in illustribus Helvetiæ civitatibus, adversus Sataniæ & Antichristi insultus machinasq; ad hunc usque diem, divina protectione facta tecta conservata fuit.

Demonstret vel Gretserus, vel alius ex grege Iesuitico procax eriminator, solidis ex divino canone depromtis rationibus, vel unicum aliquod cœlestis doctrinæ caput, à Reformatoribus adulteratum, seu humanarum traditionum veneno infectum fuisse: eosdemq; vel unius erroris legitimè ex verbo Dei convictos, contumaciter falsitatem propugnasse: tùm dabimus Zuinglium & collegas, seductores atq; Hæreticos fuisse.

Nôsti quid Elias Propheta Regi Achabo & Baalitis Sacerdotibus, turbarum & motuum civilium causam doctrinæ Propheticæ tribuentibus, responderit: Vos ipsifitis, qui perturbastis (seduxistis) Israel, Ecclesiam Dei: quia derelicto vero Deo, ambulastis post Baalim, 3. Reg. 18. Nôsti apologiam Apostoli, adversus seductionis crimen sibi intentatum à Sacerdotibus Iudæorum: Hoc tibi, o Præses, confiteor: me secundum viam illam, quam isti sectam (αἵρεσιν) dicunt, ita servire Patrio Deo, ut qui credam omnibus, quæ in Lege & in Prophetis scripta sunt: & in hoc ipse me exerceo, ut conscientiam habeam sine offendiculo apud Deum & apud homines, Actor. 24. 14.

Nôsti, Gretseri, quinam ab orthodoxis veteribus Hæretici judicati fuerint. Tertull. de Resurrect. carnis cap. 47. Hæreticos Lucifugas Scripturarum vocat: Idem de Præscriptionib. advers. Hæreticos cap. 37. Unde extranei & inimici Apostolis heretici, nisi ex diversitate doctrinæ, quam unusquisq; de suo arbitrio, adversus Apostolos aut protulit aut recepit: Iustinus Martyr. lib. 3. advers. hæreses cap. 2. Hæretici cùm ex scripturis arguuntur, in accusationem ipsarum Scripturarum convertuntur, quasi non rectè habeant: neq; sint ex autoritate: & quia variè sint dicta, & quia non

non possit ex his inveniri veritas ab his, qui nesciant Traditionem.

Origenes Homil. 9. in Num. Hæreticorum voces, si adhibeamus ad altare Dei, ubi divinus ignis est: ubi vera fidei prædicatio: melius ipsa veritas ex falsorum comparatione fulgebit. Si enim apponam dicta cujuslibet Hæretici, & hæc sermonibus veritatis, ac scripturarum divinarum testimonijs, velut divini altaris igne confutem, nonne evidencior eorum ex ipsa comparatione apparebit impietas?

Visum verò est his annectere *παράθεσις* cujusdam Lucernensis Helvetij non obscure nominis viri, ad Sacerdotes Helvetiæ, Anno 1524. ut Tigurinis malè loqui desinant. *Fama est* vos loqui de populo Tigurino, non quod de Christianis hominibus, sed quod de Judæis, Gentibus & fidei hostibus Turcis spargi solet: id quod mihi profectò plurimum dolet, non quidem propter Tigurinos, ut quos non verim esse Christianissimos, sed propter vos, qui dum hos ignoratis, ea loquimini, quæ vobis & famam diminuunt, & incommoda multa ferunt hîc & in futuro seculo. Principio enim Tigurini quid faciunt, unde majus apud externos quosdã odium exoritur, quàm quod Evangelium apud se prædicari permittunt? Hæc enim est unica causa, quam obrem mundus eos prosequatur & odio & maledictis, cum tamen nil possit esse nec melius, nec salubrius, nec magis divinum, Evangelium: quantum quantum est, ac prout Tiguri pro suggestu publico docetur, beneficia Dei exponit, extollit, magnificat atq; ad gloriã Dei tendit. Quicquid ibi detrahatur ceremonijs, sit ut Christus verè colatur. Quicquid humanis constitutionibus adimitur, idò est, ut Christi recipiantur decreta. Quicquid dicitur in Romanam Ecclesiam, ob hanc causam dicitur, ut quæ sit Ecclesia Dei, cujus caput Christus est, intelligatur. Præter hæc, quæ diximus, nihil est quod in populum Tigurinum spargi audiat: atque id unum est, quod abundè arguit & rectè fieri & Evangelicè, quod apud illos fit. Item: Nos scimus, Tigurinos non tam incumbere ut Evangelium audiant, quàm ut Evangelicè vivant: Christo se totos dedunt, id quod imprimis ad fidelem hominem pertinet. Scientes se & sua omnia nihil esse, nisi peccata. Ad Christum

VINDIC. BIBLIOR.

omnia dirigunt: cogitationes, inquam, actus, preces, laudationes, cultum omnem, & quicquid huiusmodi existit. Interim autem, si quid boni agunt, non sibi, sed Deo tribuunt. Huic se & liberos, & uxores, & bona committunt. Abstinent ab adulterijs, à superbia, à luxu vestium, ac aliarum rerum pro virili. Lucra fugiunt inhonesta, invidiam pellunt, charitatem indies magis magisq̃ complectuntur. Succurrunt enim indigentibus, debita remittunt: suppeditant ijs, qui spiritualia largiuntur, abunde, non tamen ultra quàm par sit.

Porro & hæc manifesta sunt, quæ falsò irreperunt in Ecclesiam Dei, quantum Deus largitur, sensim corrigunt. Quæ statuta fuerint contra Christum Servatorem communem nostrum, pro gratia data propellunt. Et quæ collapsa sunt non sine summa pernicie hominum, restitunt. Linguarum enim studia inter Christianos penitus evanuerant: & cum ijs, quod nemo dubitare debet, studium quoq̃ sacrarum literarum. Quæ res vel hinc patet, quòd rediuntibus linguis, redierunt & studia diuine scripture. Quod per Christum videntes Tigrini, linguam Latinam, Græcam & Hebraicam summa diligentia in sua urbe doceri curant, ad hunc unum finem, ut quæ Dei, & intelligantur rectius, & aptius doceantur. Quod opus Christianissimum, vel hoc nomine extollendum in cælum usque, quòd vetus Testamentum Hebræa lingua scriptum, nunquam sanè intelligitur, nisi ex hac lingua: Novum, Græca lingua scriptum, non rectè intelligitur, nisi ex propria lingua.

Item: Tigrini modis omnibus student, ut Evangelium per ditio- nem suam prædicetur purissimè: ita inquam ut Christus & Apostoli ejus prædicaverunt: nihil addant: nihil adimant. Ex qua quidem re illud futurum video, ut contemptis omnibus, quæ sunt ex hominibus, solum ea sint amplexuri, quæ ex Deo sunt: atq̃ sic vitam in hoc seculo peracturi, ut post hæc miseriam perpetuò regnent cum eo, cujus unius gloriam hæc unice quæsi verunt.

Tigrini hoc jam per Dei gratiam sibi ratum habent, ut nulli recedant, præter verbum Dei, ut in quo uno omnis nostra contineatur salus. Neque illi solum, verùm quisquis est, qui id possit: adeò non sunt pertinaces in suo proposito. Atque id est, quod toties Episcopum Constantiensẽ,

stantiensem, tam vehementi studio ad se ex divinis literis instituendos invitârunt. Quod item tam diligenter jam secundo hac de causa Episcopum Basiliensem, & Universitatem Basiliensem ad vocârunt, imò precati sunt ardentissimè. Ex quibus constat, quòd omnia, quæ faciunt, ad hunc finem unice destinârunt, ut agant pro voluntate Dei: quòd hîc viventes rectè: rectè moriantur, & post hanc vitam perpetuò cum Christo vivere queant. Jam igitur, si non verunt ex Scriptura divina, Tigurinos à recta semita aberrare: insuper autem non venerunt ad eos re-ducendos, ubi est charitas ipsorum? Quòd si nescierunt, quur non ad-vennerunt, ut discerent, quidnam Deus per Scripturam indicaret se velle imprimis fieri?

Huc usq; vobis indicavi, quæ mecum statueram, ne, inquam, tam fœda maledicentia utamini in Tigurinos immeritos: utpote à quibus quicquid agitur, quod vobis displicet, Scriptura jussu peragitur. Deinde quàm turpe sit, imò quàm periculosum, præsertim vobis Helvetiæ Sacerdotibus, malè loqui de bonis & Evangelicis viris: quippe quam rem multa et ingentia mala consequatur hic & post hanc vitam.

Restat nunc, ut vos orem per nomen Christi, à quo Christiani vocamini, desistatis tandem à maledicendo, re tam nefaria, ut non solum non deceat sacrificum, sed ne carnificem, aut fœdissimum lenonem etiam. Neque id solum, verum ut & alios reprimatis, ne tam perniciosè agant: quicquid enim tale fit, in perniciem illorum fit, qui faciunt. Tigurinis nihil inde mali: contra verò bonorum ingens cumulus proveniet, imprimis quoad bonam conscientiam: interim dum ejusmodi conumelijs afficiuntur, habentes in animo gaudent: quòd consortes facti sunt afflictionum Christi, ut revelatione gloriæ ejusdem exultantes, gaudeant in sempiternum. Data Anno 1524. in Februario.

IV. Quartò Reformatores Ecclesiæ Tigurinæ virulenta lingua & SACRAMENTARIOS teterrimos, nocentissimos, lancinas. Ego verò, Grefser, hoc ipsum telum in sinum tuum retundo. Si Zuinglius & college Reformatores Sacramentarij tibi sunt, id est, adulteratores, extenuatores, depravatores Sacramentorum: tales quoq; Prophetæ, Apostoli, Orthodoxi Doctores, tibi fuerint.

VINDIC. BIBLIOR.

1. Quia non plura ordinaria Novi Testamenti Sacramenta, ab ipso Salvatore instituta, externo visibili elemento, & interno spiritali promisso bono sancita, *σφραγίδας τῆς ἀνασωσῶν τῆς ψυχῆς*, pignora & sigillagratia, de æterna salute in Christo promissa: nisi duo tantum, Baptisum & S. Coenam, docuerunt.

2. Quod signa Sacramentalia, externa, non habeant verorum Sacramentorum rationem & efficaciam, extra usum divinitus institutum: videlicet ad representandam, offerendam, applicandam & obsignandam gratiam salvificam, gratuito fædere promissam & sancitam.

3. Quia inter externa signa & internam spiritalem rem obsignatam, tam accurate distinxerunt: ut illa fidelibus & infidelibus externo usu pariter communia: hanc verò solum fidelium electorum propriam esse, asseruerint: illa item externa ministri manu corporaliter porrigi & administrari: hanc verò solo spiritu Dei, animæ fideli, spiritali modo communicari: unde ablutionem peccatorum, lavacrum regenerationis, communionem carnis & sanguinis Christi, non reprobis, infidelibus & impijs, sed solis electis, credentibus & poenitentibus vindicârunt.

4. Quia licet distinctionem inter signum corporale sensibile locoq̄ præsens: ac inter bonum spiritali obsignatum & localiter absens, constituerint: non nuda tamen, inania & vacua symbola reliquerunt, sed efficacia media Spiritus Sancti: authentica sigilla & testimonia gratiæ promissæ: in legitimo usu tam individuo nexu cum bonis obsignatis conjuncta, ut quicumq̄ corde fideli externa Sacramenta participarit, eodem quoq̄ honorum obsignatorum, remissionis & purgationis peccatorum, regenerationis, corporis & sanguinis Iesu Christi, particeps fiat: juxta illas Apostoli sententias: „ Gal. 3. 27. Quicumq̄ in Christum baptizati sunt, in Christum induerunt, 1. Cor. 10. 16. Poculum benedictionis, cui benedicimus,

- „ benedicimus , nonné communitio est sanguinis Christi ?
 „ Panis quem frangimus , nonné communitio est corporis
 „ Christi ?

Vel, quia negotij Sacramentarij cardo in hoc vnicé ver-
 fatur, dicam plenius: Cum verbo Dei & Sacramentis eadem
 res offerantur, spondeantur & exhibeantur: & rerum pro-
 missarū apprehendendarū sit idem organon: Ergo sicut soli si-
 deles, bona cœlestia verbo promissa, sic Sacramentis obfigna-
 ta apprehendunt. Vnde Evangelium potentia Dei ad salu-
 tem semper est: sed soli tamen credenti, Roman. 1. Evan-
 gelium est bona Christi fragrantia Deo: ijs qui servantur
 est odor vitæ ad vitam: ijs verò qui pereunt, est odor mor-
 tis ad mortem, 2. Cor. 2. 15. Circumcisio erat fœd^o Dei, in om-
 nium Israeltitarum carne: & tamen transgressoribus Legis
 fiebat præputium. Sic Cœna Domini est semper communitio
 corporis & sanguinis Christi: sed eam non legitimé usurpan-
 tibus, non est Cœna Dominica: ut qui participes fiunt dæ-
 moniorū, non possint esse participes mensæ & poculi Domi-
 ni, Summa: promissio gratiæ semper habet annexam condi-
 tionem fidei, siue Verbo, siue Sacramentis nuntiata fuerit.

5. Quia mutationem signorum & elementorum visibili-
 tum, verbo Dei & precibus Ecclesiæ consecratorum, non es-
 sentialem docuerunt: sed tantum mysticam, spiritualementem, sa-
 cramentalem, in usu & officio consistentem; unde metony-
 miam S. Augustino familiarem, quâ nomen rei significatæ
 proprium, pro signo sapius ponitur: & vicissim nomen signi
 adjuncti, pro re signata usurpatur, ad illustrationem horum
 mysteriorum, amplexi sunt.

6. Quia denique nullam signi cum signato corporalem,
 localem *συνπαρξίαν* & unionem statuerunt: sed tantum
ἀναλογικὴν, fidei convenientem: non inclusionem signati in
 signo: sed sola virtute Spiritus Sancti effectam: ut Iesus Chri-
 stus, licet cum corpore & sanguine humano essentiali, in eœ-

VINDIC. BIBLIOR.

lis refideat; nobis tamen in terris versantibus, non minús veré & efficaciter donetur, quám signa ipsa: quia videl. fides Christum in Sacramentis oblatum ita intuetur & apprehendit, (exemplo Abrahami, Christum, licet & temporis & loci distantia remotum, intuéntis) non minús quám si corporaliter præstó esset: Vt hac ratione proprietates Sacramentorum accuratíus agnoscantur: ut veritas quoque humani corporis Christi, veró circumscripti, ante & post glorificationem talis perpetuó existentis, ex mundo in coelestem Patris domum recepti, & novíssimo demúm die in mundum reversuri, asseratur: retentis firmamentis, quibus Patres Orthodoxi adversus Marcionem usi fuerunt.

Quó d si talia fundamenta, tibi, Gressere, videntur hæreseologian Sacramentariam redolere: ajo, te blasphemó tuo ore, hæreseos crimen Prophetis, D. Christo & Apostolis intentare: quibus Sacramentum est signum fœderis: sigillum justitiæ fidei: ἀνάμνησις depositionis lordium & sanctificationis: in remissionē peccatorū fusi: quiq; vicissim Circumcisioni nomen fœderis: agno Pascale, sanguini superliminari aspersione, transitus: panis & vino benedicto, corporis & sanguinis Novi Testamenti nomen, tribuerunt, Gen. 17. 11. Rom. 4. 11. 1. Pet. 3. 21. Matt. 26. 28.

Hæretici tibi fuerint Pátres Orthodoxi, Origenes, Tertullianus, Basilíus, Augustinus, Nazianzenus, Theodoretus, qui Sacramenta imágenes rerum coelestium: panem figuram corporis Christi: item panem & vinum typos, αἰτία τυπωα, σύμβολα, mysteria corporis & sanguinis Christi, appellárun: talemq; fieri μεταλλαγὴν nominum, ut signo tribuatur nomen & proprietas signati, ad perpetuam analogiam sacramentalem ἐμφατικώτερος innuendam: ad corda denique fidelium á signis aspectabilibus in cœlos evehenda.

Cur veró, Gressere, non potiús pro acumine tuo iudicas, istos

istos detestandos esse hæreticos, i. Qui proprio arbitrio Sacramenta instituerunt, Christo & Apostolis incognita, quibus verorum Sacramentorum proprietates non conveniunt. 2. Qui gratiam salvificam elementis ita includunt, ut homines ab externis visibilibus Sacramentis petere & requirere jubeant, quæ potius mentibus in cælum elatis petere deberent: atq; ita detestanda idololatria, vim Dei propriam, Sacramentis & elementis tribuunt. 3. Qui sacrum Baptismum, præter Christi institutionem & Apostolicæ Ecclesiæ praxim, oleo, chrismate, sale, exorcismo conspurgant: quicq; eundem Baptismum ad salutem absolutè necessarium judicant, absq; quo nulla regeneratio electorum ad vitam æternam fieri possit: quicq; Baptismum regenerationis fidelium lavacrum, campanis, navibus, alijsq; rebus inaniam tribuunt. 4. Qui sacram Cœnam ad annunciandam Domini mortem institutam, ad usus prophanos adhibent, per hanc dæmonas exorcisant: fœdera quævis etiã impia eãdem confirmant: qui nefando sacrilegio laicos fideles ab alterius specie, calicis, usu arcant & excludunt: qui magica & idololatræ panis ac vini Eucharistici Transsubstantiatione, Numen panaceum, ceu Deum vivum, distentis brachijs elatis palmis, contuso pectore, adorandum prostituunt: denique universam Eucharistiæ λειτουργίαν, in actionem scenicam, theatricã, histrionicam, & κακοζήλιαν quãdam, ex Iudaismo & Gentilismo in Ecclesiam Christianam, traductam, converterunt, &c.

Ex his Christianus lector facile colliget, quinam revera sint Hæretici Sacramentarij: & juxta temerarium ac dirum Gretseri votum, digni, qui ab Hispanis, si in eorum manus inciderent, in cineres vertantur: utiq; qui sacrilega idolomania, honorem æterni Iehovæ, Creatoris, Redemptoris & Sanctificatoris nostri proprium, externis elementis tribuunt: Sacramenta æternæ salutis pignora, Simoniaci quæstus gratia, impudenter prostituunt,

VINDIC. BIBLIOR.

Fateor, ingentem numerum piorum martyrum, vestro Iesuitico consilio & impulsu, ad rogam bustumq; pertractum, lento igne ustulatum, exquisitoq; cruciatu, inter medios Hispanos (in quibus Antichristi spiritus maxime tyrannidem suam exerceat) Italos, Gallos, Anglos, Belgas, extinctum esse, &c: combustorū verò cineres, cœlesti vento in universum mundum dispersos, ampliori messi segetem fecundissimam exhibuisse: tantoq; numero Evangelicæ religionis affectus accrevisse, ut Iesuitas tandem rogorum & flammaram, inaniter ad internecionem nominis Christiani accensarum, pudeat. E contrario verò terror stagni illius igne, sulphure ardentis, Diabolo & Antichristo Pseudopropheta, mendacium signorum auctori, & omnibus qui characterem ejus acceperunt, & imaginem ejusdem adoraverunt, parati, Iesuitarum incendiariarum conscientias adeo dies noctesq; pungit & excruciat, ut longè facilius ardentibus flammis Hispanicis vivi traderentur, quàm vermibus illius, infernalis aculeum, *αὐτοσπορον* futuri ignis, persentiscerent. Iustitia enim Dei requirit, ut non tantum relaxatio
 ,, afflictionem perpensis retribuatur: verum etiam afflictio
 ,, rependatur ijs, qui alios afflixerunt: quum patefiet Dominus Iesus de cœlis, cum flammeo incendio, ultionem
 ,, eis inflicurus, qui Evangelio ejus non. auscultarunt.
 ,, 2. Thes. 3. v. 5.

V. Quintò, elogium EPISCOPI, ab Hispano Theologo Ferdinando de Escalante, Zuinglio & cæteris collegis ejus, æquissimo jure tributum, Grefere, Sardonio risu extenuas, totumq; eis abjudicas. Non equidem iniquioris judicij tui causam minor: Quia nec Zuinglius, nec collegæ, à tribus alijs Episcopis ordinati esse, tibi videntur: quia nec mitra, nec lituo, nec pallio annulove condecorati fuerant: quales demum *γνήσιοι* & Apostolici Episcopi, Pontificijs esse videntur. Age verò inspiciamus Canonem & descriptionem Apostolicam.

stolicam, fatebimur vigilantes Ecclesiæ inspectores veros
 1) esse Episcopos, qui sunt (1. Tim. 3. 2. Titum 1. 7.) apti ad
 2) docendum, œconomi mysteriorum Dei: qui tenent fi-
 3) delem illum sermonem, spectantem ad doctrinam: qui ex-
 4) hortari possunt doctrina sana, & contradicentes convin-
 5) cere: qui sunt inculpatis, irreprehensibiles, unius uxoris
 6) virtus: qui habent liberos fideles, non obnoxios crimini lu-
 7) xus: hospitales, bonorum amantes, temperantes, iusti, pijs,
 8) continentes, &c. hoc est, qui non tantum curant & ope-
 9) ram navant, ut alij doceantur, vel alijs hanc docendi au-
 10) thoritatem tribuunt, sed qui ipso actu defunguntur docendi
 11) munere, iuxta illud Ieremi. 5. v. 15. dabo vobis, pastores
 12) iuxta cor meum, et pascunt vos scientia & doctrina. Et
 13) Actor. 20. 28. Attendite vobis ipsis & toti gregi, in quo
 14) vos Spiritus Sanctus constituit Episcopos, ad pascen-
 15) dam Ecclesiam Dei, quam proprio sanguine suo acquisi-
 16) vit, Philip. 1. qui cognitione veritatis & intelligentiæ œ-
 17) lestium mysteriorum pollent: qui dijudicare possunt, quod
 18) à vero discrepat, qui sinceri sunt, inoffenso pede incedunt,
 19) pleni fructibus iustitiæ, per Iesum Christum, ad gloriam
 20) Dei.

Ex quibus patet, Episcopos in Apostolica Ecclesia dictos
 fuisse *παρὰ τὸ ἐπισκοπεῖν*, quia illorum officium erat specula-
 ri: verbo & gubernationi præesse: in doctrinam & mores
 commissi gregis inquirere: unde & Presbyteri & Episcopi
σωτοὶ appellati fuerunt, Actor. 20. & Titum 1. Et hæc
 erat olim Episcoporum appellatio atq; functio: donec qui
 politicæ causæ reliquis fratribus in cœtu præerat (quem Lu-
 cianus *τὸν ἀποστολικὴν* vocavit) peculiariter dici Episcopus
 progressu temporis cœperat. Hinc Diabolus prima semina
 futuræ tyrannidis & hierarchiæ Pontificiæ in Ecclesia Dei
 jacere cœpit, quasi tota Ecclesiæ administratio, unâ cum no-
 mine, ad unum translata esse debeat.

VINDIC. BIBLIOR.

Notæ tibi sunt, Gressere, sententiæ Patrum; Hieronymi ad Oceanū: & in 1. Epist. ad Tim. cap. 3. Apud veteres ijdem Episcopi & Presbyteri fuerunt: quia illud nomen dignitatis est: hoc ætatis: & mox: Apostolus perspicuè docet, eosdem esse Episcopos, quos Presbyteros. Quod autem postea unus electus est, qui cæteris præponeretur, in Schismatis remedium factum est, ne unusquisq; ad se trahens Christi Ecclesiam rumperet. Idem Hieron. in Epist. ad Titum cap. 1. quæ verba allegantur in jure Canonico distinct. 95. C. olim. Initio primitivæ Ecclesiæ, non erat certus in singulis locis Episcopus, nec differentia inter Presbyterum & Episcopum: sed Ecclesiæ communi Presbyterorum concilio gubernabantur, nomine Christi. Deinde decretum fuit, & in toto orbe receptum, ut in singulis plebibus, unus de Presbyteris electus superponeretur cæteris, ad quem omnis ejus Ecclesiæ cura pertineret, & schismatum semina tollerentur. Et mox: Sicut ergo Presbyteri sciunt, se ex Ecclesiæ consuetudine, ei qui sibi præpositus fuit, esse subiectos: ita Episcopi noverint, se magis consuetudine, quam dispositionis Dominicæ veritate, Presbyteris esse majores. Item Ambros. in cap. 4. ad Ephes. & in 1. Epist. ad Timoth. Gratianus in Decretis distinct. 93. & 95. olim: Episcoporum eminentiam & diæcesum partitionem juris esse positi-
vi, non Apostolica institutionis.

Ecce, quinam Apostolico canone, quinam juxta *πρᾶξι* purioris illius Ecclesiæ, virginis intemeratæ, Episcopi dicti fuerint. Ego verò confidenter & cordatè assero: Si Romanensium vestrorum Episcoporum *ἰναρότης*, *διδασκαλία*, & *ἡ ἀναισθησία* inculpatæ virtutes, cum Timothei, Titi, Ephesinorum, Philippensium exemplis conferantur, ad oculum demonstrari posse, nihil præter inane nomen vestris remansisse: nonnullis binos vel ternos assignari Episcopatus opulentissimos, quorum vix unum, quoad vixerint, conspiciant: plures venationibus, aucupijs, exercitijs foli voluptati servientibus, totam suam vitam transigere inertes.

Contrario affirmo, Huldricum Zuinglium Tigurina:
Berch-

Berchtoldum Hallerum Bernensis; Iohannem Oecolampadium Basiliensis; Iohannem Calvinum Genevensis; Guillelmum Farelum Neocomensis; Petrum Viretum Lausannensis, &c. Ecclesiarum veros Episcopos fuisse; & genuina Episcoporum *xp̄st̄ip̄ta*; in Evangelio prædicando & administrandis Sacramentis solertiam & fidelitatem; in Ecclesiarum gubernatione vigilantiam; vitæ deniq; integritatem irreprehensibilem, in eis eluxisse. Et licet Papali ordinatione atq; successione, juxta ritus Ecclesiæ Papisticæ destituti fuerint; tamen ab Ecclesiarum juxta verbum Dei reformatarum Presbyterijs, Pastorum, Professorum, Principum, Magistratum, liberęq; gentis cœtu, legitimè electi & constituti fuerunt; Et qui prius in Ecclesia Papistica Presbyteri ab Episcopis Papisticis ordinati; ad obedientiam & fidelitatem Pontifici Romano præstandam, jurejurando devincti fuerant, ij ipsi memores juramenti Deo, corporum & animarum Domino supremo, præstiti, potioris æstimârunt, demandatum munus secundum Dei præceptum administrare, quam in Papæ obsequio superstitioso & idololatrico, contra Dei verbum pertinaciter perseverare.

VI. Sexto, primos Evangelicæ fidei in Metropoli Helvetiæ, instauratores, contumeliosa voce VOTIFRAGOS lædis: quam quæso ob causam? *Quia fœditij matrimonij sectatores; librorum spuriorum progenitores fuerint.* Hem quid audio Grefere? Ego verò præcipuum illud & sacratissimum votum, quo Majores nostri in nomen, fidem & obedientiam unici Salvatoris & Capitis Iesu Christi perpetuam, baptizati fuerant, constantissimè & inviolatè, ad extremũ usq; vitæ habitum, ab iisdem observatũ fuisse afo: alterum verò illud temerarium, & contra Dei verbum conscientis impositũ votum Papisticũ, violenti videlicet cœlibatus, & perpetui obsequij Romanæ sedi præstandi, ab iisdem juxta Canonem Apostolicum, correctum & emendatum fuisse. Requiritur enim

VINDIC. BIBLIOR.

Episcopus maritus unius uxoris: qui liberos habeat fideles: qui inculpata vita: qui propriae domui bene praestit, 1. Tim. 3.2. Tit. 1. 8.

Episcopi Ecclesiarum nostrarum Reformatores, nefas duxerunt, conscientiam impudicitia polluere: ideoque concubinarum συνωμοσῆς & commixtionis, praetulerunt ex Apostoli mente τὸν γάμον ἑνὸς καὶ τὴν νεότητά μίαν, honestum & castum conjugium: thorum impollutū, Heb. 13.4. exemplo sanctissimorum, qui unquam in mundo versati sunt, mortalium: Patriarcharum, Prophetarum, Apostolorum, discipulorum Apostolicorum. Et juxta Nicenae Synodi primae illius oecumenicae sententiam, judicaverunt veram & Episcopo dignam castitatem esse, conversationem cum propria honesta conjugē: Confirmati exemplis Episcoporum thori consortium: Patris Nazianzeni: Patris Basilii Magni: Gregorij Nysseni, Hilarij. Nominatim vero Spiritidonij, celeberrimi illius Episcopi, de quo Sozomen. lib. 1. cap. 31. hoc luculenter testatur:

„ quod licet uxorem & liberos habuerit, non tamen in causis & exercitijs divinis, inferior deteriorve ceteris fuerit. Apud Eusebium lib. 5. cap. 24. Polycrates Gregorij Nazianzeni filius,

„ Ephesiorum Episcopus, testatur: se esse octavum Episcopum

„ natum ex majoribus Episcopis.

Prætermittam brevitatē studio, quibus auspicijs, quo progressu, coelibatus iste fictitius & hypocriticus, originem traxerit ab authoribus Marcionitis, Manichæis, Enekratitibus, qui nuptias ceu precum impedimentum Diabolo tribuerant: merita item continentiae & virginitatis, ceu status perfectissimi & Angelicae sanctimoniae, supra modum extulerant.

Non dicam, quae Hieron. refert ad Ocean. Tom. 2. Epist. 46. sententiam Paphnutij de casta mariti Episcopi cum honesta conjugē conversatione, ita obtinuisse, ut passim in Hispania, Gallia, Germania, & Septentrionalibus regionibus, Episcopi

Hac o inveni
loto. fco.

Episcopi & Presbyteri fuerint conjuges : ita ut ne *διγαμοί* quidem prætenu Apostolicæ sententiæ prohibiti fuerint.

Non recensebo testimonia priscorum, qui conjugalis illius vitæ interdictum, juris non divini, sed humani esse, nec à Legali, nec Evangelica, nec ab Apostolica auctoritate pendere, palam professi sunt. Gratian. 26. quæst. 2. Can. Sors. Et Can. Apost. 5. Tom. 1. pag. 21. Episcopus, aut Presbyter, aut Diaconus, uxorem propriam nequaquam sub obtentu religionis abijciat: si verò eam rejecerit, excommunicetur : sin perferaverit in repudio, deijciatur.

Can. 12. sextæ Synodi Trullanæ: *Presbyter nequaquam prohibetur si cum legitima uxore cohabitaverit.* Vnde à Græcarum Ecclesiarum Episcopis, leges cœlibatus excusæ, & libertas contrahendi matrimonij ad hunc usq; diem ab eis asserta est.

Aventinus de Presbyteris Bavaricæ circa Annum 1070. testatur: *Sacerdotes illa tempestate, uxores suas publicè, sicut cæteri Christiani, habebant: filios procreabant: ut patet ex instrumentis donationum, qua illi templis, mystis, monachis fecerunt: ubi hæ nominatim cum conjugibus testes citantur, & honesto vocabulo Presbyterisæ nuncupantur.* Vnde Legatus Alberti Ducis Bavaricæ, in Concilio Tridentino liberè pronuntiavit: *Legi divina & veterum monumentis non repugnare Sacerdotum matrimonium.* Vide lib. Orationum in Synodo Trident. habitatum.

Quid de temerarijs encomijs concubinarij status dicam, quæ apud Pontificios extant: Bellarminus lib. 7. de Monach. cap. 5. 4. *Melius esse uri, aut, & scortari, quàm post fornicationem, votum cœlibatus violando, ad nuptias transire.*

Quid de effectis & fructibus matrimonij interdicti referam: de quibus S. Bernhardus Homil. 66. in Cantic. *Tolle de Ecclesia honorabile conjugium & chorum immaculatum: nonne repleas eam concubinarijs, incestuosis, seminisflujs, mollibus, masculorum concubitoribus, & omni genere immundorum?* Aeneas Sylvius, in

VINDIC. BIBLIOR.

Concilio Basiliensi Pontifex electus, & Pius II. dictus, meminit Epistolæ eujusdam S. Vlrici Episcopi Augustani, qui vixit circa Annum Dn. 860. Gregorium plus quam sexies mille infantum capita vidisse, ex piscina quadam ablata, & ingemuisse, confitendo, decretum de Cœlibatu tanta cædis causam dedisse.

Prætermittam detestanda illorum exempla, qui tot spurijs atq; Cyne-lis sedem sacram scilicet, ita conspurcârunt, ut Mantuanus, Italiæ vates, pudicitia illius sacræ oculus testis, lib. 3. calamitatum, de eadem conqueri ausus fuerit:

*Sanctus ager sarris: venerabilis ara Cynædis
Serui: honoranda Divûm Ganymedibus ædes.*

VII. Sed ne teneras tuas, Gretsere, aures, plurib; obtundâ, restat septimum convitium, quod peculiariter in Zuinglium, beatissimæ memoriæ virum, gravi fœtore, ex Iesuitica *κακοχρησία* & cruditate eructasti: *Baalim Turegiensem in aciem progressum: trucidatum: & non tantum Letho, sed & Orco demissum fuisse, corpore in cineres redacto.* Proh Deûm atq; hominû fidem, quid est contumelia, si hoc non est? Zuingliusne alter ille Baal: Hem monstrum! Næ longè æquius veriusque ANTI-BAALIM seu BAALIMASTIGA, βααλοκίβητα, dicturus fuisses: quia Zuinglius, ut imperterritus martyr & Athleta Iesu Christi, spirituali gladio divini verbi, Romanum istum Baalim revelatum, coram universo orbe Christiano confudit & prostravit: Baalim, inquam, Antichristum, qui multis ab hinc seculis, fœditissimos pedes Regibus, Principibus, Episcopis, Pastoribus, Sacerdotibus & Monachis infinitis, deosculandos porrexit: qui nomen Dei & Domini sanctissimi, impudenti blasphemia sibi arrogavit: qui ceu numen visibile potestatem & opera Dei propria sibi vendicavit: vide Distinct. 96. cap. Satis. Glos. juris Canonici: ceu Regum universorum & Monarcharum mundi Caput atq; Dominus: nullius hominis iudicio & censuræ subiectus: qui ipsis Angelis quoq; imperare possit: qui Deum panaceum elevationibus;

bus, circumgestationibus, processionibus meritorijs adorandum: qui imagines, statuas & reliquias defunctorum Sanctorum *Idoleia* venerandas prostituit. Hunc ipsum Baalim Zuinglius armis spiritualibus adortus est: hunc in multorum electorum cordibus jugulavit, ut quem prius reveriti fuissent ceu numen quoddam, eundem posthac averfari & detestari cœperint.

Zuinglium in aciem progressum & trucidatum fuisse, exprobras?
 Proh facinus! Hostibus in agrum Tigurinum ingruentibus: & Magistratu fortissimo hostilem impetum propulsaturo, egressus est Zuinglius ut Pastor cum grege ad conflictum, exemplo Sacerdotum veteris Testamenti, qui ut milites ad preces, ad pietatem, vigilantiam & constantiam hortarentur & confortarent, mandato Dei castris interfuere: Deut. 20. quod etiam sub Christianis Imperatoribus, Constantino, Valentiniano, Gratiano, Theodosio, alijsq; pijs Regibus, Principibus, populisq; necessitate postulante, factitatum est: ut religio non minùs in castris, imminenti periculo, quàm intra mœnia, in parato statu exerceretur: ideoq; hæc patriæ nostræ, Helvetiæ universæ consuetudo, mandato Dei & exemplis fidelium Dei servorum innixa, laudem potius quàm insectationem, apud æquos, nulloq; iudicio & livore abreptos homines digna est.

Atqui *trucidatus est in acie ab hostibus!* Verum: nec ipse solus, sed cum quingentis honestissimis viris (qui plures caesorum numerant, sive Carion, sive Faber, sive Sadoletus, sive alij, qui vel ignorantia decepti, vel invidia fascino superati, veritati vim faciunt) multitudine hostium octies millenorum superatis. Occubuit Zuinglius ut Pastor inter oves, pro patria, pro religione, pro Christo *ἀπιστεύσας*, animam suam Domino exercituum ardentissimis votis, ad extremum usq; halitum effusis, commendans. Addam Epitaphium Zuinglij à clarissimo viro, Gerardo Noviomago Marpurgensi, scri-

VINDIC. BIBLIOR.

ptum, ut videas quodnam exterorum proborum virorum
judicium de vita & morte ejus fuerit:

Qui Christo & patriæ vixit, docuit, vigilavit,

Pro Christo & patriæ fortiter occubuit.

Zuinglius. æternum Christo patriæq; saluti

Vixit: iniqua cohors perpete morte perit.

Occisi. cadaver ab hostibus furibundis studiosè quaesitum, repertum, rogo impositum, in cineres resolutum. Verum: & quod Osualdus Miconius Lucernensis, de obitu Zuinglij, bona fide refert: Hostibus digressis, post diem tertium accedunt amantes. Zuinglij: reliquias ejus quærentes, non ut adorarent, sed ut in terra de more conderent: & ecce cor (mirabile dictu) se offert è medijs cineribus integrum & illasum: stupebant boni viri: miraculum quidem agnoscetes, sed non intelligentes; quare Deo tribuentes, quicquid esset, nonnihil, tanquam certis magis de cordis viri sinceritate facti superne, gaudebant.

Tu ne, Grefere, hinc colliges, non tantum Letho, sed & Orco demissum fuisse: O judicem iniquum. Si ex temporali clade, de æterna animæ salute, de universa quoq; Zuinglij doctrina, judicium ferre præsumas; careat successibus, opto. Quisquis ab eventu facta probanda putat:

Tu, si vir bonus sis, ex doctrinæ capitibus, verbo Dei repugnantibus, demonstra, Zuinglium Pseudopphetam, authorem hæresion, filium gehennæ fuisse. Sin ex adversa morte, de veritate doctrinæ, & animæ salute æstimare velis, quid Prophetis, quid Apostolis, quid Salvatori facinorosis annumerato, quid tot myradibus martyrum, instar ovium ad mactationem deductorum, tribues? Næc egregius es frater sanguine innocuo rubentium, Apocal. 17. qui sibi videntur & gloriantur gratissimum Deo præstitisse servitium, interficiendo fideles Iesu Christi servos & testes. Nos tempus illud adfuisse fatemur, quo Deus judicium à domo tua inceperat: sed etiam à dilectis domesticis suis inceperit, quis

quis erit finis eorūm, qui Evangelio non parent, 1. Petr. 4. quando Dominus, qui sanctus & verax est, sanguinem occisorum propter testimonium Iesu, vindicabit Apocal. 6. v. 10.

Si Zuīnglius tibi, Grefserē, damnatæ memoriæ vir fuit, & ad Orcum demissus, quod ab hostibus in acie occisus est: quid iudicabis de sanctissimis Sedis Pontificiæ antistitibus: de Iohanne videlicet XIII. qui cum adultera in dolo p̄p̄ deprehensus, à marito adulteræ confossus perijt, qui se diabolo corporaliter prius dederat: teste Fasciculo temporum: quid de Formoso primo, cujus cadauer sævitia Stephani 7. è terra effossum, & ignominiosè detruncatum fuerat ipsēdem membris, quibus fraudem nefandam in consecrandis Sacerdotibus perpetraverat: Platina: Quid de Innocentio 4. in cuius curia audita fuerat tristissima hæc vox: Veni miser in iudicium Dei, & quod postero die mortuus & livida plaga noratus in lecto repertus fuerat: Quid de Bonifacio 8. qui intravit in sedem Apostolicam ut vulpes: regnavit ut leo: & mortuus est ut Canis. Quid de Iohanne 23. Concilij Constantiensis præside, qui, Onuphrio teste, vir bello & armis, quàm religioni aptior fuit: & testante Gabriele Bovel, in Actis syn. Const. Sess. XI. diabolo suadente, sæpius coram diversis prælatis & alijs probis viris, pertinaciter dixit, asseruit, dogmatizavit: non esse vitam æternam: non aliam post hanc: animam item hominis cum corpore humano mori & extingui ad instar animalium brutorum: mortuum semel, in novissimo die non resurrecturum? Anno 1512. Quid de Iulio 2. tam pacifico Pontifice, qui (ut Helvetiorum Annales testantur) bellorū inter Ducem Mediolanensem, Regem Gallie, Venetianos & Helveticos cruentissimorum autor fuit, ut supra ducenta millia hominum ejus instinctu occubuerint? Proh beatæ memoriæ viros.

Vade igitur Grefserē, & noli posthac iudicare & condemnare innocentes, ne ab alijs ipse iudicaris.

Leonis Iudæ defensio, aduersus
probra familiæ, doctrinæ, scriptis & morti
ejus intentata.

IRra verò peculsaria sunt, quæ pro tuo candore Iesu-
sustico, Grefere, præclaro Dei seruo, Domino Leo-
ni Iudæ, Episcopo & Pastori Tigurino, calumniosè
affingis: primum de ipsius stirpe & familia: alterum de libro
quodam in Erasmmum capitali fraude edito: tertium denique
de infausta miseraq; ejusdem morte: quæ mentem tuam, ceu
alterius Simonis Magi, felle amarissimo, & iniquitatis nexu
constrictam, ternis turpissimis notis produnt & diffamant.

I. Primum enim optimi viri Leonis Iudæ genus & fami-
liam tam malignè insectaris, ut non dubites asserere, velut ex
historia aliqua fide digna edoctus: *hominem fuisse origine Iuda-
um: postea Christianum: deinde Sacerdotem flagitiosum denique Apo-
statam: qui Hebræam linguam unâ cum lacte materno, veluti verpus
suxerit: Leonem item fuisse domo Apellam: in Iudaismo procrea-
tum. Nôsti tua verba: nosce tua mendacia, & crimina Esau
spiritum redolentia.*

Recensebo bonæ conscientiæ fide, quæ ex honoratissimæ
illius familiæ monumentis descripta, ab amico integerrimo
mihi communicata sunt.

Avus Leonis Iudæ nostri, civis fuerat Rappolzulanus
in Alsatia, vir ob incomparabilem eo loci & temporis Chri-
sturgias notitiam & praxin, præclaræ existimationis, circa
Annum Dn. 1470. Filios genuit binos: Iohannem & Ma-
thæum: uterq; optimi parentis consilio & sumptibus, bonarum
literarum studijs à puero imbutus: postea in Academia
Basilienis,

Basilienſi, ingenij ſui ἀριχίνας & morum probitatem, ita probavit, ut primam & ſecundam Philoſophiæ lauream adeptus fuerit. Brevi verò tempore elapſo, majore in Plebanum vel Sacerdotem Gemenſem cooptato, junior, Mathæus, Comiti Rodolpho à VVerdenberg, Teutonici ordinis magiſtro, commendatus & addiſtus, expeditionis in infulam Rhodum ſuſceptæ ſocius, ibidem pro nomine Chriſtiano ἀριτελεύτας, occubuit, menſe Octobri 1488.

Iohannes verò Iudæ, Plebanus Gemenſis, concubitam communi Sacerdotum conſuetudine ſibi adſcivit, Elizabetham Hochſengerin Salodorenſem, è conſpicua & ſenatoria familia ortam (ejus enim agnatus Ioh. Henricus Vuinkel, ſenator & ſignifer Salodorenſis, in prælio Dornacenſi, victoriæ illius ampliſſimæ ab Helvetiorum exercitu, adverſus Suevos & Auſtriacos reportatæ conſors fuerat) eamq; unicam conjugali fide domi ſuæ ſuſtentavit: ex quâ genuit hunc filium Leonem Iudæ, Anno 1482, quem in Scholâ triviali Schlettettana prima literarum rudimenta doctum, poſtea Baſileam Anno 1502, ablegavit, ubi Huldricum Zuinglium Doggio Helvetium ſocium naſtus, celebrem Theologiæ Doctorem Thomam VVittenbachium Bielenſem aſſiduè audivit: & ab eodem purioris doctrinæ Evangelicæ, de perfectâ Chriſti ſatiſfactione & ἀπολυτρώσει generis humani, axiomata, ſemina & fundamenta per ſummi numinis gratiam percepit: ibidem deinde in Diaconum templi ad S. Theodorum electus: poſtea Baſilea ad Eremū Helvetiorum vocatus, in obeundo ejus Coenobij ſacerdotio, collega uſus ſtudioſorum priſtino ſoclo, Huldrico Zuinglio, ſtrenuam operam Linguis ſæcris: lectioni item Orthodoxorum Patrum, Hieronymi præcipuè & Auguſtini: maximè vero librorum nuper admodum ab Erasmo, Capnione & Luthero editorum, navavit: ex quibus tantam Evangelicæ veritatis lucem & notiã, ſucceſſivè ſibi:

VINDIC. BIBLIOR.

comparavit, ut à superstitiosis & idololatricis Papismi cultibus & erroribus, abhorrere magis magisq; cuperit: donec in ipsam Helvetiæ metropolin Tigurum vocatus, & ab amplissimo ejus loci Magistratu atq; cœtu Ecclesiastico, Pastor Ecclesiæ ad D. Petrum constitutus, fraudes, errores & superstitiones Pontificias, voce scriptoq; palam oppugnaverat, & gregem divinitus sibi commissum, in perfecti Salvatoris Iesu Christi cognitione solidius instituerat.

Habes, Gressere, narrationem historicam, succinctam, veritati consentaneam, ex fide dignissimis monumentis depromptam, de Leonis Judæ stirpe & familia: quæ tuam Admonitionem convitiatorum putidissimorum concitavit & confundit. Ex qua pto. & æquo lectori constat, Leonem Tigurinum non in Iudaismo procreatum, non domo Appellam: non instar verpi ex uberibus matris Judææ, lac illud sacræ linguæ imbibisse: sed ex familia inter Christianos Pontificios Alfatis conspicua, progenitum: patre Sacerdote uncto, & si characteri Pontificio fides adhibenda, Ecclesiæ Christi consecrato, natum, baptizatum, enutritum, in fundamentis Christianæ Catecheseos utcunq; institutum: qui dulcissimum illud sacri sermonis Hebræi Græciq;, & univærsæ postea Christianæ pietatis lac, ex ubere verbi & spiritus divini, per fidelē institutionem in Scholis imbiberat: unde ad complures dignitatum gradus, ab ipsis quoque Pontificijs evehctus, Christo solertissimam operam, ad extremum vitæ habitum, ut servus probatus, præstitit.

Sed heus, Gressere, cur Leonem illum convitiaris *Judam*? Num quod prætextu sacræ fraternitatis & sodalitatæ Iesu, animis simplicium sese insinuavit? Insidiosorum & sanguinariorum consiliorū machinator, Dominum Iesum in membris & confessoribus suis infontibus, inquirendis, prodendis, argento auroq; vendendis, ad rogam protrahendis, persequutus fuit? Næ spiritus ille Judæ, imò Esavi proprius, in nullorum

nullorum hominũ consilijs & actionibus evidentius se pro-
dit, quã in larvatorum Iesu fratrum ac sociorum studiis.

Cur verò virum integræ famæ criminariis *flagitiosum* & cu-
jusnam flagitij reum? num alicujus parricidij, factionis,
prodicionis, laniens, persecutionis, atrocisvè alicujus sup-
plicij author fuit? num præstigiator, exorcista, collusor Sara-
næ, signorum mendacium author, vel artium magicarum
doctor? num detestandæ libidinis Veneræ, Sodomæ, ab
Archiepiscopo Beneventano commendatæ, Pontificijs in-
dulgentijs concessæ, & typis Venetianis ad delectationem
usq; quondam collaudatæ, consors? num scelerum impuni-
tatem certo pretio, taxæ Apostolicæ præsensu, cuiquam ven-
didit? Inter quos mortalium ordines ista fl. gitta maximè in-
valuerint, novit & lamentatur universus orbis Christianus.

Cur verò ut *Apostatam* ore tuo traducis? anne ab Ortho-
doxia Apostolica & Prophetica, ad figmenta hominũ defe-
cit? Anne ex Dn. Christi, unici & perfecti Mediatoris nostri
castris, ad Antichristianismum profugit? Hi enim demum
, veri sunt Apostatæ qui i. Tim. 4. deficient à fide, attenden-
, tes spiritibus deceptoribus ac doctrinis dæmoniorum:
, per hypocrisin falso loquorũ quorum conscientia cauterio
, resecta est; prohibentiũ contrahere matrimonium: & ju-
, bentium abstinere à cibis, quos Deus creavit ad parti-
, cipandum cum gratiarum actione.

II. Progreditur ad alterum, Leoni Iudæ à Gretsero inten-
tatum crimen, videlicet quòd in *hæresin Sacramentariã* propagan-
dam adeò fuerit intentus, ut ne capitalibus quidem fraudibus abstinue-
rit: ut cum ementito nomine Ludovici Leopoldi, Anno 1526. edidisset
Germanicum libellum, de Erasmi Roterodami, & Martini Lutheri
sententia, circa Cœnã Dominicã quo Germanica plebs eula persuadere
conatus fuerit, Erasmi & Lutheri doctrinam à dogmate Zuingliano,
quoad hoc caput, nihil prorsus discrepare. Tu verò, Gretsero, do-
ctrinam Evangelicam de veris Sacramentorum proprietate

VINDIC. BIBLIOR.

tibus, sine & usu: maximè verò de spiritali manducatione
carnis Christi, hæresin esse tum demùm probabis: ubi Dn.
Christi institutionem, explicationem item Apostoli, de Com-
munionè corporis & sanguinis Christi, fracto pane Eucha-
ristico, & poculo benedictionis, obsignata: illustrationes quo-
que, Orthodoxorum Patrum: maximè verò Augustini &
Theodoretì, hæresiologiam esse, priùs eviceris.

Sciscitatus verò, qualisnam esset ille liber, quem D. Leo
capitali fraude in lucem emisit, candida Helvetica fide re-
peri: Anno 1526. mense Aprilì, libellum Germanico idioma-
te Tiguri excusum fuisse, cui titulus præfixus erat ille ipse,
cujus tu, Greifere, ex compilatoribus Historiæ Sacramenta-
riæ, mentionem fecisti: sub finem additò nomine Ludovici
Leopoldi: cujus hoc argumentum erat: D. Erasmus & Lu-
therum, nondum incalescente contentione, tam modestè &
orthodoxè sensitse & scripsisse, ut de spiritali præsentia &
manducatione corporis Christi, *ὁμοιότως* cum Tigurinìs
Pastoribus docuerint: quem libellum Leo non alio consilio
scripserat, ut ex Dn. Zuinglij Exegesi patet, quàm ut viam
illis ipsìs muniret, quò ab errore postmodum concepto com-
modiùs desistere possent. Idem testatur libellus Leonis Apo-
logeticus, oppositus vehementi Epistolæ Expostulatoriæ, ab
Erasmò ad Legatos Helvetiorum tum Basæ congregatos,
transmissæ: in quo adversus doli mali objectum crimen, pro
dignitate sese purgavit: demonstrans non esse novum, ut li-
bri absq; nomine authoris edantur: sed & apud Orthodoxos
antiquos in more positum fuisse: se alia quoque antehac in
lucem emisisse, quibus non metu, vel fraude ulla, sed mode-
stia & humilitatis potiùs causa, & præcavendi præjudicij
gratia, nomen suum non præfixerit: Telum ab Erasmo vibra-
tum, in ejusdè sinum ita retorquens, ut convicerit Erasmus
ejusdem fraudis (si fraus dicenda sit) quòd seditiosum quen-
dam dialogum, Julij nomine inscriptum, non apposito veri
authoris

authoris nomine, publicaverit; denique demonstravit Leo disertis rationibus, se in prædicto libello ne minimum quidem commemorasse, quod non de verbo ad verbum in Erasmi libris reperiatur. En fraudem capitalem, quâ Zuingliani suum dogma, ut tu, Gressere, stomacharis, propagare conati fuerint.

III. Tertium verò, quod de præclari illius Pastoris morte narrasti, longè contumeliosius atrociusq; est, omnes Christianæ charitatis & verecundiæ limites transcendens. Si mors peccatorum pessima est, quanto magis pertinacissimorum Sacramentariorum: quorum mors non est janua ad vitam; sed aditus ad mortem secundam. Illène felicissimè migravit ad Dominum, qui tot millia animarum à veritatis tramite abduxit, & ad perfidiam Zuinglianam eraduxit? Illène, qui cum sacerdos esset, in fictitio matrimonio usque ad extremum anhelitum vixit, nullis unquam pœnitentiæ indicijs editis, ne in fatali quidem illâ horâ, cui tunc uxor & liberi potiùs curæ erant, quàm malè commissorum detestatio, &c. Hæc mendacia putidissima te contra propriæ conscientiæ tuæ testimonium commentum esse, confidenter dico.

Prætermittam, quæ supra commemoravi, de Fide avita, an Antistites Tigurini vel unicum hominem, nedum tot millia animarum à veritatis tramite ad hæresin, perfidiam, apostasiam traduxerint? utrum pio Sacerdoti & Episcopo jure divino liceat conjugii honestæ conversari? an in Ecclesia uxor & liberi unquam moribundi Episcopi lectulum circumfuderint? an matrimonium Pastorum fictitium & æterna condemnatione dignum sit? Ajo te, Gressere, in virum piè placideq; defunctum, contra propriam tuam conscientiam, impudentissima convitia commentū esse; quia sciens, prudens, volens prætermisisti, quæ Theologi Tigurini, de beatissimo Dn. Leonis obitu, 'integra fide, in Præfatione Bibliorum à te visa, lecta, judicata, maledicenter proscissa, recensuerunt; quorum summâ hæc est,

VINDIC. BIBLIOR.

Cum jam aliquot menses vir optimus & in sacris tractandis laboriosissimus, decubisset; sensit tandem ipse, viribus majore ex parte exhaustis, succoq; vitali toto ferè consumpto, presentissimum instare obitum. Vocatis quadriduo, antequam hinc excederet, omnibus Civitatis Tigurinae Pastoribus, Professoribus, Diaconis, brevi & evidentioratione exposuit, quàm mente hæc tenus supra novendecim annos in Ecclesia Tigurina versatus: quàm varijs exercitatus fuerit malis: quanta gratia & misericordia Dominus erga ipsum usus fuerit: quàm item fidelitate Ecclesiam sibi conceditam docuerit: Orthodoxæ fidei a se traditæ ex puro Dei verbo, optime sibi conscium esse: licet se peccatorem magnum verbis Apostoli profiteretur: 1. Cor. 4. nullius fraudis & iniquitatis mihi conscius sum: sed tamen in hoc non sum justificatus: se Confessioni Evangelicæ magno æternæ salutis desiderio immorturum esse: reperitis præcipuis Capitibus doctrinæ Orthodoxæ à se prædicatæ: de Canonica Scripturæ norma perfectissima: de unitate essentiæ divinæ: de Trinitate personarum: de Iesu Christi Θεωσωμενος Persona & Officio maxime verò de ejus perfecta pro peccatis mundi satisfactione. Tandem hæc disertis verbis subjecit: *Hinc Iesu Christo, Domino & liberatori meo, spei & saluti meæ, me totum anima & corpore dedo & offero: hujus misericordie & gratia innitor: hujus promissionibus & æternæ veritati, meis omnibus diffidens, totus confido & securè immorior: firmiter sperans, me ipsius beatissimo illo, mihiq; desideratissimo fruiturum conspectu, in quo est gaudium plenissimum & sempiterna lætitia: addita gratiarum actione ad Deum Patrem, per Dn. Iesum Christum, pro beneficijs sibi totiq; generi mortalium collatis: veteriam & condonationem omnium suorum delictorum precatus; annexa seria exhortatione ad præsentis fratres, ut sobrietati, vigilantia, concordia, paci mutue, constantia in doctrina & fide Evangelica, omnem suam operam impendant. Quibus magna cum gravitate absolutis, precibus & obsecrationibus, ex ardentissimo animi affectu*

ctu effusus, Urbem, Senatū populūq; Tigurinū, totam Ecclesiam: deniq; matronam mox viduam futuram, cum dilectis orphanis & pupillis, Deo Patri per Iesum Christum commendavit: Valedicens & benedicens singulis adstantibus.

Habes, Grefere, veram de beato obitu D. Leonis historiam: ex qua palam constat, te propriæ tuæ conscientiæ, ex lecta præfatione Bibliorum Tigurinorum convictæ, vim fecisse, qui non dubitâris hæc falsissima evomere, *Leonem è vi-
vis excessisse, nullis vel Orthodoxa fidei, vel pœnitentiæ indicijs editis.*

Tu verò indulgētiō tuo Iesuitico, quantum volueris: Dei servos placidē defunctos arde & lancina: sanctis ipsorum manibus insulta: ringere & fremere, quōcūq; Esavi furore abreptus: Nos ex Dei verbo novimus, æternam beatitudinem promissam & paratam esse omnibus, nomen unius Dei per Iesum Christum unicum Mediatorem, in vita & morte invocantibus, Joel 2. Ro. 10. animas eidem veræ fide in ægone commendantibus: Beati enim sunt à modo mortui in Domino; Etiam, dicit Spiritus: quoniam requiescunt à laboribus suis, & opera (præsum laborum gratuitum) eorum sequuntur eos, Apoc. 14. qui præclarum illud certamen, Evangelicam prædicationem obeundo, decertaverint: cursum in timore Domini, ut servi fidei & vigilantes, consummaverint: & fidem usq; ad mortem servaverint: beati sunt: 2. Tim. 4. quia illis ipsis reposita est in coelis corona justitiæ & vitæ, pretioso Christi sanguine acquisita: beati sunt, inquam, doctores sapientiæ & justitiæ, splendore coeli, ut stellæ, in secula sempiterna coruscaturi, Dan. 12.

De Rodolphi Gualtheri Epopœia,
quâ singulorum Veteris & Novi Testamenti
librorum capita, *συνρόμω*; complexus fuit.

DEnique, Clypeus Catholico Pontificius Venetianus, commendat Rodolphi Gualtheri, Pastoris Tigurini, ut *virii optimi & doctissimi*, industriam, quâ singulorum Caputum, totius Scripturæ Propheticae & Apostolicae, summaria & argumenta, elegantissimis versibus inclusa, Translationi Bibliorum Tigurinae addiderit, ut non tam usui studiosorum inserviret, quam mira metri illius suavitate lectorem permulceret. Audiamus verò, quid Gresserò de isto metro Gualtheriano videatur. *Meis auribus, ait, & animo (felice Latoliræo tincto) carmina illa plus de inconditis rupibus & caulis Helvetiae, quam de literato Helicònis insonare videtur; tantum abest ut mira suavitate me permulceant, quod exemplis vix septenorum nominum & verborum à versibus quandam redolentium, ex numero systemate versuum quinquies millenorum, ducentorum sexaginta quaternorum, argutissima quadam Iesuitica Inquisitione, extra cæcis, comprobare conatur: Et tandem illis subjungit: nihil dicam de integra compositione, quæ tota est inepta, insulsa, & plena inconditi & inculti rursus, &c.*

Sed heus tu nasutule; inhibe aliquantillum & discute tuam nauseam. Gualtherus noster sacrosancti illius systematis Bibliæ capita singula, carmine Elegiaco, *κατ' ἐπιτομήν*, tam accurata brevitate; tam suavibus numeris; modò distichis, rariùs hexametris, sapiùs tetrastichis, prout rerum magnitudini simul & sensus brevitati sufficere videbantur, complexus

plexus est, ut opus illud á doctíssímis nostri seculi Pöetis, Eobano Hesso, Pollio Vestphalo, Francisco Nigro Bassantensi, publicis præconijs luculenter commendatū fuerit: quorum hic authorem sacri illius metri hoc encomio insigniuit:

Parnasi simul, & simul Tzionis.

Vates, Gloria, bis sacer Rodolphus.

Gualiberus, &c. ut nullus dubitem, quin depositis animi tui affectibus malignis, Grefere, lethali præsertim religionis odio, quo solo nomine Iesuitis suspecta sunt, quæcunque à nostratibus proficiuntur: metriq; illius ingeniosa & docta compage penitius inspecta & ponderata, longè æquior ejus Censor futurus sis.

Author verò illius Carminis sacri laborem subiit, ardore quidem juvenili: pio tamen animi zelo, consilio & horatu venerandorum præceptorum, Dn. Conradi Pellicani & D. Theodori Bibliandri, circa annum ætatis suæ vicesimum secundum, excitatus & confirmatus: quorum judicio & censura totum opus subjecerat. Et quia animus authori præstiebat, laborem pio animo susceptum, à rigidioribus Censoribus, dente Theonino arrosus iri: præfatione libello seorsim excuso, Anno 1554. præfixa, absq; ulla *usud lozix* professus est: *Subij laborem hunc, non meo fretus ingenio, quod quàm exiguum mihi sit, satis novi: sed amicorum & fratrum precibus impulsus: Qui majora sibi de me, quàm ipse poteram sperare, promittebant. Inter quos primi erant colendissimi nostri Præceptores, qui nunquã rogare desidererunt, ut et opus inciperẽ & inceptum, cum non infeliciter succedere viderent, ad finẽ perducerẽ: quod Dijs bene fortunãtibus, ut spero, factum. Quanquam nolim asserere contumaciũs, nos nunquam omnino vel erravisse vel errare potuisse. Homo enim cum sim: nihil humani à me alienũ esse puto: quod sæpius maximis viris de religione simul & literarum studio optime meritis, contigisse novimus, ut errore quodam prolapsi sint. Quenam enim materia quæso erat, in quã & errare facilius, & errorem deprehendere difficilius, quàm in tanto mysteriorum Des*

VINDIC. BIBLIOR.

pelago! Unde evenire videmus, ut nonnunquam etiam bonus dormitet Homerus.

Quod autem carminis venam attinge, (en demissum auctoris animum) non negarim, hanc multis in locis asperiores esse, & delicatis nonnullorum animis vix tolerabilem: culpam autem, propter causas, ut puto, non leves, deprecor. Quis enim nescit multorum nominum duriores sonum (qualia multa in Hebræorum literis sunt) carmen quoque durius reddere? Accedebat huc ingens ipsarum rerum moles, & tanta verborum brevitatis, quæ nonnunquam coacta, tantum argumenti pondus sustinebat. Si enim hæc delicatius simul & dilucidius tractare voluissem, jam pluribus etiam opus erat versibus. Sic verò non argumentum, sed justam rerum tractationem scribere visus fuisset: quare brevitati studimus per omnia, &c. Atque ut summam dicamus omnia, ita hunc laborem accipi volumus, ut qui pietatis & communis utilitatis studio susceptus sit, quo scilicet omne illud, quod divina concessit bonitas, ad Ecclesiæ commodum proferremus, & ut alijs meliora meditandi præberemus occasionem.

Constat verò univèrsum illud metrum, numero versuum quinque millenorum, ducentorū, sexaginta quaternorum: ex qua amplissima sylva, Grotius, vix septem nomina & verba, speciètenus ἀσβμμεζα excidisse; imò verò instar aranei ex floribus venenum exsuxisse videtur. Quid enim sibi volunt istæ voces? Cedrina; Helisea; atrium; ritus; absunitur; adimit; convitia; quæ operarum typographicarum σφάλμασσι potius; quàm imprudenti auctoris studio, tribuenda esse, exemplaria postmodū recognita disertè demonstrant; oculos verò istius Zoili insidiosos, lividos & malignos produunt & confundunt.

Etenim si quis Monachus barbottans è grege Pontificio prodisset, oracula divina totidem numeris; imò Monachali Scholastica Latinitate (seu sit virgo, seu martyr) commensus prodisset; nã Canonizatione Papali dignus ab univèrso electo judicatus fuisset; doctissima verò optimi Gualtheri carmina;

minā, nominis & religionis præiudicio iniquissimo, orco de
voentur.

Maximè verò conquereris, Grefere, bilem tibi motam
fuisse pauculis illis versibus, quibus author Cap. XIII. Apo-
calypseos, Antichristum Romanum specie *bestiæ ipsius blasphemæ*
frons ex abyssa consurgentiæ, graphicè depinxit: sed quantò
magis commotā bile fervères, si in eisdem authoris Homi-
lias incideres, quibus illum ipsum Antichristum vivis cha-
racteribus & coloribus ex historiā Ecclesiasticā depinxit, &
ad oculum demonstravit: imitatus heroicum exemplum Re-
formatorum Imperij Romani Ordinum, qui adversus Syno-
di Tridentinæ postulata & decreta ita protestati fuerunt lu-
culentissimo scripto, ut Pontificem Romanum, in conspe-
ctu universi orbis Christiani, Antichristianismi accusare,
convincere & confudere non dubitarent.

Non possum verò, coronidis loco, prætermittere, impu-
dentissimam maledicendi proterviam, quā eisdem D. Gual-
theri sanctos manes arrodis. Clypeus Venetianus, Petrum
Cholinum patritium Tugensem & Rodolphum Gualthe-
rum Tigurinum, ut viros optimos & doctissimos commendavit,
qui potissimam operam in absolvendā Bibliorum Transla-
tione præstitierint. Quam laudem, tu Grefere, utriq; malig-
nè derogas. *Sacramentarius (ajs) fuit uterq;: quomodo ergo vir o-*
ptimus? Peculiariter verò viri boni elogium Gualthero abju-
dicas: *Spuriā Zuinglij Sacerdotis filiā connubio sibi junxerat Gual-*
therus: ergo viri optimi encomiū non meretur: licet nihil aliud bonitati
adversum patrasset, quàm hoc ipsum, quòd flagitiosi Apostatae notham
sibi dispensavit? Hui quàm inverecundam frontem; quàm im-
pudens os tuum perfricas! Sacramentarios esse suprā pro-
bavi, non illos, qui de essentiā, formā, proprietatibus, sine, usu
& effectis Sacramentorum, cum Canone divinarum litera-
rum, & orthodoxā Antiquitate, *ὁμοψήφως* hæctenus docue-
runt: verum istos ipsos criminis Sacramentarij reos convin-

L

VINDIC. BIBLIOR.

ei: qui Sacramenta nova, præter & contra Christi atq; Apostolorum auctoritatem, temerariâ potestate instituerunt: qui instituta à Salvatore, sacrilego ausu mutilarunt: superstitionis & idololatricis cultibus proph.naverunt & conspurcarunt: qui Elementis parem cum Deo venerationem: qui operi operato, fide & poenitentia carenti, parem *ἐπέχειαν* cum Spiritu sancto, tribuunt: qui Sacramentis ad exorcisandos demonas; ad benedictionem, imò verò incantationem magicam aquæ, salis, frugum & aliarum rerum, foedè abutuntur: & hanc horrendam Sacramentorum extenuationem, prophanationem, conspurcationem, in perpetuam Papatus ignominiam redundare, toti orbi Christiano constat.

Cur verò connubium Gualtheri, cum filia D. Zuinglij intum, viri boni existimationi, minimum officeret seu detraheret? Huldricus Zuinglius ex Eremo Helvetiorum ad Ecclesiæ Tigurinae ministerium, à Senatu & Presbyterio legitime vocatus, atque in eadem docendi munere supra quinquennium fideliter defunctus, non tam exemplo fratrum & symmystrarum, quam ipsorum Patriarcharum, Prophetarum, Apostolorum, & primitivæ Ecclesiæ Pastorum: imò verò Canonis Apostolici mandato, maluit ad legitimas nuptias, repudiato impuri cœlibatus voto, transire, in conjugali statu Deo & Ecclesiæ servire, quam impudicitia conscientiam polluere. Presbyterij igitur & ordinis senatorij consilio, in uxorem adscivit honestam matronam, ex spectatissima & antiquissimâ familia ortam: nuptias Christiano & solenni ritu, præsentè Ecclesiâ, publicè celebravit: Ex qua conjuge filios & filias aliquot suscepit: quarum natu maximam jam parente orbatam, Rodolphus Gualterus *ipse* conspicuâ & senatoriâ familiâ editus, in legitimi castitæ thori consortem sibi allègit: liberos fideles in subjectione cum omni honestate (juxta Canonem Apostol. 1. Tim. 3. 4.) enutrivit: & supra triginta annos cum eadem vixit tantâ pietate & sanctimoniam.

monia, ut ipsorum domus universæ Civitati Tigurina, exemplis virtutum præluxerit: quin etiam luculentissimis præconijs tot Comitum, Baronum, nobilium exterorum, qui in eorundem convictu aliquot annos sustentati & instituti fuerunt, passim in orbe Christiano inclaruerit: eademq; familia in nepotibus, pronepotibus, Ecclesiæ, Reipublicæ et Scholæ sedulam operam præstantibus, divinâ benedictione, præclarè adhuc floreat.

Abstine igitur, Grefere, posthac à cantina tua rabie, quæ virorum de Ecclesiâ Dei optimè meritorum, & in fide Iesu Christi beatè defunctorum, manes arrodere non erubuit: à nullo homine Iesus, nedum laesisset. Conticesce, inquam: ne tu infantes immeritò iudicaturus, ab ipsè pro merito tuo iudiceris.

Sin tuò genio Iesuitico lubuerit, honestissimas Pastorum Tigurinorum familias, tam nefarijs criminibus *virorum Apostatarum, flagitiosorum, spuriorum, nothorum*, incessere & difsamare: audies profectò, velis, nolis, ab aliquo Gualtheriano nepote, quinquam isti sint, qui Apostasiam à verbo Dei, ad traditiones & commenta hominum: à fide & cultu unius Mediatoris Iesu Christi, ad defunctorum, gratiâ Dei salvatorum, *apocripharum*, perpetrarint: qui nam ab Ecclesiæ Apostolicæ syncretitate & simplicitate, ad multiforme superstitionum ex Iudaismo & Gentilismo conflatarum monstrum, secessionem fecerint? Audies invitus, quinquam Ecclesiarum Antistites conspurcati fuerint: vel etiâ nunc sint, tot flagitiosis notis idolomania, artium magicarum, perjurij, perfidia, parricidij, rebellionis, prodicionis, cruentissimarum persecutionum, bellorum, scortationum, adulteriorum, nundinationum Simoniacarum, sacrilegiorum & sexcentorum huiusmodi facinorum? Audies deniq; quantumcunq; stomacheris & ringaris, quinquam meretricis Babilonicæ, sanguine martyrum purpuratæ, filij sint spurij & nothi? quinquam Monasteria & collegia, monialium virginum violationibus: spuriorum

VINDIC. BIBLIOR.

fœtu : incestis & Sodomæis congressibus, infanticiidijs, &c. conspurcârint: quorum exemplis jam pridem orbis Christianus secatuit.

Sed fremant frendantq; Iesuitæ, quantumcunq; velint Domini Gualtheri, viri, juxta Venetianum Clypeum, & optimi & doctissimi, de Ecclesiâ Christi præclarè meriti, nomen immortalè, tot testibus commentariorum in libros utriusque Testamenti scriptorum; tot monumentis homiliarû sanctissimarum, quibus repurgata uniuersa Europæ templa personant, vigebit & floreat in æternum: juxta Psalmographum
 ,, Prophetam: *Cornu ejus honore. eleuatum est: & iustitia ejus per-*
 ,, *stabit in æternum: licet improbus videns indignetur: & dentibus*
 ,, *suis frendens contabescat, Psalmo C XII.*

F I N I S

SOLIDE O GLORIA.

C L Y P E V S

Evangelico-Catholicus.

Q Vicunque juxta Cānonem diuinum, utriusq; Testamenti, uniuerso Prophetarum & Apostolorum fundamento ita innituntur, ut ejus inum lapidem angularem, Dn. Iesum Christum, æternum Dei filium, incarnatum, Emmanuelem, agnoscant pro perfectâ suâ Sapientiâ, Iustitiâ, Sanctimoniâ & Redemptions, ut per hunc Mediatorem, unum Iehoram, in spiritu & veritate, viuentes & morientes invocent & adorent: ut juxta S. Baptismi & Eucharistia sigilla, se ad perpetuam fidem, obedientiam & gratitudinem, pietate vitæ Redemptori suo præstandam, se desvinciant: *Ut è contrario, humanas traditiones à Cānone diuino dissidentes, venerationem imaginum, invocationem defunctorum, supersticiosos cultus ex Iudaismo & paganismo eraductos; justificationem fictitiâ ex propriorum operum condigno: illusiones demoniacas spectrorum & falsorum miraculorum; persecutiones confessorum.*

forum veritatis, &c. averfentur & detestentur: Illi ipsi sunt viva membra vera illius Ecclesie Catholice, qua inde ab Adamo, per omnium seculorum intervalla, continuo progressu & propagatione, ad hunc usq; diem duravit, & porro duratura est ad finem mundi; veri illius electorum cætus, cui Christus: tuam sanctificationem in verbo veritatis, tum gloria cælestis consortium promisit, Ioh. 17.

ATQVI omnes illi, qui in Reformatis Ecclesijs per omnia Europæa regna, Evangelium Christi sincero corde amplectuntur, fundameto illi unico, quod Prophete & Apostoli, juxta Canonem Vet. & Novi Testamenti demonstrant, superstructi sunt & innituntur: ut publica symbola & Confessiones Ecclesiarum (ex quibus solis de fide Reformatâ judicium deprobi debet, non ex privatis paucorum libris) illud ipsum singulorum doctrinæ cælestis capitum inductione comprobant & attestantur: tot item myriades martyrum idem sanguine suo obfignarunt: et illic ad Thronum Agni mactati, in novissimo die confessuri sunt.

ERGO omnes, qui in Reformatis Ecclesijs Evangelium Christi, fidei & sincero corde amplectuntur, &c. sunt vera & viva Ecclesie electæ, salvandæ, Catholice, membra.

I.

HONORI

Admodum R. P. GRETSERI Theol.

D. illuminatiß.

Iacobus Gretserus societatis Esau.

Anag.

Sua Bceotica creat a se virus Getis.

GRETSERI stomachum, gaudentem ster core, quisquis
Miratur, tantasq; iras, animiq; furorem,
Nescit unde olli furor hic & tanta voluptas.

L. 3.

Nauseat ad puram & pulcrā sus fœda diætā;
Admeti, Augiæq; domus gratissima regna
Sunt porco, hinc avido fœcētia fercula rictu
Deglucit latus, nec tempore pinguior ullo est,
Quā cum stercora ad libitum dominatur in aula.
Quid mirum? E crasso nares, rurilo ore, metallo
Formavit Titan suibus, quas ledere reter
Non valet ullus odor. Quin si fœtore vel ipsas
Quid vincat taxos, tanto hinc magē blanda voluptas
Ad solidas manat nares ac afficit ora.

Auribus hæc, inquis, sunt injucunda; Fatemur
Gresero tamen apta suo. Non credis? Agē audi.

Geryonæ Ausonio multi sunt ordine porci,
Quos excrementis propriis, potatq; cibataq;
Inventis cerebri. Nec in ima sede locantur,
Qui sibi de Iesu fecerunt nomina falso.

Geryonæ hos inter Greserus primus alumnos
Bœotis certans ipsis, Ut devorat, ecce,
Qua præbet Meretrix Romana stercora sedis!
Sola hæc delicia, sunt cetera nausea cuncta,
Etsi Israël liquidis ē fontibus hausta.

Adspice setigerum ut Thuricensia Biblia brutum
Respectet corvum, quæ nil nisi constitus hortus
Arboribus sanctis, divinis floribus halans:

Adspicis ut pronum Vulgaria Biblia adorat,
Quæ vetus Interpres non fidē reddidit olim?
Adspicis ut rabido dignissima carmina cædro
Gualtheri ore petiit? Cultam sus spurca Minervam?

Non mirum ergo sereat si detestabile virus
A se: Non mirum impurâ con vitia porcus
Alvo si crepat, & segetem prosterne Christi
Nittitur, inspidam aut porcino reddere dentē.

Observ. c. pos.

IOH. VVIRTZ;

II.
ad Gretserum.

VTeris haut bellè naso cum dente SVITA.
Dente Theon cineres multâ pietate virorum
Rosis felices, quorum victricibus armis
Infelicem animam Helveticis emisit in oris
Cum gemitu & querulis lacrymis Babylonica Thais.
Augias naso captas abjecta fimeta,
Diuinumq; sacer qui Codex spirat odorem,
Corrugat nasum, cui nil nisi sordidum odorum.
Dente Theon, Naso Augia; percurre Lichurdum,
Et benè discè uti Naso cum Dente SVITA.

Idem VVirtz.

III.

QVid, nothe Lajola Gretzer, tibi sancta videtur
Scriptura, ambiguè sensibus implicata?
Lesbia regula? litera mortua? flexile plumbum?
Litis materies? hareseosq; parens?
Eloquio IOV AE, primævis fontibus hausto
Linguarum, solida est non tribuenda fides?
Atra locusta sile; ne te blasphema vomentem,
Tartarea excindat vindicis ira Dei.

Ian. Anthon. Buol.
Gryson.

Huldrici vindiciae Biblica Versio: Tigur:

Pareii Oratio de pace et unione Eccl. Evangelicā.

Ruzenspergeri advocati ad pph. Job. Piscatoremi.

Episc. judicium de Grot. libro ad pph. Socina de Latis.

Episc. glo. facer. fuctione.

Sculteti (Abr.) Concio secularis de civ. Evang. restituta^{ti.}

Marc. Antonii de Dominis ca. affectionis ex Italia.

Ferrii postliminū.

Argenti de statu Soc. res. in Polon. et Lithuan.

Tamperii, quaestio de foederibus.

Mylu Comœdia Africa Synopsis.

Gedicii defensio sexus muliebris.

Facillitatis Theol. admonitio de eadem re.

De Lublinensi Disput. Anno 1618.

Antimatis Jubilæi Evangel. an. 1617. vittel

Epistola innotatoria Theol. Saxon. ad idē Jubilæum.

Jubilæum Lütberanū Leoninum.

ULB Halle

004 071 263

3

56

Inches 1 2 3 4 5 6 7 8
Centimetres 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 20

B.I.G.

Farbkarte #13

Blue Cyan Green Yellow Red Magenta White 3/Color Black

DICIAE
 PRO
FLORVM
 LATIONE
 VRINA: 7
 VERSVS
 etseri, Mona-
 Iesuitico Ingolsta-
 onem, noviter ad ex-
 tervâ criminatione
 missam:
 THORE
E IACOBO
DRICO.

 CATOR NOSTER-ESA-II
GVRI,
 d. VVolphij. 1616.